

Barnets rättigheter i vårdnadstvister

*– mot en helhetssyn och
gemensamma processer
inom socialtjänsten*

© FoU i Väst/GR
Maj 2013

*FoU i Väst
Göteborgsregionens kommunalförbund
Box 5073, 402 22 Göteborg
e-post: fou@grkom.se*

Barnets rättigheter i vårdnadstvister

– mot en helhetssyn och
gemensamma processer
inom socialtjänsten

Innehåll

BEGREPPSFÖRKLARINGAR OCH FÖRKORTNINGAR	6
INLEDNING	9
ALE	15
DEGERFORS	29
GÖTEBORG	53
LINDESBERG	77
MÖLNDAL	91
ÖREBRO	115

Begreppsförklaringar och förkortningar

- BIFF**..... Barn i föräldrars fokus. En föräldrautbildning som innehåller pedagogiska inslag. Fokus i gruppsamtalen är barnen och hur de påverkas av föräldrarnas konflikt. Föräldern får ny kunskap och möjlighet att tillsammans med andra reflektera över hur de kan stödja sitt barn.
- Boendeutredning**..... Utredning som syftar till att ge domstol underlag för beslut om barns boende då föräldrar inte är överens.
- BUP** Barn- och ungdomspsykiatri.
- FB** Föräldrabalken (1949:381).
- Anmälan** Alla uppgifter, såväl skriftliga som muntliga, som kommer till socialnämndens kännedom om att ett barn kan befaras fara illa bör ses som en anmälan om missförhållanden, se Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2003:16) om anmälan om missförhållanden enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).
- Biståndsbeslut** Slutligt beslut om att helt eller delvis bifalla eller avslå en ansökan om bistånd enligt socialtjänstlagen.
- Gemensam vårdnad** Om barnet har två vårdnadshavare ska de i princip gemensamt fatta beslut i frågor som gäller barnet även om de inte bor tillsammans.
- Insats** Handling som är inriktad på visst resultat. De insatser eller åtgärder som ges enligt lagarna, LSS, LVU och LVM föregås alltid av individuell behovsprövning. I SoL är insatserna eller åtgärderna strukturellt, generellt eller individuellt inriktade. De individuellt inriktade insatserna är alltid individuellt behovsprövade.

- Intressekonflikt**Konflikten uppkommer mellan två personer som har en social relation och den rör oförenliga krav om en knapp resurs. Det innebär att två lämpliga föräldrar har en konflikt om ett odelbart barn.
- LVU**Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.
- OSL** Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).
- Prop.** Regeringens proposition.
- Samarbete**Samarbete kan ske både på ett organisatoriskt och mellanmänniskt plan. Exempel på ett organisatoriskt samarbete är när två organisationer ordnar och genomför ett gemensamt seminarium. Exempel på ett mellanmänniskt samarbete är när vård- och omsorgspersonal hjälps åt med insatser till den enskilde.
- Samarbetssamtal**Strukturerade samtal under sakkunnig ledning som syftar till att föräldrar ska nå enighet i frågor om vårdnad, boende och umgänge. Syftet med samtalen är att hjälpa föräldrar att göra överenskommelser kring barnet, utifrån barnets behov och eventuella önskemål.
- Samråd**.....Överläggning för att om möjligt enas om ett gemensamt handlade eller en gemensam ståndpunkt.
- Samverkan**Samverkan kan ske inom och mellan t.ex. enheter, myndigheter och samhällsaktörer och t.ex. gälla aktivt utbyte av information eller att planera gemensamma aktiviteter.
- Screening**.....Systematisk undersökning av en population för att identifiera individer som är omedvetna om att de har ohälsa eller är i riskzonen för att utveckla ohälsa.
- Skilda världar**.....Gruppverksamhet för barn vars föräldrar separerat. I gruppen får barnet stöd och hjälp att hantera separationen kognitivt och känslomässigt och får också möjlighet att uttrycka sin tankar och åsikter.
- Socialtjänst**.....Med socialtjänst avses i första hand den verksamhet som regleras genom bestämmelser i socialtjänstlagen (2001:453), SoL, lagen (1990:52) med särskilda bestäm-

melser om vård av unga, LVU, lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, LVM och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, samt personlig assistans som utförs med assistansersättning som regleras i 51 kap. socialförsäkringsbalken (2010:110).

Socialtjänst avser även handläggning av ärenden som rör adoptioner, faderskap, vårdnad, boende och umgänge enligt föräldrabalken (1049:381).

- SoL** Socialtjänstlagen (2001:453).
- SOU** Statens offentliga utredningar.
- Umgängesutredning** Utredning som syftar till att ge domstol underlag för beslut om barns umgänge med en förälder som barnet inte stadigvarande bor hos.
- Upplysningar** Upplysningarna syftar till att ge domstol underlag för ett interimistiskt beslut om förälders vårdnad, umgänge eller boende med sitt barn.
- Vårdnad** Juridisk rätt och skyldighet att sörja för barnets person och att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter samt att företräda barnet i sådana angelägenheter.
- Vårdnadshavare** Förälder eller av domstol särskilt utsedd person som har att utöva vårdnaden om ett barn.
- Vårdnadsutredning** Utredning som syftar till att ge domstol underlag för beslut om ensam eller gemensam vårdnad om barn.
- Värdekonflikt** Konflikten avser relevansen hos bakomliggande fakta. Det rör den ena förälderns lämplighet som vårdnadshavare eller dennes förmåga att samarbeta om barnet.

Inledning

Stiftelsen Allmänna Barnhuset har tillsammans med Socialstyrelsen, FoU i Väst/GR, Regionförbundet i Örebro och sex kommuner drivit ett utvecklingsprojekt med syfte att utveckla arbetsmetoder som på ett systematiskt och långsiktigt sätt kan ge barn bättre stöd och stärka barnets rättigheter i vårdnadstvister. En strävan har varit att ha en helhetssyn på barnets behov och livssituation genom hela vårdnadsprocessen.

Projektet har främst fokuserat på barn som är eller har varit aktuella inom både familjerätten och hos socialtjänstens barnavårdsutredare.

Kommunerna som deltagit är; Göteborg Stad (Familjerättsbyrån och Lundby stadsdel), Ale, Mölndal, Örebro, Degerfors och Lindsberg. I varje kommun bildades ett projektteam som bestod av två familjerättssekreterare och två socialsekreterare som handlägger barnavårdsutredningar. Projektet startade våren 2011 och avslutas under våren 2013. Annika Rejmer, rättssociolog, Lunds universitet fick uppdraget att utvärdera arbetet.

I den här rapporten har de sex deltagande kommunerna sammanfattat sitt arbete. Under hösten 2013 kommer Allmänna Barnhuset att publicera resultatet från den övergripande utvärderingen, www.allmannabarnhuset.se.

Antalet vårdnadsärenden som leder till utredningar inom socialtjänsten och tvister i domstol har ökat markant, mellan 2005 och 2011 med över 50 procent. Det har också visat sig att föräldrar som tvistar om vårdnad/boende eller umgänge har en allt svårare problematik och att barnen ofta befinner sig i en mycket svår och utsatt situation. Både forskning och praktik har uppmärksammat att nuvarande arbetsmetoder och handlägningsprocesser inte är anpassade eller tillräckligt effektiva för att möta problematiken och få till hållbara lösningar med barnets bästa i fokus. Barn som har föräldrar som tvistar om vårdnaden är eller har inte sällan varit aktuella hos socialtjänsten tidigare. Det har framkommit att socialtjänstens utredningar ibland sker parallellt eller avlöser varandra utan något egentligt samarbete enheterna emellan. Ett ökat samarbete inom social-

tjänsten skulle med all sannolikhet bidra till en mer samlad bild av familjens och barnets situation samt förhoppningsvis leda till en ökad rättssäkerhet med en samordnad handlägningsprocess. Detta framkom vid ett seminarium våren 2010 med forskare, praktiker och myndigheter och blev upprinnelsen till projektet ”Barnets rättigheter i vårdnadstvister”. Tre angelägna utvecklingsområden lyftes fram under seminariet; myndighetens handlägningsprocess, barnets delaktighet under processen och behov av lämpliga insatser till barn och föräldrar. Projektets tre mål formulerades;

Mål 1. Utveckla samarbetet mellan familjerättssekreterare och socialsekreterare som ansvarar för barnavårdsutredningar

Mål 2. Stärka barnets roll och rätt till delaktighet, att komma till tals samt att få information

Mål 3. Anpassa insatser och stöd till barn och föräldrar

Tre forskare fick i uppdrag att sammanställa aktuell forskning som skulle tillföra relevant kunskap för praktiken, och bli ett stöd för de förändringar som teamen prövade. Kunskapen fokuserade på projektets tre mål. Uppdraget innebär således inte att göra någon uttömmande internationell genomgång av hela forskningsfältet. Annika Rejmer, utvärderare i projektet, är huvudförfattare till det första avsnittet kring handlägningsprocessen. Karin Röbäck, lektor i socialt arbete, Göteborgs universitet har skrivit om barns delaktighet och Maria Eriksson, professor i socialt arbete, Mälardalens högskola, har skrivit texten om insatser till barn och föräldrar.

Kunskapssammanställningen kommer att revideras och publiceras tillsammans med utvärderingen hösten 2013. Tre spridningskonferenser kommer också att arrangeras den 8 oktober i Umeå, den 22 oktober i Stockholm och den 7 november i Malmö.

För att sprida kunskapen om barn i vårdnadstvister och arbetet i projektet arrangerades under 2012 två regionala konferenser, den 30 mars i Göteborg och den 12 april i Örebro. Konferensen i Göteborg arrangerades med stöd av Länsstyrelsen i Västra Götaland och hade 350 deltagare. Föreläsningarna och en 15 minuter lång informationsfilm om vårdnadstvister spelades in och finns tillgänglig på www.grkom.se/barnetsrattigheter. På konferensen i Örebro deltog 120 personer.

Genombrottsmetoden

Som stöd för förbättringsarbetet har en väl utprövad metodik som kallas för Genombrottsmetoden använts. Genombrottsmetoden är en metod för lärandestyrkt förbättringsarbete som bygger på att det *finns kunskap som inte tillämpas* i tillräcklig omfattning i vardagsarbetet. Metoden syftar till att sluta gapet mellan *det vi vet* och *det vi gör*. Genombrottsmetoden eller ”The breakthrough Series” som arbetssättet kallas i USA har utarbetats av The Institute for Health Care Improvement i Boston (IHI).

Genombrottsmetodikerna bygger oftast på tvärprofessionellt sammansatta team som har i uppgift att arbeta direkt med barn och familjer/patienter/klienter. Metoden inkluderar ett generellt projektupplägg som innehåller gemensamma lärandeseminarier med mellanliggande arbetsperioder, återkommande skriftliga projektrapporter och en gemensam projektplats för utbyte av erfarenheter teamen emellan. Teamen formulerar konkreta, mätbara mål, prövar sina förbättringsidéer, dokumenterar och följer upp resultaten. Som stöd i förbättringsarbetet används PDSA-hjulet eller Nolans modell som bygger på att testa förändringar i liten skala innan beslut om en mer genomgripande förändring görs. Att pröva först i liten skala och sedan utvärdera om förändringen lett till förbättringar är en av grundkomponenterna i metoden.

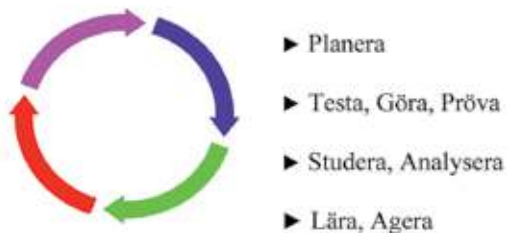
Nolans modell

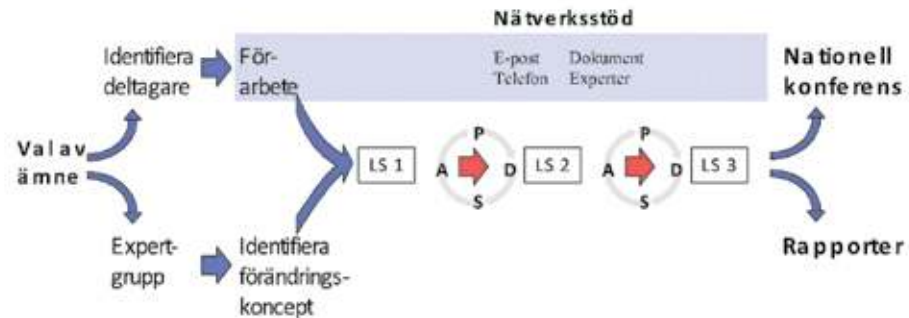
Vad är det vi vill uppnå?

Hur vet vi att en förändring är en förbättring?

Vilka förändringar kan vi göra, som leder till förbättringar?

P D S A-cykeln

Grundstruktur i ett Genombrottsprojekt
 Institute for Health Care Improvement, Boston, LS = Lärandedseminarier

Det finns olika sätt att designa projekten och på många håll i Sverige finns erfarenheter av både fler och färre antal lärandeseminarier. Eftersom angreppssättet är lärandestyrt går det dock inte att genomföra hur korta eller snabba projekt som helst. Det krävs tid för att åstadkomma ett lärande som kan ligga till grund för fortsatt handlande. Projekt som genomförs inom ramen för ordinarie arbetsuppgifter kräver oftast längre tid.

Ett framgångsrikt förändringsarbete kräver förändringstryck och förändringsvilja. Att åstadkomma detta samt att skapa förutsättningar för förbättringsarbetet är en ledningsuppgift. Det är också ledningens ansvar att rätt personer involveras i förbättringsarbetet.

Vill du veta mer om Genombrott, gå in på www.skf.se/genombrott eller www.ihc.org/ihc.

Projektet – *Barnets rättigheter i vårdnadstvister* – har huvudsakligen lagts upp som ett traditionellt Genombrottsprojekt, men alla projekt är unika och behöver anpassas till sina särskilda förutsättningar. Vi valde till att börja med att anordna ett *seminarium endast för cheferna* – när man gör förändringar som påverkar arbetsprocesser i organisationen så behöver cheferna vara med ”på tåget” från början. Under projektiden har vi haft tre chefsseminarier. Teamen bestod av deltagare från bara *en profession* (även om barnavårdssekreterare och familjerättssekreterare har olika roller och finns i olika arbetsgrupper så har de samma yrkesbakgrund). Det var ett medvetet val eftersom vi valde att fokusera på socialtjänstens arbete med barn i vårdnadstvister. Det innebar att vi under projektets gång saknade några viktiga aktörer som skulle behöva involveras i arbetet men som inte rymdes inom ramen för det här projektet. Om vi på allvar

ska göra skillnad för barn som lever i vårdnadvister krävs en samsyn kring problematiken som förutom socialtjänsten även involverar domstolen, barnpsykiatri och förskola/skola. Genombrottsmetoden är från början utarbetad och anpassad för patientnära förbättringsarbete inom hälso- och sjukvården och i den miljön är det inte lika svårt att hitta konkreta mätbara mål. I det här projektet och i andra Genombrottsprojekt med inriktning på socialt arbete har det varit en utmaning att formulera tydliga, mätbara mål och att hitta mätmetoder som känns adekvata. Därför har resultaten mer presenterats i form av beskrivningar och analyser och mindre i konkreta mätetal. Varje team beskriver kort i den här rapporten sina erfarenheter av att arbeta med Genombrott, vad som har varit svårt och vad som har varit hjälpsamt.

Ylva Söderlind Göthner
Projektledare
Stiftelsen Allmänna Barnhuset

Ale

Av:

Jenny Anberg, familjerättssekreterare

Margarita Masierowska, socialsekreterare

Karin Wendel Perneborn, familjerättssekreterare

Ale kommuns arbete i projektet

Kommunen

Ale kommun är en kranskommun till Göteborg med cirka 27 500 invånare varav 6 500 barn under 18 år. Årligen är cirka 30 barn föremål för vårdnadsutredningar, 35 för upplysningar till tingsrätten och 65 för samarbetsamtal. Under ett år inleds omkring 175 barnavårdsutredningar.

Målgrupp

Målgruppen i projektet är barn som lever i svåra vårdnads- och umgängeskonflikter. Barnen lever med föräldrar som har en hög konfliktnivå och det kan exempelvis förekomma våld, missbruk, kriminalitet, psykisk ohälsa, kognitiva svårigheter, omsorgssvikt och sexuella övergrepp.

Vi har under projekttiden arbetat i sju familjer där vi prövat nya samarbetsformer och arbetssätt. I samtliga familjer har en hög konfliktnivå varit en del av problembilden. Utöver detta har familjerättssekreterare deltagit i möten hos barnavårdsutredare och givit familjerättslig information till ca 40 föräldrar.

Kartläggning

Vid projektstart inledde vi i Ale kommuns projektteam vårt förändringsarbete genom att göra en kartläggning där vi granskade fem familjerättsliga utredningar och fem barnavårdsutredningar. Kriterierna för de utredningar som valdes ut var att familjerna förekommit för utredning på båda enheterna.

Mål 1 – samarbete

Vi konstaterade att vi behövde förbättra och utöka vårt samarbete för att förhoppningsvis kunna förkorta utredningstiden, minska antalet utredare samt öka kvaliteten på utredningarna. Diskussioner startade kring vad vi skulle kunna göra tillsammans, exempelvis barnsamtal, referentsamtal, hembesök och utredande samtal med föräldrar. Vi kom fram till att det vid parallella utredningar är nödvändigt att samtala kring hur vi hanterar situationen, vem som gör vad och vad vi kan göra tillsammans. Inledningsvis bör handläggarna diskutera: När börjar vi samarbeta? Vem tar initiativ? Hur ska samarbetet gå till? Vi funderade också över om vi kunde skapa någon slags samordningsmodell. Vi såg också behov av att resonera kring anmälningar rörande barn som far illa, hur vi till exempel hanterar situationen när familjerättssekreterares oro väcks under pågående familjerättslig utredning.

I Ale kommun är det vanligt att familjerättsenheten samarbetar med andra kommuner i vårdnadsutredningar. Vi ställde oss frågan om vi vid parallella utredningar bör eftersträva att Ale kommuns familjerätt handlägger hela vårdnadsutredningen utan samarbete med annan kommun för att familjen inte ska behöva möta alltför många olika utredare.

Mål 2 – barns delaktighet

Vid granskningen av utredningarna upplevde vi att barnen stod i fokus i våra utredningar på båda enheterna men att vi behövde utveckla samtalsmetodiken vid barnsamtal. Vi såg också att flera utredningar var alldeles för omfattande och att ett alltför stort utrymme ägnats åt föräldrarnas beskrivning av sin konflikt. Vi konstaterade att arbete krävs för att se till att barnens behov dominerar i utredningarna och att föräldrakonflikten ges minskat utrymme. Det är däremot viktigt att inte lägga för mycket ansvar på barnen vad gäller ställningstagande i samband med utredning på uppdrag av domstol. Vi såg i kartläggningen att det fanns brister i återkoppling till barn och föräldrar i de familjerättsliga utredningarna efter dom i domstol.

Mål 3 – insatser och stöd

I granskningen konstaterades också att det fanns behov av att utveckla insatser och stöd till barn och föräldrar under hela vårdnadsprocessen. De enda insatser som förekom i kartläggningen av ärenden rörande vårdnadstvister var familjebehandlare samt enstaka kontakter med BUP och skolpsykolog. Vi önskade även kunna erbjuda stödjande barngrupper och föräldragrupper till familjer som befinner sig i familjerättslig konflikt.

Genomförande

Mål 1 – samarbete

Innan projektet startade samarbetade vi handläggare på familjerättsenheten och utredningsenheten i liten utsträckning. Vid parallella utredningar avvaktade vi med den familjerättsliga utredningen tills barnavårdsutredningen var klar. Varje enhet skötte sitt arbetsområde utan särskilt mycket kontakt med den andra enheten.

Vi startade vårt förändringsarbete genom att försöka skapa *rutiner för en inledande kontakt* mellan socialsekreterare och familjerättssekreterare då utredning förekommit på båda enheter. Vi använde oss av Genombrottsmetodens testcykler för att undersöka och kartlägga nuläget. I vårt första test konstaterade vi att det inte förekommit några parallella utredningar under testperioden. Vår

upplevelse är att testet har bidragit till att den inledande kontakten handläggare emellan har ökat markant.

Vi startade samtidigt ett annat test där avsikten var att föräldrar som var aktuella på utredningsenheten skulle få *familjerättslig rådgivning* av familjerättssekreterare när de bedömdes ha behov av det. Vi konstaterade att av 26 familjer hade 2 fått familjerättslig rådgivning och 14 bedömdes inte ha behov av familjerättslig rådgivning. I 10 fall bedömdes föräldrarna ha behov av rådgivning men av olika anledningar hade de inte fått det. Vi tror att det berodde på att familjerätten inte var en integrerad del i den övriga socialtjänstens arbete med barn. Det var oroande att så många föräldrar som bedöms ha behov av familjerättslig rådgivning inte erhöll sådan. Vi upplevde dock att testet bidrog till att frågan om föräldrars behov av familjerättslig rådgivning blev mer aktuell på utredningsenheten. Familjerättsenheten fick efter testets slut en markant ökning av förfrågningar från utredningsenheten om att delta vid besök för att ge råd och information i familjerättsliga frågor.

Vi har i två ärenden genomfört tester där utredningssekreteraren bjöd in familjerättssekreteraren till möte med föräldrar för att ge *familjerättslig rådgivning med målsättning att föräldrarna därefter skulle delta i samarbetsamtal och skriva avtal*. Gemensamma samtal genomfördes men några samarbetsamtal och avtal kom aldrig till stånd. Vi konstaterade att gemensamma samtal är ett bra sätt att ge separerade föräldrar som är aktuella på utredningsenheten familjerättslig rådgivning. Vad fortsättningen blir efter samtalet är dock inte det viktigaste. Föräldrarna fick information och en personlig kontakt med familjerättssekreteraren vilket kan underlätta för dem både i den aktuella situationen och i framtiden. Vi konstaterade att det inte var realistiskt att ha avtal som målsättning innan vi visste om föräldrarna hade förutsättningar att komma överens.

Vi har också testat att fortsätta med *samarbetsamtal då barnavårdsutredning inleds* och föräldrarna samtidigt är aktuella för frivilliga samarbetsamtal på familjerättsenheten, till skillnad från tidigare då samarbetsamtalen regelmässigt avbröts. Familjerättssekreteraren har även i ett par familjer medverkat vid ett eller ett par föräldrasamtal på utredningsenheten för att motverka att enheterna arbetar mot olika mål med samma familj. Vi behövde hitta former för samverkan när föräldrar som är aktuella på utredningsenheten samtidigt går i samarbetsamtal. När föräldrar går på samarbetsamtal finns det inget ärende på familjerätten. Samtalen är ett rent förebyggande arbete och journalanteckningar förs ej. Tanken med samarbetsamtal är att föräldrarna under frivilliga former ska träffas och samtala för att de har ett behov av det. Vi frågade oss hur samarbetsamtalen kan påverkas av att det samtidigt pågår en barnavårdsutredning.

I en familj har vi testat *gemensamma aktiviteter*: utredningssamtal, barnsamtal och hembesök med gott resultat. Både handläggare och klienter förefaller vara nöjda och antalet samtal och besök har halverats för klienten. Vi behöver dock fortsätta pröva detta, för oss, nya arbetssätt för att kunna dra slutsatser och utvärdera arbetet.

Under projekttiden startade vi också *gemensamma samverkansmöten* enheterna emellan där samverkansfrågor diskuterades. Alla var överens om behovet av samverkansmöten och efter ett halvår permanentades samverkansmötena i verksamheten. I vår förvaltning arbetade vi tidigare utifrån ett striktare sekretessbegrepp mellan olika enheter inom samma förvaltning. Efter att ha konstaterat att sekretess inte lägger hinder för samarbete mellan enheterna började handläggarna inhämta utredningar från varandra i större utsträckning och kunde lättare ta del av varandras material och bedömningar.

Mål 2 – barns delaktighet

Familjerätten har under projekttiden skapat en ny rutin som går ut på att tillfråga barn som är föremål för familjerättslig utredning om de vill träffa utredaren igen för att få reda på hur utredaren resonerar kring bedömningen i utredningen och förslag till beslut.

Teamet har under hela projekttiden i diskussioner problematiserat kring vad barns delaktighet innebär och var gränsen för barns delaktighet går. För oss är ”barnets rätt till delaktighet, att komma till tals samt att få information” självklar. Delaktigheten kan också medföra risken att barn kan få ta ett ansvar som inte bör åläggas dem eller att de utsätts för psykisk press eller repressalier från sina föräldrar eller andra närstående. Vi har ställt oss frågan om och i så fall hur vi kan skydda barn från ansvar för föräldrarnas konflikter och rättsliga tvister samtidigt som vi gör dem delaktiga.

Mål 3 – insatser och stöd

På projektteamets initiativ har BIFF-grupper börjat erbjudas via socialtjänstens utförarenhet, Familjehuset. BIFF står för ”barn i föräldrars fokus” och är en föräldrautbildning som består av pedagogiska inslag och gruppsamtal. Fokus i gruppen är samtal kring barnen och hur de påverkas av att ha separerade föräldrar som befinner sig i konflikt omkring dem eller har svårt att komma överens. Föräldrarna ges kunskap och möjlighet att reflektera över hur de kan stödja sina barn. Gruppen träffas tre gånger, mammor och pappor i olika grupper. Utbildningen följer ett material som har tagits fram av Rädda Barnen i samarbete med Södertälje kommun. BIFF-gruppens syfte är att inge föräldrarna hopp och vara

ett stöd, att synliggöra barnens situation och att arbeta med frågan ”vad kan jag som förälder göra för att underlätta för mitt barn”.

Aktiviteter

Under 2012 har vi genomfört följande aktiviteter inom ramen för projektet:

- Deltagit i projektets regionkonferens i Göteborg, material från konferensen finns på www.grkom.se/barnetsrattigheter.
- Varit seminarieledare rörande projektet på Mötesplats IFO, en heldag med seminarier för individ- och familjeomsorgen i Göteborgsregionen.
- Träffat tingsrätten i Göteborg för diskussion och erfarenhetsutbyte.
- Träffat BUP Älvängen för diskussion och erfarenhetsutbyte.
- Inlett samarbete med Rädda Barnen i Göteborg, centrum för barn och ungdomar i utsatta livssituationer, i deras utvecklingsarbete rörande barn i vårdnadstvister. Barn i Ale, Göteborg och Mölndal, som är särskilt utsatta i vårdnadstvister, kan erbjudas enskild kontakt på Rädda Barnens mottagning i Göteborg.
- I den inledande kartläggningen upplevde vi i teamet att barnen stod i fokus i våra utredningar men att vi behövde utveckla samtalsmetodiken. Under projekttiden har flera handläggare utbildats i ”tejping”, en kommunikationsmodell som innebär att barnet visuellt får gestalta sitt nätverk och sin livssituation.

Analys och slutsatser

Mål 1 – samarbete

Av tradition har familjerätten och utredningsenheten i Ale kommun inte samverkat så mycket trots att vi sitter i samma hus och på samma våningsplan. Projektet öppnade våra ögon för att vi behövde utöka och utveckla vår samverkan. Vi märker att arbetet inom projektet har spridit sig i verksamheten och att samarbetet mellan familjerättsenheten och utredningsenheten har förbättrats och förstärkts under hela projekttiden. Omfattningen av gemensamma möten på utredningsenheten där klienten ges familjerättslig rådgivning har ökat markant och handläggare inhämtar idag utredningar och information från varandra i mycket större utsträckning.

En konsekvens av vår samverkan är att det inte längre är självklart att familjerätten avbryter samarbetsamtal när föräldrarna berättar att det påbörjats utredning på utredningsenheten. Istället görs en helhetsbedömning i samråd

med handläggare på utredningsenheten om det är funktionellt att samarbetsamtalen fortsätter under utredningstiden. Givetvis krävs föräldrarnas samtycke till samrådet då samarbetsamtal inte är något ärende på familjerätten. Om de inte lämnar samtycke kan det t.ex. handla om att föräldrarna inte vill att uppgifter som lämnats i samarbetsamtal ska komma fram i en barnavårdsutredning. Samarbetsamtalen avslutas dock under utredningstiden om samtycke inte lämnas, för att inte riskera att socialtjänstens olika verksamheter drar åt olika håll i samma familj.

Förutom att samarbetsamtalen inte längre regelmässigt avbryts så har vi även provat att föra ett eller ett par gemensamma samtal med föräldrarna då de är aktuella för både barnavårdsutredning och samarbetsamtal. I vårt arbete kom vi fram till att utrednings- och familjerättssekreterarna måste vara tydliga mot föräldrarna om vad som kan överföras mellan handläggarna och vad syftet är med samverkan och överföring av information. Att det handlar om att kunna finna en fungerande helhet för familjen där samarbetsamtalen har sin funktion samtidigt som barnets behov utreds.

Vi har nu i slutet av projekttiden gjort ett första försök att planera och genomföra en parallell vårdnadsutredning och barnavårdsutredning tillsammans. Det handlar om gemensamma utredningssamtal med föräldrar, hembesök, barnsamtal och referentsamtal med exempelvis skola. Detta är ett helt nytt arbetssätt för oss som vi kommer att fortsätta att pröva, utveckla och analysera vidare. Vi tycker att handläggarna i de parallella utredningarna bör inleda med att diskutera om och när det i så fall är ändamålsenligt att utreda tillsammans, samt i hur stor utsträckning det ska vara gemensamma kontakter. I den kartläggning vi gjorde i början av projektet funderade vi kring om vi kunde konstruera en samordningsmodell. Vi har kommit till slutsatsen att varje familj vi möter är unik och att handläggarna därför behöver diskutera igenom upplägget inför varje gemensam utredning och situation. Det handlar dessutom om två olika typer av utredningar med olika fokus på barnets situation.

Vi tänker oss och kan se följande positiva effekter av gemensam handläggning:

- Färre möten och inte så många olika handläggarkontakter för barn och föräldrar.
- Tidsvinster för både familjer och handläggare.
- Bättre kvalitet på handläggningen på så sätt att handläggarna från de olika enheterna ges möjlighet till samsyn. Handläggarna kan utmana varandras tankar och bedömning. Tillsammans blir kompetensområdet större.

- Handläggarna utvecklas i sina yrkesroller genom att de lär sig mer om varandras arbete.
- Om en handläggare är frånvarande behöver inte arbetet alltid stanna upp. En handläggare kan ibland utföra vissa moment ensam, t.ex. barnsamtal eller referentsamtal.
- Klienter behöver inte bli ”bollade” mellan olika enheter och handläggare.

Vi kan se följande utmaningar med gemensam handläggning:

- Ett nytt sätt att arbeta kräver att man fortlöpande utvärderar samarbetet och även ser på det med kritiska ögon.
- En pressad arbetsituation kan göra det svårt att hitta gemensamma tider för handläggarna.
- Samverkan kräver tydlighet gentemot familjerna om handläggarnas olika roller och de olika utredningarnas syfte och innehåll.
- Det finns risk att utredningarna likriktas och att det inte blir två av varandra oberoende utredningar.
- Att under utredningssamtalen kunna fokusera på handläggarnas olika frågeställningar utifrån respektive utredning.

I kartläggningen ställde vi oss frågan om vi vid parallella utredningar bör eftersträva att Ale kommuns familjerätt handlägger hela vårdnadsutredningen utan samarbete med annan kommun för att familjen inte ska behöva möta alltför många olika utredare. Vi tänker oss att svaret på den frågan är ja, vid parallella utredningar är det lämpligast att Ale kommun handlägger hela vårdnadsutredningen. Vi ställde oss också frågan om hur familjerättens anmälningar om barn som far illa under pågående familjerättslig utredning skulle hanteras. Vi tänker att familjerättssekreteraren rådgör och diskuterar handläggning vidare med socialsekreteraren.

I slutet av projektiden har en organisationsförändring genomförts. Utredande socialsekreterare och familjerättssekreterare tillhör idag samma enhet och har gemensam r: e socialsekreterare och enhetschef. Detta innebär bland annat att våra samarbetsmöten har ersatts av gemensamma arbetsplatsträffar och viss gemensam metodhandledning.

Mål 2 – barns delaktighet

Vi har som tidigare beskrivits brottats mycket med frågan kring barns delaktighet. Vi ställer oss frågan om och i så fall hur vi kan skydda barn från ansvar

samtidigt som vi gör dem delaktiga. Något enkelt svar finns inte på denna fråga som vi tycker att handläggare alltid ska ställa sig i varje kontakt med barn och föräldrar. Handläggaren måste i varje enskilt fall göra en bedömning av hur handläggningen ska barnanpassas och hur just det enskilda barnets intressen kan tillgodoses.

Vårt arbete kring frågan har resulterat i ett antal frågor som vi tycker är viktiga för handläggare att reflektera vidare kring:

- Hur gör vi barn delaktiga utan att ansvaret för lösningen av föräldrarnas konflikt hamnar på barnen?
- Vad är överhuvudtaget möjligt för barn att säga när de befinner sig i en lojalitetskonflikt?
- Vad kan barnets ställningstagande få för konsekvenser för barnet på kort och lång sikt?
- Hur kan vi hjälpa barnet så att det inte låser in sig i ett ställningstagande som det längre fram inte kan ta sig ur? Innebär det i så fall att vi begränsar och/eller styr barnet?
- Vad är det vi lyssnar efter i barnsamtal? Hur påverkar våra uppfattningar, erfarenheter och vår inställning vad vi tolkar in i det barnet säger?
- Hur ska vi värdera det barnet säger jämfört med andra faktorer i barnets situation?
- Att lyssna på barnet innebär det att göra som barnet säger?
- Vad tillskriver vi barn för kompetens rörande deras förmåga att veta vad som är bäst för dem?
- Kan barnet överblicka sin situation, ha perspektiv på sig själv och fatta beslut om vad som är bäst för det?
- Hur hjälper vi barnet att känna delaktighet när beslutet går emot barnets önskan?

Familjerätten har mot slutet av projektiden prövat en ny rutin som går ut på att erbjuda barn samtal efter avslutad vårdnadsutredning där utredaren presenterar sitt förslag till domstolen. De barn som tillfrågats har varit positiva och arbetsättet har numera införts som en ordinarie rutin. Då det endast är ett fåtal barn som hittills haft ett avslutande samtal, kan vi ännu inte dra några långtgående slutsatser av arbetsättet. Vi tänker oss att många barn till föräldrar i konflikt har behov av denna typ av sammanhangsmarkering, speciellt med tanke på att familjerättsliga tvister ofta tar lång tid. Barnet tillfrågas om det vill komma till

detta samtal och familjerättssekreteraren respekterar barnets ja eller nej. Det skulle kunna innebära att ett barn som har behov av detta samtal inte får det.

Mål 3 – insatser och stöd

Ale kommun erbjuder idag BIFF-grupper till separerade föräldrar som är i konflikt med varandra. Under projekttiden har två grupper kommit till stånd, två mammagrupper. Vid första anmälningstillfället anmälde sig endast en pappa och vid andra anmälningstillfället ingen pappa. Vid första kurstillfället var det två kvinnliga ledare. Vid andra kurstillfället var ledarna en kvinna och en man. Utifrån bristen på pappor kommer vi framöver att informera och annonsera i lokalpressen för att se om det kan ge positivt resultat, dvs. fler anmälningar till pappgruppen. Utvärderingarna i mammagrupperna visar på en positiv inställning till BIFF-samtalen/gruppen. Mammorna i grupperna har bland annat önskat fler tillfällen och varit positiva till både kunskapsinslag och diskussioner kring egna erfarenheter och reflektioner.

Enligt uppgift kommer socialtjänstens utförarenhet, Familjehuset, att fortsätta erbjuda BIFF-grupper. Detta är mycket glädjande. Projektteamet hoppas framöver även kunna initiera *Skilda världar*-grupper för barn till skilda föräldrar. Vi tycker också att det är mycket värdefullt att vi kan hänvisa föräldrar i behov av råd och stöd till Familjehuset samt pappor i kris till kommunens krismottagning för män.

Ny rutin för att uppmärksamma våld

Familjerätten har under projekttiden infört en ny rutin att i samtal med föräldrarna scanna efter våld i vårdnadsutredningar och hänvisa till stöd- och behandlingsinsatser då våld förekommit. Vi har använt ett frågematerial som vi fått från Dialoga som är ett utbildningscentrum för våld i nära relationer. Familjerättssekreterarna har upplevt materialet som alltför omfattande, det tar för mycket tid att gå igenom alla frågor. Därför kommer de att söka efter nytt frågematerial alternativt arbeta om befintliga frågor. Vad gäller stöd och behandlingsinsatser har Ale kommun en socialsekreterare med inriktning mot våld i nära relationer, som tar emot kvinnor för stödjande samtal. Vi kan hänvisa män som varit inblandade i våld till en familjerådgivare på Kriscentrum för män. Barn kan få Trappan-samtal vid socialtjänstens öppenvårdsenhet Familjehuset. Under testperiodens 20 aktuella familjerättsliga ärenden hade våld förekommit i hälften av dem. Med tanke på omfattningen av ärenden där våld förekommit konstaterade vi att det är av största vikt att vi arbetar vidare med att systematiskt scanna efter våld i våra ärenden samt hänvisa till stöd- och behandlingsinsatser. Projekt-

teamet ser även behov av att systematiskt scanna efter våld i större utsträckning även i barnavårdsutredningar och i samarbetsamtal och planerar att arbeta vidare med frågan under 2013.

Att arbeta med Genombrottsmetoden

Att arbeta med Genombrottsmetodiken har varit både spännande, lärorikt och en stor utmaning. De två största fördelarna med metoden tycker vi är att projektet pågått under en förhållandevis lång period samt upplägget med lärandeseminarier med mellanliggande arbetsperioder. Vi har under projektets gång haft flera lärandeseminarier där föreläsningar, diskussioner och arbete varvats på ett bra, givande och tankeväckande sätt. Att få möjligheten att vid återkommande tillfällen under lång tid möta andra handläggare som brottas med liknande frågor och svårigheter är otroligt givande och vi är övertygade om att det höjer kvaliteten på vårt arbete.

En annan styrka med Genombrottsmetoden är den kontinuerliga dokumentation som metoden bygger på. Den gör att man får en tydligare överblick var man var tidigare, vart man är nu och förhoppningsvis vart man är på väg. Ibland är det svårt att se den förändring som faktiskt ägt rum då det är lätt att glömma hur det var tidigare. Dokumentationen har varit till stor hjälp i förändringsarbetet även om det tog lång tid för oss att känna oss säkra på hur dokumentationen skulle gå till. Formen för dokumentationen har varit en prövning för oss då den inte varit anpassad för socialtjänsten och där ser vi ett utvecklings- och förbättringsområde. Den största frustrationen har varit tidsaspekten, att delta i ett omfattande projekt och genomföra ett förändringsarbete samtidigt som våra ordinarie arbetsuppgifter kvarstått i nästan lika hög omfattning.

Slutord och tankar kring framtiden

Det har varit en stor förmån för oss att få vara en del av detta projekt. Vi har genomfört flera stora förändringar i vårt arbetssätt och fått mycket ny kunskap och inspiration av övriga projektdeltagare och projektledning. Vi har av egen erfarenhet under projekttiden lärt oss att förändringar tar tid och att det är viktigt att ge förändringarna tid om man vill att de ska bli bestående. Det är också viktigt att konstatera att man inte kan förändra ”allt” och att inte samtliga förändringar kan ske samtidigt. En viktig lärdom är att även om förändringsarbetet känns trögt så har det oftast hänt mycket när man ser tillbaka, vilket är glädjande, ger energi och skapar tillförsikt. Vi konstaterar att det kan vara svårt att införa nya rutiner i organisationen och att det krävs uppföljande arbetsinsatser för att hitta

sätt att införliva de nya rutinerna i verksamheten. Här har chefer och arbetsledare en viktig roll att spela. För att möjliggöra förändringar är det viktigt att kollegor får kontinuerlig information från chefer kring projektet så att alla i verksamheten känner sig delaktiga. Det är nödvändigt att ledningen tar del av och möjliggör förändringsarbetet för att förändringar verkligen ska komma till stånd.

Det var under delmålet samarbete vi valde att ”lägga vårt krut” i projektet. Ale kommun hade inte någon tradition av samverkan mellan familjerättssekreterare och socialsekreterare och förbättringspotentialen var hög. Idag kan vi konstatera att samarbetet har kommit igång. Vår ambition är att fortsätta utveckla samarbetet mellan socialsekreterare och familjerättssekreterare. Vid parallella utredningar handlar det om att gemensamt planera utredningarna och bedöma hur samarbetet ska genomföras. Vi avser även fortsättningsvis att vara handläggare i var sin utredning och inte medhandläggare i varandras, detta för att de olika utredarnas roller inte ska sammanblandas. Oftast har vi dock inte parallella utredningar, men kan ändå samarbeta och på så sätt dra nytta av varandras erfarenheter. Det är emellertid viktigt att alltid göra en individuell planering utifrån barnets och familjens situation. Vid utredningar som inte är parallella kan det däremot finnas möjlighet till medhandläggarskap, efter övervägande och lämplighetsbedömning. Förhoppningen är att vi genom samarbete minskar antalet kontakter för klienterna, ökar kvaliteten på arbetet, effektiviserar vår handläggning och skapar tidsvinster.

I vår kartläggning vid projektstarten såg vi att utredningarna behövde förbättras på så sätt att barnens behov skulle dominera och föräldrakonflikten ges minskat utrymme. Vi tror att vi idag är mer uppmärksamma, men att frågan ständigt behöver hållas aktuell och arbetas med. Särskilt i de familjerättsliga utredningarna finns risken att föräldrarnas konflikt tar för mycket utrymme. Handläggarna måste därför hjälpa varandra att uppmärksamma när så sker.

Frågan om barns delaktighet får vi handläggare fortsätta att brottas med. Det är viktigt att det inte går slentrian i barnets medverkan i familjerättsutredningar. Ett steg mot att inkludera barnet har vi tagit under projekttiden då barnet numera erbjuds ett informerande samtal efter utredningens slut. Vi har också förhoppningar om att inom en snar framtid även kunna erbjuda alla barn uppföljande samtal efter att domstolen meddelat dom i familjerättsliga mål.

BIFF-grupper kan nu erbjudas föräldrar i Ale, men fortfarande har vi inte barngrupper för barn som varit med om vårdnadstvister. Detta är en angelägen fråga att ta tag i för socialtjänsten i Ale.

Ledningsgruppens reflektioner

Att Ale haft möjligheten att få delta i projektet ”Barns rättigheter i vårdnads-konflikter” har varit mycket berikande för vårt utredande arbete kring barn och ungdomar.

Vinsterna vi idag kan se är ett fördjupat samarbete mellan våra utredande socialsekreterare och våra Familjerättssekreterare. Det finns idag tack vare projektet en större förståelse för våra olika roller och ett tätare samarbete.

En framgångsfaktor för projektet har varit att det pågått under längre tid samt de seminarier som varit på Sätra Bruk. Att tillsammans med kollegor från övriga landet utbyta erfarenheter samt att lyssna på duktiga projektledare, forskare och föreläsare har varit en förmån.

Mer konkret så har arbetet resulterat i gemensam utredningsplanering med handläggare från båda enheterna, men framförallt mycket samarbete med de utredande socialsekreterarna och socialsekreterarna som arbetar i vår mottagningsgrupp. Familjerättens handläggare bjuds tex in i mycket större utsträckning idag för tex gemensamma rådgivande samtal vilket vi tror gynnar barnen då föräldrarna i ett tidigare skede erbjuds samarbetssamtal osv. Vi har också tillsammans med vår utförarenhet startat BIFF-grupper för föräldrar samt involverat Rädda Barnen i stödsamtal för barn.

En ytterligare faktor som gjort projektet lyckosamt är att personalen självständigt utformat arbetet med projektet, varit ansvarstagande och engagerade. Projektet har också fått mycket uppmärksamhet från omvärlden och som ledning gläds man åt att se personalen utvecklas.

Ale har under projekttiden haft vissa ekonomiska medel avsatta för att driva projektet framåt vilket betydligt underlättat för oss då vi bla haft möjlighet att låta en medarbetare ha en mer samordnande roll.

Under projekttiden har både ledning samt handläggare på Utredningsenheten bytts ut. En av handläggarna på Utredningsenheten har funnits med under hela projekttiden och även Familjerättens handläggare har varit desamma. Trots dessa personalbyten har projektet överlevt och vi i ledningen kommer att arbeta aktivt för att samarbetet skall fortsätta i projektets anda och att vi aktivt utformar gemensamma rutiner och följer dessa. Utredningsenheten och Familjerättsenheten ingår idag i samma enhet och har en gemensam enhetschef och gemensam 1:e socialsekreterare vilket underlättar samarbetet ytterligare.

Under 2013 skall vi fortsätta arbetet med att uppmärksamma och upptäcka våld i nära relationer. Både utredningsgruppen, mottaget samt Familjerättsgruppen kommer att börja använda ett screeningmaterial från Socialstyrelsen,

”Freda”. Syftet är att upptäcka fler individer som är utsatta för våld och tillsammans med kommunens övriga aktörer, som tex vår öppenvård utforma de hjälpinsatser som behövs för att bryta dessa mönster och på olika sätt stötta de inblandade.

Pia Walterson

Enhetschef

Barn och Ungdomsenheten och Familjerätten

Ale kommun

Degerfors

Av:

Cristina Lantz, socialsekreterare

Lena Hjalmarsson, socialsekreterare

Cecilia Birath, socialsekreterare

Eva Mårdberg, utvecklingsledare

Inledning

Degerfors är en liten bruksort med drygt 9 500 invånare. Antalet anmälningar och förhandsbedömningar inom barn- och ungdomsvården har ökat under senare år. Under 2012 gjordes 78 förhandsbedömningar utifrån inkomna anmälningar och ansökningar. 2012 fattades 45 beslut om att inleda utredning, 20 utifrån anmälan och 25 utifrån ansökan. Antalet barn vars föräldrar deltagit i samarbetssamtal under 2012 var 17 stycken. Antalet barn som varit aktuella i snabbupplysningar var 4 stycken och antalet barn som varit aktuella i vårdnads-/boende-/umgängesutredningar var 4 stycken. Alla dessa ärenden handläggs av 7 socialsekreterare/familjerättssekreterare inom barn- och ungdomsgruppen. Denna arbetsgrupp har också ett stort antal ytterligare uppdrag så som exempelvis ensamkommande barn, familjehemsvård, adoption, förebyggande arbete m.m.

Projektet

Handläggare inom barn- och ungdomsgruppen samt förvaltningens utvecklingsledare har sedan våren 2011 deltagit i ett nationellt projekt, "Barnets rättigheter i vårdnadstvister", tillsammans med Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Socialstyrelsen, FoU i Väst/GR och Regionförbundet Örebro. Projektet ska nu avslutas. Medverkande kommuner har varit Göteborg, Ale, Mölndal, Örebro, Lindsberg och Degerfors. Nationella konferenser för spridning av en gemensam slutrapport/erfarenheter planeras under hösten 2013. För att utvärdera projektet är en utomstående forskare, Annika Rejmer vid Rättssociologiska enheten, Lunds universitet, kopplad till projektet.

Det övergripande målet i projektet var:

”Att utveckla arbetsmetoder som på ett systematiskt och långsiktigt sätt kan stärka barnets rättigheter i beslut och åtgärder inom ramen för arbetet som rör vårdnad, boende och umgänge samt att ha en helhetssyn med barnet i fokus genom hela vårdnadsprocessen”.

Delmålen var:

- 1) Att utveckla samarbetet mellan familjerättssekreterare och socialsekreterare som ansvarar för barnavårdsutredningar.
- 2) Att stärka barnets roll och rätt till delaktighet, att komma till tals samt att få information.
- 3) Att anpassa insatser och stöd till barn och föräldrar under hela vårdnadsprocessen.

Arbetsmetod: Genombrottsmetoden

Genombrottsmetoden är en svenskanpassad förbättringsmetodik. Den innebär att förbättringsbehov identifieras, förändringar testas i liten skala, resultaten iakttas och analyseras och beslut fattas om och hur man går vidare. Metoden bygger på aktivitet och lärande. Den röda tråden i förbättringsarbetet har varit Nolans modell som består av tre frågor och det s.k. förbättringshjulet/PDSA-cykeln.

De tre frågorna är:

- Vad är det vi vill uppnå?
- Hur vet vi att en förändring är en förbättring?
- Vilka förändringar kan vi göra, som leder till förbättringar?

PDSA-cykeln består av momenten:

- Planera
- Testa, Göra, Pröva
- Studera, Analysera
- Lära, Agera

Bakgrund och problem

Utgångspunkten i projektarbetet var våra egna vårdnads- och barnavårdsutredningar. Tio utredningar skulle väljas ut utifrån följande kriterier:

- Barnet/barnen var aktuella i en barnavårdsutredning som löpte parallellt med en vårdnadsutredning.
- Konfliktnivån mellan föräldrarna var hög.
- Våld, missbruk eller bristande omvårdnad (försummelse) förekom.

För att nå rätt målgrupp behövde vi välja ut både vårdnads- och barnavårdsutredningar. Vi hade inga parallella utredningar. Vi valde sex vårdnadsutredningar och fyra barnavårdsutredningar i vår kartläggning. Handläggningen hade ägt rum under 2007-2010.

En kartläggning och analys av de utvalda utredningarna skedde. Vi kunde då konstatera att:

- Vårdnadsutredningarna saknade den struktur och systematik som barnavårdsutredningar har genom BBIC.
- Bedömningar under utredningstiden var svåra att utläsa.
- Vårdnadsutredningarna skrevs för det mesta på ”vita papper” och enligt en struktur som ”fanns i väggarna”.
- Under årens gång har S-modellen¹ genomsyrat familjerättsutredningarna, men ingen fastlagd rutin har funnits. S-modellen står för strukturerat och skyndsamt och utmärks av att utredarna praktiserar en fast regi och disciplin som inte lämnar något större utrymme för följsamhet, förhandling och längre tidsprocesser. Modellens styrka är det genomtänkta arbetssättet och den tydliga rollfördelningen mellan tingsrätt, utredare och de som utreds.
- Familjerätten inom förvaltningen var inne i en generationsväxling avseende handläggare. De nya familjerätts-handläggarna efterfrågade ett lättillgängligt sätt att kunna ta del av processbeskrivning och mallar avseende vårdnad, boende och umgängesutredningar.
- När det gäller barnsamtal kunde vi konstatera att handläggarna genomför ett stort antal barnsamtal. Olika metoder används. En genomarbetad analys av dessa metoder hade inte gjorts och en gemensam strategi saknades.
- När det gäller insatser till barn och föräldrar under hela vårdnadsprocessen har vi sedan lång tid tillbaka utarbetat ett förhållningssätt och en metodik inom förvaltningen som går ut på att utredningstiden inom barnavårdsutredningar är ”början på ett förändringsarbete”. Det innebär i mycket korta drag att olika former av insatser under utredningstiden är en naturlig del av utredningen. Däremot är förhållandet lite annorlunda när det gäller vårdnadsutredningar. För dessa utredningar har ett ställningstagande för S-modellen tagits, vilket innebär en snabb handläggningsprocess. Förändringsarbetet står därmed inte i fokus. Insatser under utredningstiden inom barnavårds-/vårdnadsutredning blir därmed olika utifrån dessa ställningstaganden.

¹ Emtestam G & Svensson A. Vårdnads- boende och umgängesutredningar: ”Att handlägga och skriva utredningar enligt S-modellen”.

Utifrån denna analys bestämde vi oss för att:

- Vårt arbete inom projektet skulle starta med att säkerställa handläggningsprocessen inom vårdnadsutredningar.
- Att involvera alla handläggare inom barn- och ungdomsgruppen i förbättringsarbetet. Arbetet kan liknas vid ”ett gummiband”, fram och tillbaka mellan arbetsgruppen och hela barn- och ungdomsgruppen. Vi är en liten kommun och arbetar som handläggare med både barnavårds- och vårdnadsutredningar. Vi har inga svårigheter med parallella utredningsprocesser.
- Vid gemensamma diskussioner mellan handläggarna bestämde vi oss också för att arbeta med barnsamtal i alla dess former. Vilka metoder använder vi oss av, på vilket sätt genomför vi barnsamtal, när gör vi det, vilken kompetens finns inom barn- och ungdomsgruppen m.m?

Egna projektmål och målgrupp

Arbetsgruppen i Degerfors utarbetade en egen projektplan² med mål som är kopplade till delmålen i den övergripande projektplanen från Allmänna Barnhuset:

1) Samarbete/handläggning

Mål:

Alla i arbetsgruppen vet hur handläggningsprocessen avseende vårdnadsutredningar går till.

Alla i barn- och ungdomsgruppen vet hur handläggningsprocessen avseende vårdnadsutredningar går till.

Målgrupp:

Arbetsgruppens deltagare samt alla handläggare i barn- och ungdomsgruppen.

2) Barns delaktighet

Mål:

Arbetsgruppen och barn- och ungdomsgruppen arbetar med områdena bedömning/analys, metodik och information när det gäller barns delaktighet.

Målgrupp:

Barn som genomgått en barnavårds- eller vårdnadsutredning.

² Degerfors kommuns projektplan daterad 2011-05-26 E Mårdberg, se Bilaga 1.

3) Insatser och stöd

Mål:

Arbetsgruppen och barn- och ungdomsgruppen arbetar med bedömning/bedömningar under utredningstiden kopplat till eventuella insatser samt uppföljning och utvärdering.

Målgrupp:

Barn som genomgått en barnavårds- eller vårdnadsutredning.

Förändringar som testats

1) Samarbete/handläggning

Arbetsgruppen började detta arbete med att beskriva flödet för en vårdnadsutredning med post-it-lappar. Hur såg gången i arbetet ut idag? Flödet som arbetats fram av arbetsgruppen presenterades för alla handläggare inom barn- och ungdomsgruppen. Kompletteringar och förtydliganden gjordes. Erfarna handläggare och nya handläggare möttes i dialog. Flera möten ägde rum, där flödet/processbeskrivningen blev allt tydligare. En modell för processbeskrivning utarbetades parallellt som ska gälla inom hela socialförvaltningen utifrån föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete (SOSFS 2011:9). Modellen användes sedan som mall för processbeskrivningen "Vårdnadsutredning"³. Processbeskrivningen "Vårdnadsutredning" bygger på föräldrabalken, föreskrifter och S-modellen.

2) Barns delaktighet

Diskussioner och reflektioner har skett i arbetsgruppen och i hela barn- och ungdomsgruppen om barnsamtal. Samtalen har bl.a. handlat om: vad krävs lagmässigt, när och hur gör vi bedömningar, vad är etiskt, moraliskt, vilka teoretiska utgångspunkter har olika samtalsmetoder, vilken kompetens har vi, problematisering kring barnsamtalens "vara eller icke vara" m.m? Utifrån dessa diskussioner har arbetsgruppen testat att erbjuda uppföljande barnsamtal till fem barn som varit med i barnavårds- eller vårdnadsutredningar.

3) Insatser och stöd

Här har diskussioner påbörjats i hela barn- och ungdomsgruppen under metod-dagar som genomförts. En genomgång av vilka insatser vi har och vilka insatser vi ser behov av har börjat växa fram. Samtal med barngruppsledare som arbetar med barn till missbrukande och psykiskt sjuka föräldrar har inletts.

³ Processbeskrivning Vårdnadsutredning, se Bilaga 2.

Analys och resultat

1) Samarbete/handläggning

Vi har arbetat fram en processbeskrivning avseende "Vårdnadsutredning". Vi har utarbetat en broschyr⁴ till allmänheten och samarbetspartners avseende "Vårdnadsutredning". Vi har inom processbeskrivningen "Vårdnadsutredning" utarbetat mallar för dokumentation av utredningen, uppföljande frågor till barnen m.m.

En positiv bieffekt är att även blanketter som behövs i både barnavårds- och vårdnadsutredningar har utarbetats:

- Begäran om utdrag ur socialregistret avseende familjerättsutredningar
- Samtyckesblankett för utdrag ur socialregistret avseende familjehem /kontaktfamilj/kontaktpersons utredningar
- Blankett till polisregisterutdrag avseende utredningar
- Utlämnande av handling avseende SOL 11:1-utredningar

Positiva effekter när det gäller samarbetet mellan arbetsgruppen och alla handläggare i barn- och ungdomsgruppen är bl.a. att erfarna och nya handläggare har mötts och diskuterat dessa frågor – vi har berikat varandra – ”nytt och gammalt” har mötts. Implementering av projektet och de resultat som vi kommit fram till har gjorts kontinuerligt.

2) Barns delaktighet

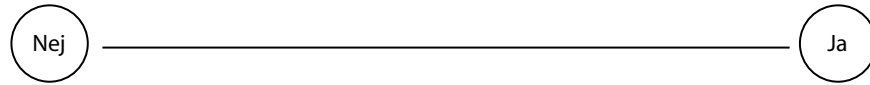
Uppföljande barnsamtal har erbjudits till fem barn. Urvalet av barn gjordes utifrån de barn som var aktuella i en barnavårds- eller vårdnadsutredning under tidsperioden oktober till november 2012. Ett av barnen hade varit aktuellt i en barnavårdutredning. De övriga fyra hade varit aktuella i vårdnadsutredningar. Vår tanke är att barn som varit aktuella i en vårdnadsutredning ska erbjudas två uppföljande barnsamtal. Ett när utredningen är klar och har skickats till tingsrätten, samt ett när tingsrätten fastställt domen. Alla barnsamtal med de fyra barnen som varit aktuella i vårdnadsutredningar genomfördes innan tingsrätten fastställt någon dom. Handläggarna bad vårdnadshavarna fråga sina barn om de ville ha ett uppföljande barnsamtal. Samtliga barn deltog.

De fem barnen fick svara på tre utvärderingsfrågor:

- Har du fått vara med och bestämma? (VAS-skala + kommentar)
- Har vi vuxna lyssnat på dig? (VAS-skala + kommentar)
- Har vi kunnat göra på något annat sätt? (öppen fråga)

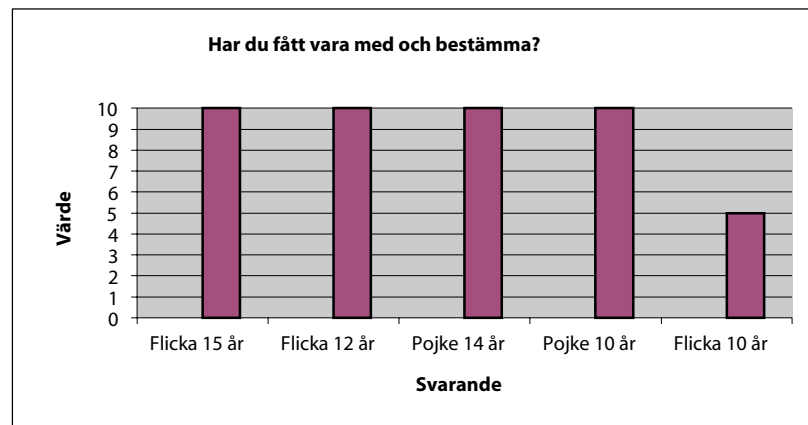
⁴ Broschyr Vårdnadsutredningar, se Bilaga 3.

VAS-skalan hade följande utseende där barnen fick sätta ett kryss:

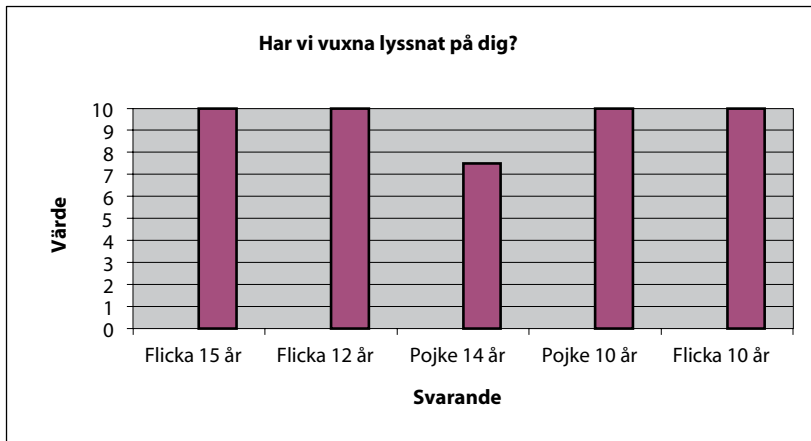

Vi kunde i efterhand konstatera att vi skulle ha graderat VAS-skalorna på ett tydligare sätt. En mätning med linjal gjordes och strecket uppmättes till 10 centimeter. För att kunna åskådliggöra svaren bestämde arbetsgruppen att Nej = 0 och Ja = 10.

Vi fick följande svar:

Kommentarer: "Jag fick säga hur jag ville". "Tillsammans på mötet". "För att jag fick vara med och bestämma". "Mitt emellan. Fick bestämma lite/en del".

Kommentarer: ”Att ni tog bort det jag inte ville ha med”. ”Vill läsa texten innan ni skickar in den”. ”Jag tycker att ni lyssnade, det är ju bra”.

Har vi kunnat göra på något annat sätt?

Flicka 15 år Inget svar
 Flicka 12 år Det var bra som det var.
 Pojke 14 år Att ni frågar extra innan ni skickar in.
 Pojke 10 år Nej
 Flicka 10 år Inte som jag kommer på.

Arbetsgruppens sammanfattande reflektioner när det gäller barns delaktighet är:

- Barn samtycker till att träffa handläggare igen
- Barn kommer till oss om vi erbjuder det
- Barn vill prata
- Föräldrar tillåter sina barn att prata

Det här ger oss ”mersmak” d.v.s vi vill fortsätta jobba med att erbjuda och genomföra uppföljande barnsamtal.

3) Insatser och stöd

Här har vi inte åstadkommit något resultat eller gjort någon analys än.

Sammanfattning kring måluppfyllelse

1) Samarbete/handläggning

Detta mål som vi satte vid projektets start tycker vi att vi har uppnått. Vi har också fått beröm från tingsrätten för att vi gör genomarbetade snabbyttranden. I Annika Rejmers kvantitativa innehållsanalys av våra vårdnadsutredningar framkommer att de i genomsnitt är 5,5 sidor långa, vilket är kort i förhållande till många andra kommuners. Detta är något som vi bedömer som positivt med tanke på att utredningar inte ska vara längre än nödvändigt.

2) Barns delaktighet

Detta mål har vi börjat arbeta med. I de få samtal som genomförts har vi fått positivt gensvar och förbättringsförslag från barnen. Dessa förbättringsförslag är: visa/skicka det skrivna materialet för genomläsning till barnet samt fråga barnet vid flera tillfällen om deras vilja/behov av delaktighet. Vi har kommit en liten bit på väg och har för avsikt att fortsätta med att erbjuda uppföljande barnsamtal.

3) Insatser och stöd

När det gäller detta mål har vi en hel del kvar att göra. I Annika Rejmers kvantitativa innehållsanalys framkommer att i samtliga fall utom ett leder våra barnavårdsutredningar till en insats. Det är något som vi medvetet arbetar med. Några insatser under vårdnadsutredningar erbjuder vi inte i dagsläget.

Aktiviteter

Inom ramen för projektet har vi också genomfört följande aktiviteter:

- Ett seminarium har genomförts i Örebro tillsammans med projektledningen och de medverkande kommunerna för att informera om arbetet inom projektet.
- Ett möte med Tingsrätten i Örebro har genomförts tillsammans med projektledningen och de medverkande kommunerna för att diskutera vårdnadsutredningarnas innehåll.
- Socialnämnden i Degerfors har fått information om projektet.
- IFO har genomfört metoddagar på Sätra Bruk.
- Samtal har påbörjats med de handläggare som genomför samarbetsamtal för att se hur vi kan arbeta förebyggande.
- Ansökan om utvecklingsmedel till Socialstyrelsen.

Att arbeta med Genombrottsmetoden

Testcykeln är en lätt och överskådlig mall när man väl satt sig in i den. Bra att testa i liten skala, kunna backa, testa om, reflektera, analysera osv. Man vet vad det är man vill förändra och på vilket sätt. Nackdelen är att det kan upplevas som att det tar tid. Det tar tid att sätta sig in i testcyklarnas struktur och förstå vinsten med dem. Förvaltningen har tidigare jobbat med Genombrottsmetoden i Pinocchiprojektet (ett projekt för barn mellan 6 och 12 år som riskerar att utveckla ett varaktigt normbrytande beteende). Det har vi dragit lärdom ifrån. Genombrottsmetoden har ”fått fäste” i Degerfors. Tanken är att den ska användas som bärande metod i allt förändringsarbete. Diskussioner har förts om att använda metoden vid uppföljning och förbättring av insatser till barn och unga.

Arbetsgruppens reflektioner

Arbetsgruppen har haft mycket svårt att få till tider när det gäller detta arbete. Vi har inte haft några extra resurser tilldelade. Den ordinarie myndighetsutövningen måste genomföras, många gånger på bekostnad av att projektarbetet har fått stå tillbaka. Det har medfört en avsevärd försening av arbetet med tillhörande resultat. Det gick så långt så att arbetsgruppen föreslog ledningsgruppen att vi skulle avsluta projektarbetet mitt under projekttiden. Nödvändiga diskussioner fördes inom förvaltningen och med Allmänna Barnhuset.

Vi beslöt oss för att fortsätta och är i dagsläget mycket glada för det. Anledningen till att vi fortsatte var att socialchefen uttalade en klar viljeinriktning om att vi skulle fortsätta i projektet och att ledningen skulle bli mer delaktig i vårt arbete. Arbetsgruppen gjorde också upp om att ha tätare, men kortare arbetsgruppsmöten. Vi skulle också genomföra arbetsgruppsmötena även om inte alla kunde närvara. Vi skulle dela upp arbetet som behövde genomföras och framförallt utgå ifrån den ”verklighet” vi befann oss i och tänka att vi gör så gott vi kan, det är ”good enough”.

När det gäller samarbetet med alla handläggare i barn- och ungdomsgruppen har det varit samma svårigheter där som i arbetsgruppen. Hög arbetsbelastning, myndighetsutövning som måste skötas samt sjukdom som har förskjutit arbetsgruppens planering många gånger.

Under en stor del av projekttiden har vi arbetat utifrån ett ”personalspektiv”, dvs. upprättat en processbeskrivning avseende ”Vårdnadsutredningar” som ska säkerställa handläggningen. Nu i efterhand kan vi se att den genererat ett stort antal diskussioner och ställningstaganden när det gäller det praktiska arbetet med barnsamtal, insatser osv.

Möjligheten till samverkan mellan kommuner som ett sådant här nationellt projekt ger är betydelsefull. Svårigheten kan ibland bli att vi är en mycket liten kommun och inte ”känner igen oss” i de större kommunernas beskrivning av sin verklighet. Kanske vore det önskvärt med en större representation av små kommuner?

Implementering och fortsatt arbete

- Slutrapporten ska redovisas i socialnämnden under våren 2013.
- Handläggarna inom barn- och ungdomsgruppen har påbörjat en omfattande barnsamtalsutbildning som kommer att pågå under hela 2013: ”Samtal med barn och ungdomar”, en processorienterad utbildning i genomförande av samtal med barn och ungdomar i svåra livssituationer. Kursledare: Halldor Ovreeide och Eva Redemo, Magelungen.
- Socialstyrelsens bedömningsmanual FREDA avseende hot och våld har rekvirerats. Genomgång och ställningstagande kring eventuell användning sker under våren 2013.
- Studenter från universitetet i Örebro kommer att skriva C-uppsats som handlar om insatser till barn.
- Uppföljande barnsamtal kommer att vidareutvecklas.

Tack från oss i Degerfors för ett givande och lärorikt projekt.

Ledningsgruppens reflektioner

Deltagandet i ett nationellt projekt kring ”Barnets rättigheter i vårdnadstvister” har inneburit en stor möjlighet för en mindre kommun att få fördjupa arbetet på ett mycket svårt och specialiserat område inom den sociala barnvården. Deltagandet har inneburit att våra handläggare fått en fördjupad kunskap på området. Detta har på ett positivt sätt underlättat en generationsväxling på handläggsidan där yngre medarbetare tagit över svåra och krävande arbetsuppgifter från mer erfarna kollegor.

Inledningen av projektet sammanföll med byten på ledaruppdrag inom förvaltningen och förändringar i organisationen. Det ledde till att vi inte hade möjlighet att prioritera deltagandet i projektet så som vi borde ha gjort. Vi hade heller inga särskilda resurser för förbättringsarbete på området vilket också försvårade arbetet i projektet. Under senare delen av projektet har vi erhållit statliga bidrag till metodutveckling och situationen i förvaltningen har stabiliserats, vilket också lett till att förbättringsarbetet tagit fart på ett mycket positivt sätt.

Ett flertal medarbetare fördjupar nu sin kompetens i bemötandet av barn, något som inte bara kommer få konsekvenser i projektet utan för hela den sociala barnvården i kommunen. Likaså kommer arbetet med att implementera ett bedömningsinstrument inom området våld i nära relationer att få betydelse för hela förvaltningens arbete.

Processer och arbetsrutiner har kartlagts och beskrivit i projektet. Där har en modell för beskrivning av dessa tagits fram som kommer användas i hela förvaltningen.

Inom projektet har Genombrottsmetodikerna använts vilket inte var ett nytt arbetssätt för förvaltningen. Det är positivt att metodikerna använts i ytterligare ett sammanhang. Det leder till en bättre förankring i förvaltningen och att fler medarbetare blir bekanta med det strukturerade sättet att arbeta med förbättringsarbete. Förvaltningen har strategiskt valt att använda detta arbetssätt i utvecklingsarbeten.

Genom projektet har vi alltså dels kunna utveckla kompetens och arbetssätt på ett mycket komplicerat område i vår verksamhet. Dels har vi kunnat pröva och utveckla metoder som kommer få betydelse inom förvaltningen i sin helhet.

Det är bra att få spridning ibland projektkommunerna med stora, små och mellanstora kommuner. Kommunerna har olika förutsättningar och det är därför viktigt och värdefullt med bred representation.

Ingmar Ångman, socialchef

Marina Lichterman, verksamhetschef Individ- och Familjeomsorg (IFO)

Degerfors bilaga 1

Projektplan

Att stärka barnets rättigheter i vårdnadstvister

Team; Degerfors

Styrgrupp;

Ingmar Ångman, 0586-48240, ingmar.angman@degerfors.se

Marina Lichterman, 0586-48245, marina.lichterman@degerfors.se

Teamdeltagare;

Eva Mårdberg, 0586-48413, eva.mardberg@degerfors.se

Cristina Lantz, 0586-48246, cristina.lantz@degerfors.se

Lena Hjalmarsson, 0586-48456, lena.hjalmarsson@degerfors.se

Cecilia Birath Hurtig, 0586-48255, cecilia.birath@degerfors.se

Nulägesbeskrivning, analys utifrån kartläggningen;

Vi har valt ut 6 vårdnadsutredningar och 4 barnavårdsutredningar i vår kartläggning. Handläggningen har ägt rum under 2007-2010.

För att nå rätt målgrupp⁵ behövde vi välja ut både vårdnads- och barnavårdsutredningar. Vi arbetar i en liten kommun och har därmed ett mindre antal utredningar som vi kan göra ett urval ifrån.

Vi har också diskuterat och gjort urvalet tillsammans med övriga handläggare i vår barn- och ungdomsgrupp.

Alla i teamet läste alla utredningar. Utifrån denna inläsning har vi diskuterat följande aspekter inom varje delområde/delmål:

1. Utveckla samarbetet...

Vårt fokus vid denna diskussion kom att handla om utredningsprocesserna. Vi diskuterade strukturerna i våra vårdnads- och barnavårdsutredningar.

Vårdnadsutredningarna utgår ifrån S-modellen. Den är utarbetad av Gösta Emtestam och Agnetha Svensson. Viktiga faktorer som handläggarna har ar-

⁵ "Barn i svåra vårdnadskonflikter" d v s barn som är aktuella i en barnavårdsutredning som löper parallellt med vårdnadsutredningen, att det är en hög konfliktnivå mellan föräldrarna och att det förekommer våld, missbruk eller bristande omvårdnad/försummelse.

betat utifrån är att utredningen ska gå snabbt, dokumentationen beskrivs i en kort sammanfattande variant som gjorts av handläggarna och det är viktigt att barnen kommer till tals i olika sammanhang. En dokumentationsstruktur som funnits länge inom förvaltningen används. Utredningen skrivs för det mesta på ”vita papper”, ingen tjänsteskrivelse används. Bedömningar⁶ under utredningstiden är svåra att utläsa i de skrivna utredningarna, eller snarare de saknas i utredningarna. I diskussionen framkommer dock att handläggarna förlöpande gör olika bedömningar under utredningstiden, men att de inte dokumenteras.

En annan synpunkt som framkom var att vi inte har någon broschyr som beskriver vårdnadsutredningar (processen, tidsaspekter mm).

Barnavårdsutredningarna utgår ifrån BBIC-modellen. Vi kan konstatera att utredningarna inte är ”läsvänliga” för föräldrar. Antalet rutor och kolumner är otaliga. Ett nytt datasystem har införts inom IFO vilket gör att vi tror att kommande BBIC- utredningarna blir mer överskådliga och lättlästa.

När det gäller både vårdnads- och barnavårdsutredningar är det endast 1/10 utredningar som hänvisar till teoretiska perspektiv.

Inte i någon av de 10 utredningarna har vi använt oss av en tidsaxel (enl BIFF) för att se hur förloppet har varit för barnen.

Ingen av de 10 utredningar inleds med en beskrivning av barnet eller barnets synpunkter.

Vi diskuterade också det interna samarbetet mellan olika verksamhetsgrenar inom IFO. Hur kan vi göra när föräldrar och barn också är aktuella inom ex försörjningsstöd.

2. Stärka barnets roll och rätt till delaktighet...

Här diskuterade vi hur vi kan stödja barnen i barnsamtalen. Handläggarna genomför ett stort antal barnsamtal i olika former under båda typerna av utredningar. Kanske vore det bra med en stödjande person i samtalet. Haldor Övreides metodik diskuterades.

Vi konstaterade att vi inte hade någon återkoppling till barnen efter att utredningarna var slutförda. Den återkoppling som sker är att handläggarna direkt efter barnsamtalet läser upp vad de antecknat och frågar om det ska vara med i utredningen. Barnet har då möjlighet att säga ja eller nej till att det finns med i utredningen.

⁶ Konfliktnivå, typ av konflikt, föräldrasamarbete, eventuellt förekomst av våld, risk- och trygghet.

En annan fråga som diskuterades var att föräldrarna har ansvaret för att den slutliga utredningen och domstolens dom kommuniceras med barnet/barnen. Vi frågar inte hur de har genomfört kommunikeringen. Vi diskuterade hur det blir för barnet/barnen efteråt och vet egentligen ingenting om detta. När det gäller vårt ställningstagande har åldern på barnet ingen betydelse.

3. Anpassa insatser och stöd till barn och föräldrar...

Vi konstaterade att vi inte erbjuder någon/några insatser under en vårdnadsutredning, till skillnad mot barnvårdsutredningar, där insatser under utredningstiden är vanligt förekommande. Anledningen till detta tror vi är att vårdnadsutredningarna bedrivs utifrån S-modellen som beskrivits ovan.

I kommunen har vi sedan länge barngruppsverksamhet. Barn till missbrukande föräldrar och/eller psykisk ohälsa erbjuds plats i samråd med föräldrarna. Metodiken som används utgår ifrån Rädda Barnen material. En diskussion har påbörjats med en barngruppsledare om det finns möjlighet att projektets barn skulle kunna erbjudas gruppverksamhet om det finns behov av det.

Om det under vårdnadsutredningen framkommer att det förekommer våld diskuterade vi hur denna vetskap ska handläggas. Ska en anmälan göras till socialsekreterare eller är det möjligt att göra en ansökan om stödinsatser tillsammans med föräldrarna.

Projektets syfte;

Att stärka barnets rättigheter och förbättra situationen för barn som lever i svåra vårdnads- och umgängeskonflikter genom att tillämpa ett systematiskt förbättringsarbete enligt Genombrottsmetoden.

Projektets övergripande mål;

Att utveckla arbetsmetoder som på ett systematiskt och långsiktigt sätt kan stärka barnets rättigheter i socialtjänstens beslut och åtgärder som rör vårdnad, boende och umgänge. Att ha en helhetssyn med barnet i fokus genom hela vårdnadsprocessen.

Teamets egna mätbara process- och resultatmål;

(processmål riktar sig mot förbättringar i arbetsprocessen och resultatmål till konkreta mätbara förbättringar för brukaren. Målen ska vara uppföljningsbara och tidssatta)

Mål 1

Utgår ifrån delmål 1⁷: Vårt fokus är utredningsprocessen i vårdnadsutredningar.

Teamet mål;

Alla i teamet vet hur handlägningsprocessen avseende vårdnadsutredningar går till.

Så här mäter vi att vi når målet;

Ett flödesschema är upprättat.

En rutinbeskrivning är upprättad.

Teamets mål;

Alla i barn- och ungdomsgruppen vet hur handlägningsprocessen avseende vårdnadsutredningar går till.

Så här mäter vi att vi når målet;

Flödesschemat har diskuterats på barn- och ungdomsgruppens metoddag den 15/6.

Rutinbeskrivningen är känd i hela barn- och ungdomsgruppen.

Mål 2

Utgår ifrån delmål 2⁸: Teamet och barn- och ungdomsgruppen har tillsammans diskuterat vilka områden vi skulle kunna tänka oss arbeta med och kommit fram till att bedömning/analys, metodik och information skulle kunna bli aktuella. Vi har inte kommit längre än så.

Teamet mål;

Så här mäter vi att vi når målet;

Teamets mål;

Så här mäter vi att vi når målet;

Mål 3

Utgår ifrån delmål 3⁹: Teamet och barn- och ungdomsgruppen har tillsammans diskuterat vilka områden vi skulle kunna tänka oss arbeta med och kommit fram

7 Utveckla samarbetet mellan familjerättssekreterare och socialsekreterare som ansvarar för baranvårdsutredningar.

8 Stärka barnets roll och rätt till delaktighet, att komma till tals samt att få information (artikel 3, 6, 9 och 12 i Barnkonventionen).

9 Anpassa insatser och stöd till barn och föräldrar under hela vårdnadsprocessen (artikel 18 och 19 Barnkonventionen).

till att bedömning/bedömningar under utredningstiden kopplat till eventuell insats/insatser samt uppföljning och utvärdering skulle kunna bli aktuella. Vi har inte kommit längre än så.

Teamet mål;

Så här mäter vi att vi når målet;

Teamets mål;

Så här mäter vi att vi når målet;

2011-05-26

Eva Mårdberg

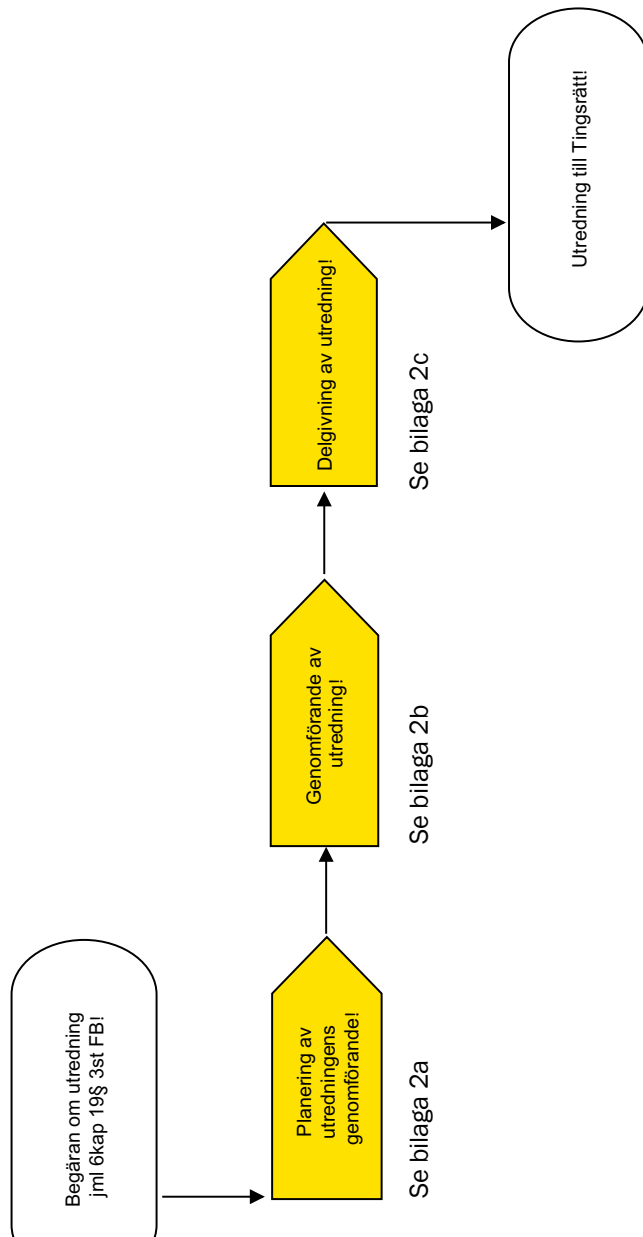
Degerfors bilaga 2

Versionsdatum

2012-11-08

Processbeskrivning

Vårdnadsutredning

Degerfors bilaga 2b

Genomförande av utredning

Aktiviteter	Görs av	Dok i	Styrs av	Hjälpmedel
1) Informationsmöte med föräldrarna	Handläggare	Treserva	FB, Handbok vårdnad, boende och umgänge, SOSFS 2012:4	Broschyr Checklista: Info möte med förädrar avs FR utredningar S-modellen
2) Enskilda samtal med vardera förälder	Handläggare	Treserva	som ovan	Mall för vårdnads- utredningar (rubriker)
3) Inhämtande av registerutdrag från social- och ev polisregister	Handläggare	Treserva	som ovan	Samtyckesblankett till polisreg utdrag Blankett socreg utdrag
4) Hembesök hos vardera förälder + barn	Handläggare	Treserva	som ovan	Observation - lära känna barnet i sin hemmiljö
5) Barnsamtal + kommunikering	Handläggare	Treserva	som ovan	Barnsamtalsmetodik
6) Enskilda samtal med vardera förälder	Handläggare	Treserva	som ovan	Mall för vårdnads- utredningar (rubriker)
7) Referentsamtal med nya partners	Handläggare	Treserva	som ovan	Mall för vårdnads- utredningar (rubriker)
8) Referentsamtal med förskola/skola	Handläggare	Treserva	som ovan	Checklista: Frågor till ref i fsk/skola avs FR utredningar
9) Dokumentation av utredningen	Handläggare	Treserva	som ovan	Mall för vårdnads- utredningar

Degerfors bilaga 2c

Delgivning av utredning

Aktiviteter	Görs av	Dok i	Styrs av	Hjälpmedel
1) Kommunicering av egen utsaga av utredningen till vardera förälder	Handläggare		FB, Handbok vårdnad, boende och umgänge, SOSFS 2012:4	Brev, telefon, mail S-modellen
2) Kommunicering med respektive förälders partners	Handläggare	Treserva	som ovan	som ovan
3) Kommunicering med referenter	Handläggare	Treserva	som ovan	som ovan
4) Analys	Handläggare	Treserva	som ovan	2 handläggare
5) Bedömning	Handläggare	Treserva	som ovan	2 handläggare
6) Delgivning av hela utredningen till vardera förälder	Handläggare	Treserva	som ovan	Brev
7) Utredningen till TR	Handläggare	Treserva	som ovan	Brev
8) Erbjudande om uppföljande barnsamtal	Handläggare			Uppföljningsfrågor

Degerfors bilaga 3

I FÖRSTA HANDE KLÖD ER VI FÖRÄLDRA ATT BOKA TID FÖR SAMARBETSSAMTAL.

SAMARBETSSAMTAL VÄNDER SIG TILL FÖRÄLDRA
SOM:

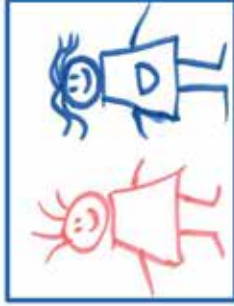
- HÅLLER PÅ ATT SEPARERA.
- LEVER ÅTSKILDA OCH HAR SVÅRT ATT PRATA MED
VARANDRA OM BARNEN OCH SAMARBETA ÖRING
DEM.
- SAMTALEN SYFTAR TILL ATT HJÄLPA ER ATT:
 - KOMMA ÖVERENS I FRÅGOR SOM GÄLLER BARNEN, T.E.X. VAR DE SKALL BO OCH HUR UMGÅNGET
SKALL VARA.
 - Hitta ett bra sätt för samarbete öring barn
NEN I FORTSÄTTNINGEN.

SAMARBETSSAMTALEN LEDES AV SÖCKONOMER
SOM HAR KUNSKAP I FAMILJERÄTTSLIG LAGSTIFT-
NING OCH SOM HAR ERFARENHET AV SVÅRHETER
OCH PROBLEM HOS BARN OCH FÖRÄLDRA SOM
LEVER ÅTSKILDA.

VI HAR TYSTNADSLUKT OCH SAMTALEN
JOURNALFÖRS IRTE.

SAMTALEN ÄR KOSTNADSFRIA.

Vårdnadsutredning

Vill du beställa tid för samarbets-
samtal eller få mer information om
vårdnadsfrågor

Kontakta:

Familjerätten hos Socialförvalt-
ningen i Degerfors kommun

Besöksadress:

Slingan 6, Degerfors

Tel 0586-481 00 (växel)

E-post

socialforvaltningen@degerfors.se

www.degerfors.se

DEGERFORS
KOMMUN

Familjerätten inom Socialförvaltningen

Hur går det till?

Tingsrätten ger socialnämnden i uppdrag att utreda frågor om vårdnad, boende och umgänge. I utredningen är det barnet som är huvudpersonen. Syftet med utredningen är att ge tingsrätten information för att kunna fatta beslut.

Utredningstid

Tingsrätten anger inom vilken tid utredningen ska vara slutförd.

Utredningens genomförande

Utredningen inleds med att föräldrarna inbjuds till ett gemensamt informationsamtal om utredningens genomförande. Föräldrar får då information om hur utredningen går till samt vilken information som kommer att inhämtas.

Samtal förs enskilt med var och en av föräldrarna. Samtalen inriktas på föräldrarnas beskrivning av barnet och dess uppväxt samt synen på:

- Barnets nuvarande situation,
- Vårdnaden, boendet och umgänget
- Samarbetet med den andra föräldern
- Föräldrarollen

Social- och polisregister

En kontroll görs om familjen har eller har haft kontakt med socialtjänsten de senaste fem åren. Bedömning görs om polisregisterutdrag behöver inhämtas

Hembesök

Hembesök görs hos var och en av föräldrarna, då barnet finns i hemmet.

Barns rätt att komma till tals

Vi samtalat med barn från cirka sex års ålder. I samtalen får barnet berätta om sin vardag och sina relationer. Barn har möjlighet att uttrycka sin vilja, men barn behöver aldrig ta ställning.

Referentsamtal

Referentsamtal förs med personer som har en yrkesmässig kontakt med barnet, vanligen skola och förskola.

Bedömning

En bedömning av de uppgifter som lämnats görs rörande barnets relation till vardera föräldern, föräldrarnas lämplighet samt föräldrarnas vilja och förmåga att samarbeta. Barnets bästa ska vara vägledande i det förslag till beslut som lämnas till tingsrätten.

Utredningen

Innan utredningen sänds till domstol får varje förälder läsa igenom sin utsaga och andra eventuella missupplättningar och saktfel

Uppföljande barnsamtal

Efter att utredningen sänds till föräldrar och tingsrätten erbjuds vi barnet/barnen uppföljande barnsamtal. Efter tingsrättens beslut erbjuds vi barnet/barnen uppföljande barnsamtal igen. Detta för att informera barnet/barnen om förslag till beslut samt beslut och för att barnet/barnen skall kunna ställa eventuella frågor.

Sekretess och anmälningsskyldighet

Vi arbetar under sekretess. Familjerättssekreterarna har anmälningskyldighet enligt socialtjänstlagen, då det finns oro att barn får illa och behöver skydd.

Göteborg

Av:

*Socialsekreterare Birgitta Aronsson,
SDN Lundby, Göteborgs Stad*

*Socialsekreterare Jessica Kielland Foss,
SDN Lundby, Göteborgs Stad*

*Familjerättssekreterare Eva Axelsson,
Social resursförvaltning, Göteborgs Stad*

*Familjerättssekreterare Carina Tonhede,
Social resursförvaltning, Göteborgs Stad*

Nu har vi förstått vad samverkan är!

Efter många år i yrket som socialsekreterare och familjerättssekreterare har vi förstått att vi inte har utnyttjat varandras kunskaper om de barn och föräldrar som vi alla har kontakt med och bekymrar oss över. Vilken rikedom det är att få sätta sig ner tillsammans med en kollega och ha ett engagerat samtal tillsammans! Att förutom att få dela fakta också få del av kollegans intryck och upplevelse av barnets livssituation över tid gör att vi inte behöver starta från noll. Vi kan på så sätt fortsätta det arbete som redan är påbörjat. Var finns frågetecknen idag och hur kan vi försöka att räta ut dem? Samtidigt får vi naturligtvis inte glömma vilka våra specifika uppdrag är och vilka frågor vi var och en måste hitta svaren på.

Detta sätt att samverka har gjort stor skillnad, jämfört med tidigare när vi ”inhämtade uppgifter” eller ”begärde ut en utredning”

Vi är mycket glada över att få ha deltagit i detta projekt!

Vilka är vi?

I projektgruppen har två socialsekreterare från SDN Lundby och två familjerättsekreterare från Familjerättsbyrån i Göteborg ingått. Familjerättsbyrån är centralt placerad och servar hela kommunen som har ca 520 000 invånare. Organisatoriskt tillhör Familjerättsbyrån Social resursnämnd som har samlat kommungemensamma verksamheter. Lundby är en av Göteborgs tio stadsdelsnämnder belägen på centrala Hisingen. Stadsdelen har ca 42 000 invånare och andelen medborgare födda i utlandet är ca 21 procent, vilket är strax under genomsnittet för Göteborg. Även medelinkomsten ligger något under kommunens genomsnitt.

Så här började vi

I samband med att projektet startade under våren 2011 fick vi i uppgift att plocka fram fem vårdnadsutredningar och fem barnavårdutredningar med familjer som hade varit aktuella hos både familjerättsbyrån och socialkontoret. Utredningarna togs fram slumpvis och utredningarna var daterade under perioden januari 2008 till december 2010. De var inte begränsade till utredningar som vi projektdeltagare hade gjort utan flera av dem var skrivna av våra kollegor. Vi kunde snart konstatera att det fanns en svår problematik i alla ärenden med bl.a. våld, psykisk ohälsa och missbruk.

Utifrån de övergripande målen, rörande handläggningsprocessen, att stärka barnets roll och rätt till delaktighet samt anpassa stöd till barn och föräldrar under hela vårdnadsprocessen satte vi oss tillsammans för att granska dessa tio utredningar.

Handläggningsprocessen

- Vi kunde konstatera att de flesta av våra utredningar var långa med mycket text vilket gjorde dem tunglästa. Fokus på de verkliga problemen försvann och huvudbudskapet blev otydligt.
- Vi använde oss återkommande av schablonuttryck så som samarbete, konfliktnivå och stödinsatser. Vi kunde tycka att föräldrarna skulle gå i samarbetsamtal och lära sig samarbeta trots att de varit i konflikt med varandra i årtal och att det inte fanns något som talade för att de överhuvudtaget hade förutsättningar att kunna samarbeta.
- Tydliga riskbedömningar saknades i några familjerätsutredningar.
- När det gäller samarbetet mellan socialkontoret och familjerättsbyrån noterade vi att vi inte hänvisade till varandras utredningar, vilken bedömning som hade gjorts eller vilken insats som hade föreslagits. Vi kunde inte utläsa

att någon kontakt hade förevarit mellan socialsekreterare och familjerättssekreterare mer är att familjerättssekreteraren inhämtat en kopia på barnavårdsutredningen.

- Vi hade dubbeljobbat genom att t.ex. ta referensuppgifter från skolan dagarna efter varandra och ha varsitt barnsamtal nära inpå varandra där vi inte hade tillvaratagit den information som redan fanns.

Barnets roll och delaktighet

- Barnet syntes i utredningarna och kom till tals i flertalet av dem. Undantag tycktes vara barnets låga ålder. När vi inte hade pratat med barnet hade vi inte motiverat det.
- Vi hade gått emot barnets vilja i en utredning utan att problematisera varför.
- Återkoppling till barn och/eller föräldrar redovisades inte i någon utredning.

Stöd till barn och föräldrar

- Vi var dåliga på att dra slutsatser av tidigare beviljade insatser, vilket gjorde att samma insats kunde föreslås gång på gång.
- Insatserna var ”luddiga” – vad innebär exempelvis ”stödsamtal med socialsekreterare”?
- Uppföljning av insatser saknades vanligtvis helt.

Konfliktnivå

Ett av våra mål i projektets inledningsskede var att försöka hitta ett underlag för att gradera föräldrarnas konflikt i syfte att erbjuda lämplig insats. Det material vi hittade utgick från amerikansk kontext och vi bedömde rätt snart att det inte verkade användbart. Istället fick vi stor hjälp av begreppen *värdekonflikt* och *intressekonflikt* som Annika Rejmer använder sig av i sin forskning. Hennes forskning visar att det inte är vem som helst som utvecklar en domstolstvist vilket däremot tycks ha varit lagstiftarens utgångspunkt. Det är snarare familjer med tung problematik så som våld, psykisk ohälsa och missbruk. Utbildningsnivån är ofta låg och familjens ekonomiska situation är ansträngd. Inte sällan har det innan skilsmässan också inträffat allvarliga händelser i familjen som lett till en kris eller ett trauma. Eftersom projektet framförallt skulle belysa de familjer som är aktuella på såväl socialkontor som familjerätt, blev det tydligt att projektet skulle komma att fokusera på värdekonflikter.

Vilka familjer har vi jobbat med?

Familjerättsbyrån har haft utredningsuppdrag i 20 Lundbyfamiljer under projekttiden, maj 2011 till december 2012. 8 familjer var inte aktuella på socialkontoret vilket inneburit att vi har haft 12 ärenden där vi har samarbetat.

I dessa ärenden finns sammanlagt 18 barn i åldrarna 6 månader till 14 år, varav en tonåring. Det är 12 pojkar och 6 flickor.

Vid en genomgång fann vi uppgifter om:

- Våld i 11 familjer
- Psykisk ohälsa i 8 familjer
- Missbruk i 4 familjer
- Barnpsykiatrisk diagnos i 1 familj
- Sexuella övergrepp i 1 familj

Förändringar som testats

Utifrån projektets tre övergripande mål har vi arbetat med nedanstående delmål:

Mål 1 Utveckla samarbetet mellan familjerättssekreterare och socialsekreterare

- Skapa rutiner för inledande kontakter mellan familjerätt och socialkontor
- Samråd i handlägningsprocessen
- Att barn och familjer ska ha så få olika kontakter som möjligt under utredningstiden

Mål 2 Stärka barnets roll och rätt till delaktighet, att komma till tals och få information

- Kartlägga barns erfarenheter av våld
- Återkoppla bedömningar till barnen om det är lämpligt

Mål 3 Anpassa insatser och stöd till barn och föräldrar under hela vårdnadsprocessen

- Samarbete med Rädda Barnen har inletts

Hur gjorde vi?

Mål 1 ”att utveckla samarbetet mellan familjerättssekreterare och socialsekreterare” är det mål som vi arbetat mest med. Motivationen till mer sam-

arbete blev stor när vi hade läst de slumpmässigt utvalda utredningarna som projektet inleddes med, och vi fick mycket att prata om. Det stod snabbt klart att vi här hade stora förbättringsområden. Nedan beskrivs de områden vi har arbetat med.

- Rutiner för kontakt mellan familjerätt och socialkontor

Både socialkontoret och familjerättsbyrån har påbörjat arbetet med att införa rutiner när det gäller samverkan i gemensamma ärenden. (se bilaga 1)

- Samråd i handläggningsprocessen

Vi har inledningsvis oftast träffats och gått igenom handlingarna för att få grepp om historiken i ärendet. Syftet har b.l.a. varit att planera den fortsatta handläggningen så att vi tar relevanta kontakter och att fördela arbetet mellan oss. Vår målsättning har varit att både barn och föräldrar inte ska ha fler myndighetskontakter än nödvändigt. Som ett exempel kan nämnas ett ärende där socialtjänsten nyligen hade färdigställt sin utredning och vi gemensamt ställde oss frågan vad som ytterligare behövde utredas. Socialsekreterarens intryck och upplevelse av barnets livssituation över tid blev värdefull för familjerättssekreteraren. Familjerättsbyrån bestämde sig för att i sitt utredningsarbete fokusera på socialkontorets kvarstående frågeställningar och hur insatserna hade fallit ut. Att få en samtalspartner när dessa många gånger känsliga avvägningar ska göras, har vi upplevt som en stor tillgång. Det har dock inte varit så att vi alltid tyckt och tänkt på samma sätt i enskilda ärenden.

Socialsekreterare och familjerättssekreterare har genomfört samtal tillsammans, såväl med föräldrar som med barn. Idén att tillsammans prata med barn är god, men den skapar också nya frågeställningar. Visst slapp barnen två samtal i närliggande tid men våra samtal har olika ingångsvinklar, och vad är viktigast för barn? Är det viktigt att få träffa samma person igen? Är det viktigt för barnet att förstå våra olika yrkesroller eller är det bara viktigt att få bli lyssnad på? Vi kan konstatera att det för oss handläggare är viktigt med en tydlig arbetsfördelning och att det inte är så lätt att ha gemensamma barnsamtal när man inte känner varandra. Både familjerättssekreteraren och socialsekreteraren har ofta en kortvarig kontakt med barnet och har därmed inte någon bärande relation över tid. Vi tänker oss att gemensamma barnsamtal är motiverade när utredningarna genomförs parallellt, vilket sällan är fallet.

Våra samråd har även varit bra tillfällen för att få överblick över tidigare insatser och beslut. I flera ärenden har vi prövat att åskådliggöra historiken i en tidslinje (se bilaga 2.) Det har blivit tydligt vad som förevarit i barnets liv och också vilken information som fattas för att få en fullständig bild. Det är

många gånger tidskrävande att gå igenom alla handlingar men tidslinjen har lärt oss att vi behöver bli bättre på att analysera människans möjlighet till förändring. Det är inte fruktbart att t.ex. fortsätta tro på att föräldrarna ska lära sig samarbeta när de tvistat i åratal och vid flera tidigare tillfällen fått insatser som ska främja samarbetet.

Tidslinjen kan användas i olika sammanhang. Vi har använt oss av tidslinjen i samtal med föräldrar vilket visat sig vara pedagogiskt bra. Tingsrätten har uttalat att de skulle uppskatta att få tidigare händelser åskådliggjorda på detta sätt. Mallen för tidlinjen har varit svår att använda och vi hoppas få hjälp med att skapa en tekniskt mera lättanvänd sådan.

- **Andra erfarenheter som vårt samarbete har gett oss**

Familjerättsbyrån har till vårdnadsutredningen tidigare ofta bifogat BBIC-utredningar i sin helhet. Vår erfarenhet är att BBIC-utredningarna ofta är omfattande. Lägg dessutom till att det ibland handlar om flera syskon och därmed lika många utredningar. Det har lett till att vi har stannat upp och tänkt igenom hur man kan göra materialet mer läsbart för tingsrätten. Familjerättsbyrån har från BBIC-utredningen t.ex. valt att endast ta med sammanfattning, analys och bedömning.

Enligt socialtjänstlagen har socialkontoret ett generellt ansvar för att främja kontakten med barnets båda föräldrar. I våra diskussioner har frågor kring detta återkommande dykt upp. Familjerättsbyrån har användbar erfarenhet och kunskap som har varit till hjälp för socialkontoret vid bedömningar om bistånd rörande kontaktperson vid umgänge. Det är många gånger svåra avväganden som skall göras med hänsyn till skyddsaspekten. Vi ser även att det är bra att tillsammans tolka domar och fundera kring eventuella insatser och hur de i så fall bäst kan utformas.

Socialkontoret har även uttryckt att de vid förhandsbedömningar i ärenden med familjerättslig problematik tycker att det är värdefullt att kunna ringa och diskutera frågeställningen utan att röja familjens identitet.

Att ha personlig kännedom vid samarbetskontakter är ovärderligt. Att vi inom vår lilla fyra-grupp lärt känna varandra har gjort att det är lätt att ställa frågor eller bara vädra funderingar. Vår goda anda har spritt sig till kollegorna på socialkontoret i Lundby som varit positiva till samverkan. Vi kan bli avundsjuka på de mindre kommunerna där man sitter i samma hus och kanske har samma fikarum. Å andra sidan har vi förstått att det inte i sig gör att samarbete skapas. Familjerättsbyrån har gjort en första ansats till ett utökat samarbete med alla stadsdelar genom att två-tre familjerättssekreterare har knutits som sam-

arbetslänkar till varje stadsdel. Vi har besökt stadsdelarna och informerat om projektets idé och uttryckt en önskan om ett närmare samarbete, vilket mottagits positivt. Tanken är att socialkontoren får ansikten på några få familjerättssekreterare och att det ska göra det lättare för socialsekreterarna att ringa för att både ställa allmänna frågor och diskutera specifika ärenden.

Mål 2 Stärka barnets roll och rätt till delaktighet, att komma till tals och få information

• Kartläggning av barns erfarenheter av våld

Vid vår kontakt med BUP Gamlestan fick vi ta del av ett frågeformulär (LITE-frågeformulär för skolbarn och tonåringar, se bilaga 3) som de använder för att kartlägga barns erfarenheter av våld och andra traumatiserande upplevelser. Vi såg att detta formulär skulle kunna fylla ett viktigt syfte för socialkontorets handläggare, då frågor om våld inte regelmässigt ställdes till barn om våld inte beskrevs i anmälan. Socialsekreterarna involverade hela sin arbetsgrupp vilket gjorde att frågeformuläret LITE under testperioden användes i utredningssamtal med 17 barn i åldrarna 8-17 år.

Av intervjuer med de socialsekreterare som använt sig av formuläret framgår att alla generellt är positivt inställda till formuläret och uttrycker att de vill fortsätta använda sig av det. Formuläret är ett stöd för att närma sig ett laddat ämne. Man tycker det är bra att frågorna spänner över många olika typer av händelser. Alla tillfrågade tycker det är bra att använda färdiga frågor för att öppna upp för att prata om våld. Ett exempel är att en socialsekreterare beskrev att en ungdom hade blivit utredd vid flera tillfällen tidigare under sin uppväxt utan att frågan om våld hade ställts. I den nya utredningen användes LITE och ungdomen berättade då utförligt om flera svåra erfarenheter som tidigare varit okända för socialsekreteraren och som påverkade bedömning av inriktning på stödinsats.

Upplevelsen är att många barn vill berätta utförligt om händelser de varit med om. Framst gäller detta de äldre barnen. När formuläret har använts i samtal med yngre barn, har barnet inte alltid berättat om våldshändelser som socialsekreteraren känner till att barnet har varit med om. I de fallen har föräldrarna inte tillstått att det förekommit våld, vilket belyser problematiken kring barns beroendeställning och vikten av att hjälpa barnet att hantera lojaliteten gentemot föräldern.

• Återkoppla bedömningar till barnen

Socialstyrelsens trycker i sin uppdaterade handbok om vårdnad, boende och

umgänge på vikten av uppföljning, dels i samband med avslutandet av en utredning och dels när rättens dom har kommit. Vi familjerättssekreterare bestämde oss således för att i de tio närmsta utredningarna vi avslutade skulle vi träffa barnen och göra uppföljningar. Vår förhoppning var att en återkoppling skulle göra barnets livssituation mer begriplig och hanterbar.

Familjerättsekreterarna beslutade sig för att dokumentera när och hur återkoppling skett men även när det inte skedde. Vi valde att begränsa oss till återkoppling i samband med avslutad utredning.

I de familjerättsliga ärendena har återkoppling endast skett direkt till barnen i två av de sju utredningar som blev aktuella. I det ena ärendet med en åttaårig pojke kändes det extra viktigt med en återkoppling. Vårt förslag om boendet överstämde inte med pojkens önskemål om växelvis boende, pga. allvarliga missförhållanden hos den ena föräldern. Det var viktigt för oss att förklara för pojken hur vi tänkt i frågan. Samtalet skedde hos boendeföräldern och pojken tog emot vår förklaring utan följdfrågor men hade däremot frågor om hur lång tid det skulle ta innan domaren fattade sitt beslut.

I det andra fallet handlade det om en tolvårig flicka som alltid bott hos sin mamma och där pappa nu yrkade på att boendet skulle flyttas över till honom. Återkopplingen skedde vid hembesök hos respektive förälder. Inga omständigheter talade för en ändring av boendet och återkopplingen om utredarens förslag lugnade henne.

I ett ärende där vi bedömde att återkoppling inte var lämpligt hade barnen under kort tid haft myndighetskontakter som de upplevt som jobbiga. För att bespara barnen ytterligare ett möte med oss bad vi mamman informera dem om vårt förslag och vi förklarade vad hon kunde säga till dem.

Andra faktorer som gjorde att vi inte träffade barnen i slutet av utredningstiden var barnets ålder och svårigheten för föräldrarna att genomföra de möten som gemensamt var planerade. Ett syskon blev sjukt, man glömde tiden, resvägen var för lång, det krockade med andra mötestider som föräldern hade etc.

Att vi har enskilda barnssamtal om hur barnen uppfattar sin livssituation tycker vi kan fungera bra från fyra-femårsåldern. Att däremot berätta vad jag som utredare har lagt för förslag till tingsrätten som kanske dröjer med sitt beslut ett halvår eller ett år, tror vi inte ökar det lilla barnets känsla av begriplighet och hanterbarhet. Det är först när barnet har kommit upp en bit i skolåldern som det börjar kunna hantera den här typen av komplexa skeenden och hantera tidsrymder.

Mål 3 Anpassa insatser och stöd till barn och föräldrar under hela vårdnadsprocessen

- En erfarenhet vi har är att barn, vars föräldrar saknar förmåga att reflektera över sitt eget beteende i konflikten med den andre föräldern, på olika sätt berövas sin barndom. Vi uppfattar att de blir upptagna av att anpassa sig och balansera mellan sina föräldrar och de tar inte själva den plats de behöver. En del barn utvecklar symptom, medan andra barns anpassningsförmåga gör att de t.ex. blir ”osynliga” i skolan och att de mår dåligt på grund av det. De barn som inte utvecklat symptom, kan idag inte få hjälp hos BUP. Vi har inom projektets ram funderat över dem och vad de skulle kunna vara hjälpta av. Det faktum att vi har svårt att ge upp hoppet om att föräldrarna ska kunna förändra sig gör att barnen hamnar i ett vakuum. Skulle barnen må bättre om de tillsammans med en utomstående neutral person fick fundera och få hjälp med att hitta sätt att hantera sina föräldrar och sin livssituation på?

Vi inledde en kontakt med Rädda Barnens samtalsmottagning i Göteborg eftersom skilsmässobarnen ingår i deras målgrupp och vi fick snabbt igång konstruktiva samtal. Deras tidigare erfarenhet bestod av att jobba med barn och föräldrar parallellt vilket många gånger ledde till att föräldrarna och deras konflikt ”tog över behandlarna” och att barnen åter igen kom i skymundan. Vår fundering blev hur man skulle kunna ge dessa barn en egen ”spelplan”. Vi testar nu en modell där Rädda Barnens personal träffar barnen enskilt efter ett introducerande möte med vårdnadshavaren/havarna. Den förälder som inte är vårdnadshavare informeras om samtalen för att barnet inte ska behöva bära på hemligheter. Om en kontakt behövs med vårdnadshavaren sköts den av en socialsekreterare på socialkontoret eller den familjerättssekreterare som familjen tidigare varit aktuell hos.

Det har dock visat sig att det inte är så lätt att få igång dessa kontakter. Olika problem uppstår. Det faktum att det ofta är familjer som lever under ansträngda förhållanden gör att det är svårt att få till stånd den regelbundenhet som krävs och man måste vara redo att improvisera. Vi har också erfarit att det inte är helt lätt för föräldrarna att motivera barnen. Vad detta projekt utmynnar i är idag osäkert men det är viktigt att ha ett alternativ att erbjuda föräldrar och barn för att sedan kunna utvärdera om detta är något som kan underlätta livet för dessa hårt trängda barn.

Övrigt som vi gjort

När det gäller att hitta insatser till barnen började vi med att besöka de fyra *BUP-mottagningarna* i Göteborg. BUP känner mycket väl igen ”våra barn” men

säger att de inte ingår i deras målgrupp. Deras riktlinjer säger att barn som bara ”mår dåligt” ska vända sig till vårdcentralen, men i praktiken finns där ännu inte resurser för att möta dessa barn.

Vi har också besökt *Familjemottagningen i SDN Majorna-Linné* (stödverksamhet som vänder sig till barnfamiljer). De har inte någon riktad verksamhet till barn i långvariga konflikter, men har ibland stödsamtal med dem. *Lundbys resursenhet* som är en liknande verksamhet, har också uttryckt intresse av att jobba med denna målgrupp men saknar liksom familjemottagningen metoder i dagsläget.

En inventering har gjorts av vilka stadsdelar som kan erbjuda gruppverksamhet för barn till skilda föräldrar, *Skilda världar*. Verksamheten finns i 2 av 10 stadsdelar i Göteborg. Flera stadsdelar uttryckte spontant att de efterlyser detta. Lundby är en av de stadsdelar som haft *Skilda världar*-grupper under flera år.

Vi har intervjuat de tre familjepedagoger på Resursenheten Lundby som leder *Skilda världar*. Första gruppen startade under hösten 2009 och det har varit lätt att rekrytera barn. Verksamheten får i sina utvärderingar återkommande positiv respons från både barn och föräldrar. Syskon försöker man placera i olika grupper, då man har märkt att varje barn har behov av att ha ett eget utrymme. Gruppledarnas erfarenhet är att det i genomsnitt har gått två år efter separationen, när föräldrarna anmäler barnet till *Skilda världar*. Den värsta krisen har då minskat och föräldrarna har större förmåga att fokusera mer på barnet än sin egen kris. Gruppledarnas erfarenhet är att barnet måste ha mandat från båda föräldrar för att kunna tillgodogöra sig ett stöd.

Vi i projektgruppen ser *Skilda världar* som en lämplig insats framförallt för barn i familjer med en intressekonflikt.

I Lundby har även gruppverksamheten *BIFF* (Barn i Föräldrars Fokus) prövats, men responsen från föräldrar har varit nästan obefintlig.

Träff på Göteborgs tingsrätt – Två i projektgruppen och en chef träffade tillsammans med projektdeltagare från Mölndal och Ale de rådmän som är samordnare för familjerättsmålen. Med vid mötet var även projektledare Ylva Söderlind Göthner, Allmänna Barnhuset och Gunilla Cederström, Socialstyrelsen. Syftet med mötet var att informera om projektet och att försöka få igång en dialog i vissa frågor. Vi lyssnar på varandra men våra olika bakgrunder gör att vi tycker att vi har en bra bit kvar för att få till stånd en kreativ dialog.

Vi har informerat om projektet vid *tre konferenser* – Barnets rättigheter i vårdnadstvister i Göteborg, Nordiska Barnavårdskonferensen i Stockholm samt IFO-dagen i Göteborg. Vi har fått mycket positiv respons från åhörarna och kommentarer så som ” detta har vi väntat på länge”.

I november 2012 *träffades praktiker* från hela landet som bedriver utvecklingsarbete inom familjerättens område på ett seminarium på Sättra Bruk.

Att arbeta med Genombrottsmetoden

Det som tilltalat oss med metoden är idén den bygger på, att vi formulerar en förändringsidé utifrån ett behov av förändring i vår vardag och sedan testar den i liten skala och drar slutsatser utifrån erfarenheterna. Om vi sedan tror på förändringen genomför vi den tillsammans med ledningen som en ny rutin som sprids i hela organisationen.

Själva dokumentet ”testcykeln” där vi skulle formulera och dokumentera våra små förändringar har skapat förvirring och flera diskussioner där vi haft svårt att hitta ut.

Hur formulerar man ett ”mätbart mål” när man jobbar inom socialtjänsten? Det har nästan upplevts som en omöjlig uppgift att komma på hur vi ska mäta den typ av förändringar som vi jobbat med. Antalet ärenden vi jobbat med är begränsat och att se en skillnad ”före och efter” är inte lätt. Att fråga de människor som vi träffar, som nästan alltid befinner sig i kaos och i kris, om de t.ex. noterat att socialtjänsten och familjgården samverkat annorlunda kan kännas som om vi gör oss större och viktigare än vi är. Hur jobbade vi innan? Hur blir det för den gravida ensamstående mamma utan bostad att få frågan om hur hon ser på vår samverkan? Det känns fel. Summasummarum så har vi inte knäckt koden hur man gör användbara mätningar inom socialt arbete. Vår idé är dessutom att vi ska anpassa vårt arbetssätt utifrån varje enskilt ärende och det försvårar också möjligheten att göra mätningar.

Genombrottsmetoden bygger också på samarbetet mellan forskare och praktiker. Den kunskapssammanställning över forskningsläget i Sverige inom området, som vi inledningsvis fick till oss, har varit till stor glädje. Där har befintlig svensk forskning samlats och vi har på de återkommande kunskapsseminarierna på Sättra Bruk kunnat diskutera med forskare hur vi praktiker ser på forskningens relevans. Att våra erfarenheter som praktiker bollas mot forskares resultat är utvecklande och självförtroendehöjande. Vi har annars så lätt för att bara underordna oss forskningsresultat.

Hur långt har vi kommit?

Ja, hur långt har vi kommit och vad har vi lärt oss? Vi tycker att vi i vår projektgrupp på många sätt tänker annorlunda nu än innan projektet, men det är inte helt enkelt att sätta ord på hur det påverkar oss konkret.

Att fortsätta *samverka* på det sätt som vi gjort under projektiden känns

självkärligt. Gemensamt för både socialkontoret i Lundby och familjerättsbyrån är att vi måste ha skriftliga rutiner som det är lätt för nyanställda att följa, annars kommer detta bara bli ett i raden av projekt vars resultat rinner ut i sanden efter ett tag. Att familjerättsbyrån utsett samarbetskontakter kopplade till varje stadsdel kommer att underlätta vår fortsatta samverkan.

Genom vårt närmare samarbete är vi säkra på att vår sammanlagda kunskap och våra erfarenheter gör att barnets allvarliga livssituation tydliggörs på ett bättre sätt. Socialkontoret har fått ökad kunskap om de familjerättsliga ramarna och familjerättsbyrån har lärt sig att ta tillvara den många gånger stora kännedom om klienterna som finns på socialkontoret. Detta har gjort att vi blivit bättre och noggrannare med att urskilja värdekonflikter från intressekonflikter för att kunna fokusera på de förändringar som behöver ske i barnets livssituation. Som exempel kan vi nämna att socialkontoret blivit bättre på att råda föräldrar i familjerättsliga ärenden och att barnets skydd alltid går före en dom om umgänge. Familjerättsbyrån har t.ex. lärt sig vikten av att göra anmälningar även om ärendet redan är aktuellt på socialkontoret.

Socialkontorets arbete med *LITE-frågorna* har lett till att man har fått ett verktyg som gör att det går lättare att ställa frågor till barnen om våld. Familjerättsbyrån har sedan tidigare rutiner för att ställa frågor till föräldrarna om våld. I screeningmaterialet som rör föräldrar i utredningar finns det uppgifter om våld från 83 procent av kvinnorna och 33 procent av männen. Vi vill nu fundera över om vi rutinmässigt också ska ställa frågor till barnen.

Vi vill fortsätta att *återkoppla* våra bedömningar och förslag *till barnen* men som vi tidigare konstaterat, krävs det att det görs med eftertanke. Återkopplingen får aldrig ske för handläggarens skull utan den måste fylla någon funktion för barnet. Vi behöver också fundera vidare över om vi ska träffa barnen i samband med domslut och vem av oss som i så fall ska göra det. Nu när vi följer våra ärenden över tid har det visat sig att det i många fall är mest naturligt att socialkontoret gör det eftersom de fortfarande har kontakt med familjen.

Angående *stödinsatser* till barn som berörs av vårdnadskonflikter ser vi att verksamheten *Skilda världar* får positiv respons av barn och föräldrar. En fråga som vi ställer oss är hur barn i alla stadsdelar i Göteborg ska kunna erbjudas detta. Familjerättsbyrån har aldrig hållit i denna typ av gruppverksamhet. Familjerättsbyrån ligger organisatoriskt under Sociala resursnämnden som har verksamheter som är kommundemensamma. Bör gruppverksamheter typ *Skilda världar* organiseras centralt av Sociala resursnämnden?

Gruppverksamhet för barn till separerade föräldrar är en viktig insats för många barn, men det krävs en annan typ av stöd för att möta upp behoven hos

de barn vars föräldrar utvecklat långvariga konflikter. När det gäller insatser till de värst utsatta barnen känner vi oss missmodiga. Är det möjligt att hjälpa barn som har föräldrar som saknar förmåga att reflektera över sig själva och sina barn och som inte kan särskilja på sina egna och barnens behov?

Har vi lyckats få med våra kollegor?

Under hösten 2011 och våren 2012 informerade vi regelbundet våra arbetsgrupper om lärandeseminarier på Sättra Bruk och vad vi prövat inom projektets ram. I Lundby består arbetsgruppen av 7 socialsekreterare och på familjerättsbyrån är utredningsgruppen ca 15 st. Projektgruppens upplevelse är att socialsekreterarna på socialkontoret i Lundby är insatta i projektet. Familjerättssekreterarna tycker att samarbetet har fungerat bra med alla socialsekreterare. De har varit öppna för att träffas och förutsättningslöst diskutera bedömningar och insatser.

Familjerättsbyrån har varit på ett tvådagars-seminarium med hela arbetsgruppen bestående av 35 personer och arbetat med projektets olika frågor. Vår uppfattning är att hela personalgruppen under dessa dagar har fått en större kunskap om projektets idéer och är intresserade av att jobba vidare med dem.

Under projekttiden har båda verksamheterna haft en kraftig ökning av antalet ärenden och en stigande personalomsättning. I Lundby har missförhållanden Lex Sara-anmälts av personalen. Vår arbetssituation har kraftigt begränsat oss i vårt arbete med projektet. Trots intentionen med samarbete har det inte alltid kunnat ske p.g.a. tidsbrist. Vi tror att båda våra arbetsplatser hade kommit längre i arbetet med projektets mål om medvetenheten om chefernas viktiga roll och styrning varit större.

En stor utmaning för oss är hur vi i en stor kommun som Göteborg ska kunna bygga upp ett närmare samarbete med 10 socialkontor. Det kan nästan jämföras med att arbeta mot 10 små kommuner! Vi vet att samverkan och samarbete till stor del underlättas av att man har personlig kännedom om varandra. Hur kan vi ändå lita exempelvis på varandras bedömningar och använda oss av varandra på ett bättre sätt än tidigare?

Slutreflektioner – vad är ett barns rättigheter i vårdnadskonflikter?

Vad är då ett barns rättigheter i vårdnadstvister? Det svar som vi bl.a. finner i lagtexten är *rätten för barn att ha kontakt med båda sina föräldrar*. Precis som Annika Rejmer konstaterar i kunskapssammanställningen har lagstiftaren for-

mulerat sig med utgångspunkt att konflikten råder mellan två i sig välfungerande föräldrar, dvs. det rör sig om en intressekonflikt.

När vi gjorde en sammanställning över de 12 familjer som vi utrett under projekttiden blev det tydligt att vi jobbar med en mycket tung målgrupp. Trots att vi kände igen oss i Annika Rejmers forskning om vilka familjer vi träffar blev vi tagna av att barnen har haft det så svårt under så lång tid och att de fortfarande har det svårt. Att drabbas av denna insikt och den hopplöshet som infinner sig är tufft, eftersom vi i vår profession som socialarbetare har en önskan och tro på förändring. *Det handlar inte primärt bara om konflikter mellan föräldrarna utan om familjer som lever under extremt utsatta förhållanden och med psykisk ohälsa.* Det har under projekttiden blivit tydligt att vår önskan och tro på barns behov av föräldrar som kan samarbeta gör att vi alltför många gånger tror på det omöjliga och därmed låter tiden rinna iväg med återkommande samarbetsförsök. *Att arbeta för förändringar som egentligen inte är möjliga gör istället att klienterna far mer illa.*

Vi tror att ökad insikt om detta faktum skulle göra att barn snabbare får den strukturella hjälp som t.ex. en dom om begränsat umgänge kan ge ihop med någon form av behandling. *Vad gör det med både barn och föräldrar att gång på gång utredas?* Kan antalet utredningar begränsas? Det kanske inte är möjligt eller ens önskvärt i barnavårdsärenden. Däremot kan vi se behovet av att socialkontoret kritiskt utvärderar sina insatser.

I de familjerättsliga utredningarna ställer vi oss frågan om nuvarande *rätts-hjälpsystem* är till gagn för barnen? De flesta av ”våra” föräldrar har dålig ekonomi och beviljas därför rättshjälp gång på gång. Vi tycker oss se att föräldrar som får betala sina advokatkostnader själva inte lika ofta driver återkommande mål i domstol. Därmed inte sagt att rättshjälp är fel i alla lägen men vi anar att det kan vara en faktor som gör att barnen får fortsätta att leva i ständiga juridiska processer.

Vi önskar en helt annan *dialog med tingsrätten* än vad vi har nu. Domstolens arbetsätt att jobba mot överenskommelser tillsammans med advokaternas press på sina klienter, gör att det alltför ofta blir domslut som vi bedömer inte vara förenliga med barnens bästa. Föräldrarna fortsätter på så vis att befinna sig i en ohållbar situation och behöver stämma på nytt osv. Och trots att vi har förändrat både vårt tanke- och arbetsätt till det bättre och till något som vi tror på ser vi att många faktorer ligger utanför vår kontroll. *Vi tycker att vi åstadkommit en förbättring för barnen i kontakterna med oss under utredningstiden, men det har inte förändrat barnens livssituation.*

Önskescenariot från vår sida är att vi alla inblandade parter försöker få stopp

på denna karusell eftersom barnen inte får något beständigt att förhålla sig till. Och hur är det för föräldrarna att hela tiden springa på möten och förhandlingar? Det i sig bidrar till kaos. En fundering vi har är om det enskilda barnet kan klara av att ha kontakt med båda sina föräldrar om det samtidigt innebär att de får leva i en konflikt under lång tid? Eller blir det priset för högt? Skulle det bli lugnare för barnet om det endast träffade den andre föräldern några få gånger per år i syfte att bibehålla bilden av denne?

Vi vill samtidigt poängtera att det visst finns ett antal domstolsärenden som är att betrakta som intressekonflikter och där ett domslut innebär en förbättring för barnen.

En annan aspekt av barns rättigheter är *rätten att få komma till tals och rätten till delaktighet*. Vi har under projektets gång haft många diskussioner om vad som egentligen ligger i begreppet ”barns delaktighet”, både i vår egen grupp och vid sittningarna med alla projektmedlemmar på Sätra Bruk. Det allmänna förhållningssättet att vi ska lyssna på barn och att deras vilja skall få komma fram, är en god grundintention. Projektets barn är dock barn som dagligen tvingas involveras i föräldrarnas vuxenfrågor och får ta emot negativ information om den andre föräldern. Barnperspektiv och ett barns rättighet kan i en sådan situation istället handla om att avlasta genom att bekräfta att man förstår att barnets situation är svår och inte ställa för många frågor. Att förvänta sig att barn ska ha en vilja kan vara att lägga ett för stort ansvar på dem.

Våra slutreflektioner är delvis dystra men en viktig positiv aspekt av projektet är att dessa barn blivit synliggjorda vilket i sig är en förutsättning för att kunna arbeta vidare med frågan.

Barns rättigheter i vårdnadstvister – erfarenheter från chefer –

I samband med att Göteborg blev tillfrågade att vara med i projektet hade det redan innan noterats en ökning av antalet vårdnadstvister där familjen var aktuell såväl i en vårdnadsutredning som i en barnavårdsutredning. Samarbetet mellan myndigheterna var bristfälligt och riskerade att försätta barnen och deras föräldrar i en situation där kunskapen om familjen inte utnyttjades på ett för dem bra sätt.

Familjerättsbyrån hade redan innan projektet påbörjats ingått i ett samarbete med stadsdelen Lundby, projektet syftade till att implementera barnkonventionen i respektive verksamheter. Det föll sig därför naturligt för familjerättsbyrån

att tillfråga Lundby om de ville ingå i ytterligare ett samarbete - att utveckla arbetet för barn i vårdnadstvister.

I de inledande samtalen inför att fatta beslut om Göteborg skulle medverka fördes diskussioner kring hur mycket tid projektet beräknades att ta. Både familjerättsbyrån och Lundby hade hög ärendebelastning vilket gjorde att det inte var självklart att delta i projektet. Båda verksamheterna insåg dock nyttan och nödvändigheten att utveckla arbetet kring dessa barn.

Vi chefer har stundtals missbedömt hur mycket tid det har behövt avsättas för att utveckla samarbetet mellan två verksamheter som enligt tradition inte samarbetat kring de gemensamma barn vi möter. Innan det faktiska arbetet kunnat genomföras har det krävts mycket tid för att ”bekanta” oss med varandras verksamheter.

Erfarenheten av projektet har varit att det vardagliga arbetet gör sig gällande och påverkar möjligheterna att lägga ner den erforderliga tid som krävs för ett projekt. Trots svårigheten med att få tiden att räcka till har arbetet inneburit en bra start på ett viktigt förändringsarbete. De erfarenheter vi chefer har av projektet är att kunskapen om varandras område ökat på handläggarnivå. Socialtjänsten har idag större vetskap om de barn familjerätten möter och vice versa. Detta har bl.a. inneburit att personliga kontakter mellan handläggarna får stor betydelse i våra gemensamma ärenden vilket blivit tydliga i de utredningar verksamheterna samarbetat kring. Att driva ett projekt innebär också att man inte alltid vet vart man är på väg och vad som är framgångsrikt. De handläggare, men även chefer som inte varit aktiva i projektet har stundtals haft svårt att hitta sin roll i projektet.

För familjerättsbyråns del fick alla i verksamheten en stor förståelse för projektet och dess innebörd då verksamheten tillbringade två dagar på Sätra Bruk för att fördjupa diskussionerna kring projektet. Barn och ungdomsenheten i Lundby planerar att genomföra motsvarande arrangemang för enhetens medarbetare på Sätra Bruk under hösten.

Det vi nu står inför då projektet ska implementeras i staden är att få med oss samtliga stadsdelar. Det kommer krävas mycket tid för att på ett pedagogiskt vis förmedla vikten av samarbete i dessa frågor. Rutiner som bygger på erfarenheter från projektet kommer att utarbetas och förmedlas. Innan implementeringsarbetet med övriga stadsdelar i Göteborg inleds är det nödvändigt att implementera de rutiner och tankar som arbetats fram i projektet i den egna verksamheten för att de sedan ska kunna föras vidare till stadsdelarna.

För att genomföra implementering i övriga stadsdelar kommer familjerätten

och Barn- och ungdomsenheten i Lundby att bjuda in de r:e socialsekreterare på alla barn- och ungdomsenheter som möter barn aktuella inom såväl barnvårdsutredningar som vårdnadsutredningar. Syftet är att fördjupa samarbetet med stadsdelarna på en praktisk nivå och tillsammans arbeta med rutiner kring handläggningens tillvägagångssätt. Vi kommer att förlägga arbetet till Sätra Bruk under oktober månad med uppföljning över av hur arbetet fortskridit i jan/febr 2014.

Slutligen ska sägas att projektet varit viktigt och väl genomfört. Resultat har framförallt varit att vi nu tydligare ser vikten av samarbete mellan våra verksamheter för att kunna utveckla arbetet kring barn i svåra vårdnadstvister.

Anna Tell
Gruppchef, Familjerättsbyrån

Lena Magnusson
Enhetschef, Stadsdelen Lundby

Roger Söderstrand
Enhetschef, Familjerättsbyrån

Göteborg Bilaga 1

FAMILJERÄTTSBYRÅNS RUTINER FÖR SAMARBETE MED SOCIALKONTOREN VID UTREDNINGSUPPDRAG

Syftet med rutinen är att

- Minimera barnets och föräldrarnas kontakt med olika handläggare
- Att ta tillvara på varandras kunskap, tidigare erfarenheter och utredningsmaterial

När utredning enligt FB 6:19 har fördelats:

- Slå alla familjemedlemmar i Treserva för att se om någon är aktuell/ eller har varit aktuell på socialkontoret under de senaste 3 åren. Om någon förekommit många gånger, sök ytterligare information i Ugglan.
- Ta kontakt med aktuell/tidigare handläggare på socialkontoret; ha ett samråd per telefon eller boka tid för att träffas om det visar sig att ärendet varit aktuellt vid flera tillfällen tidigare. Planera handläggningen tillsammans med hjälp av checklista vid parallella utredningar och/eller inhämta information från socialsekreteraren gällande tidigare utredning och insatser. Gör ev en tidslinje.
- Kontakta även ekonomihandläggaren eftersom de ofta har information som kan vara relevant för oss.
- Om behov finns, planera ett uppföljande samråd i slutet av utredningstiden för att diskutera socialkontorets insatser och familjerättsbyråns förslag till beslut.

SOCIALKONTORETS RUTINER FÖR SAMARBETE MED FAMILJERÄTTSBYRÅN

Ansökan/anmälan

- Förälder kontaktar Barn- och ungdomsenheten med oro/frågor kring sitt barns kontakt med den andre föräldern
- Mottagande socialsekreterare tar ställning till om föräldern ska hänvisas till Familjerättsbyrån. Möjlighet finns att kontakta Familjerättsbyråns rådgivningstelefon och rådgöra avidentifierat.
- Om information tas emot som en Ansökan/Anmälan: Kontrollera förekomst Familjerätt i Treserva, notera kontaktuppgifter till handläggare på Familjerättsbyrån

- Under pågående förhandsbedömning; möjlighet finns att rådgöra oidentifierat med familjerätten om det är oklart om ärendet ska hänvisas till Familjerättsbyrån. Kontakta då Familjerättsbyråns rådgivningstelefon. Om beslut tas att ej inleda utredning enligt SoL 11:1 hänvisas ev. till Familjerättsbyrån för frågor kring vårdnad, boende och umgänge.

Om Familjerättsbyrån är anmälare ska återkoppling göras till familjerättssekreterare ang. socialkontorets bedömning.

När utredning gällande SoL 11:1 inletts

Syftet med rutinen är att

- minimera barnets och föräldrarnas kontakter med olika handläggare
- använda Familjerättsbyråns kunskap och kännedom om ärenden i bedömningar kring stödinsatser till barn och föräldrar som berörs av familjerättsliga konflikter

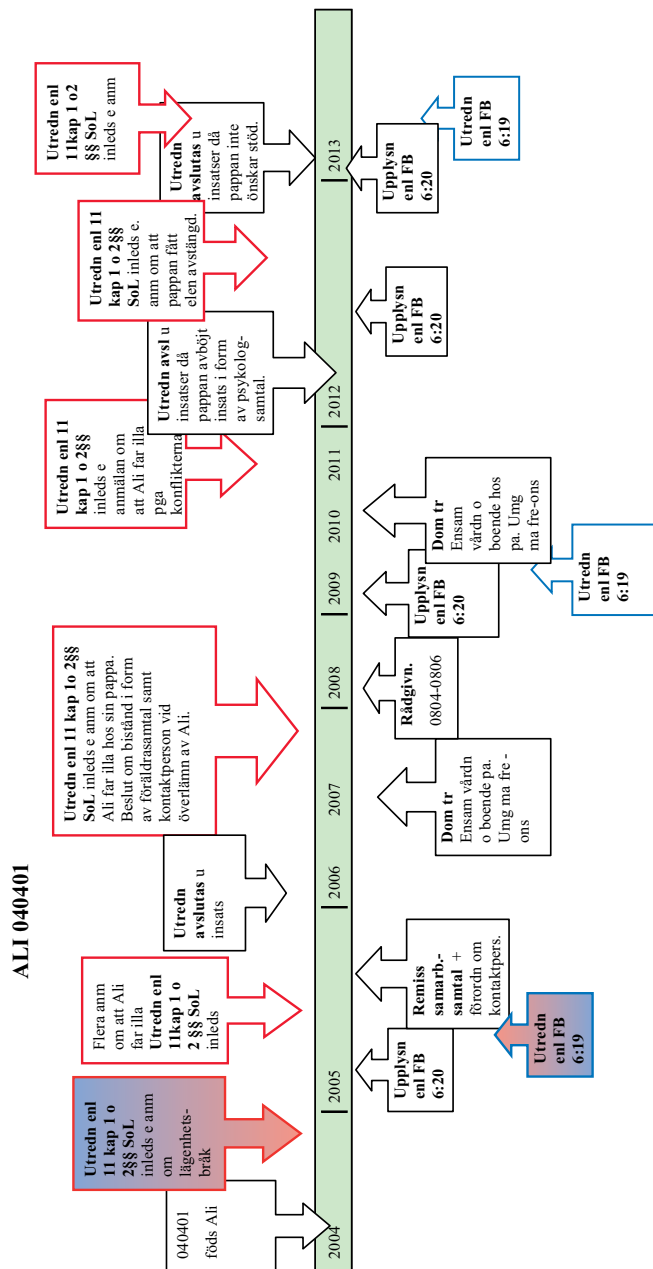
När är ett samarbete med Familjerättsbyrån aktuellt?

- När Familjerättsbyrån har en samtidigt pågående utredning, oavsett vilken fas familjerättsutredningen är i.
- När barnet är aktuellt för en snabbupplysning på Familjerättsbyrån.
- När barnet varit aktuellt på Familjerättsbyrån maximalt 3 år tillbaka i tiden.

Exempel på samarbete kan vara gemensamma barnsamtal, referenssamtal, utredningssamtal, ta del av varandras utredningar, ge information om familjerätt/samarbetssamtal i barnavårdsutredningar. Vid behov kan handläggare medverka i varandras externa handledning och vid samråd/gruppträff.

- Ta kontakt med aktuell/tidigare handläggare på Familjerättsbyrån; ha ett samråd per telefon eller boka tid för samråd för att diskutera ärendet. Planera handläggningen tillsammans med hjälp av checklista vid parallella utredningar, eller inhämta information från familjerättssekreteraren gällande tidigare utredning.
- Begär in dokumentation.
- Genomför utredning.
- Planera, om behov finns, ett uppföljande samråd i slutet av utredningstiden för att diskutera om och i så fall vilka stödinsatser som är lämpliga, med hänsyn till den familjerättsliga konflikten

Göteborg Bilaga 2

Göteborg Bilaga 3

LITE-A - Frågeformulär för skolbarn och tonåringar

Kryssa i rutan under Nej om det inte hänt dig, och rutan under Ja för de händelse du varit med om.
När du svarar Ja, försök att svara på följdfrågorna på samma rad genom att fylla i svaren på linjen samt kryssa i lämpliga rutor.

Har du själv varit med om något av nedanstående?	Hur många gånger?	Hur gammal var du? (första gången)	Hur mycket skadade eller skadades du?	Har mycket besvärar den erfarenheten dig idag?
			Inte alls Lite Mycket grönt	
1 En bilolycka	Nej Ja	_____	☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐
2 Blivit skadad i någon annan typ av olycka, eller inlagd på sjukhus	Nej Ja	_____	☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐
3 Sett någon bli skadad a) hemma	Nej Ja	_____	☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐
b) utanför hemmet	Nej Ja	_____	☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐
4 Någon i familjen inlagd på sjukhus	Nej Ja	_____	☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐

LITE-A - Frågeformulär för skolbarn och tonåringar

Kryssa i rutan under Nej om det inte hänt dig, och rutan under Ja för de händelse du varit med om.
När du svarar Ja, försök att svara på följdfrågorna på samma rad genom att fylla i svaren på linjen samt kryssa i lämpliga rutor.

Har du själv varit med om något av nedanstående?	Hur många gånger?	Hur gammal var du? (första gången)	Hur mycket skadade eller skadades du?	Har mycket besvärar den erfarenheten dig idag?
			Inte alls Lite Mycket grönt	
5 Dödsfall i familjen	Nej Ja	_____	☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐
6 Kamrat som blivit allvarligt sjuk, skadad eller dött	Nej Ja	_____	☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐
7 En eldsvåda	Nej Ja	_____	☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐
8 Orkan, översvämning el. jordskred (markera vilket)	Nej Ja	_____	☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐

LITE-A - Frågeformulär för skolbara och tonåringar

Kryssa i rutan under Nej om det inte hänt dig, och rutan under Ja för de händelse du varit med om.
När du svarar Ja, fortsätt att svara på följdfrågorna på samma rad genom att fylla i svaren på linjen samt kryssa i lämpliga rutor.

Har du själv varit med om något av nedanstående?	Här markeras ja/nej?	Har gammal var du? (första gången)	Har upplevelsen varit skräckfilad eller utomordentligt svår?	Hur mycket besvärar den erfarenheten dig idag?
				Inga alls Lite- Mycket grann
9 Fördärlar (annen vuxen) som slagit sönder saker eller skadat varandra	Nej Ja	_____	_____	☐ ☐ ☐
10 Föräldrars skilsmässa el. separation	Nej Ja	_____	_____	☐ ☐ ☐
11 Fån stryk, blivit stagen eller skadad av någon				
a) hemma	Nej Ja	_____	_____	☐ ☐ ☐
b) utanför hemmet	Nej Ja	_____	_____	☐ ☐ ☐
12 Blivit bunden eller instängd i något trångt utrymme				
a) hemma	Nej Ja	_____	_____	☐ ☐ ☐
b) utanför hemmet	Nej Ja	_____	_____	☐ ☐ ☐

LITE-A - Frågeformulär för skolbara och tonåringar

Kryssa i rutan under Nej om det inte hänt dig, och rutan under Ja för de händelse du varit med om.
När du svarar Ja, fortsätt att svara på följdfrågorna på samma rad genom att fylla i svaren på linjen samt kryssa i lämpliga rutor.

Har du själv varit med om något av nedanstående?	Här markeras ja/nej?	Har gammal var du? (första gången)	Har upplevelsen varit skräckfilad eller utomordentligt svår?	Hur mycket besvärar den erfarenheten dig idag?
				Inga alls Lite- Mycket grann
13 Tvångsats att göra sexuella handlingar				
a) hemma	Nej Ja	_____	_____	☐ ☐ ☐
b) utanför hemmet	Nej Ja	_____	_____	☐ ☐ ☐
14 Blivit hotad (någon sagt att de ska göra dig illa)				
a) hemma	Nej Ja	_____	_____	☐ ☐ ☐
b) utanför hemmet	Nej Ja	_____	_____	☐ ☐ ☐
15 Blivit rådd eller haft inbrott hemma	Nej Ja	_____	_____	☐ ☐ ☐
16 Varit med om någon annan skräcknande upplevelse?	Nej Ja	_____	_____	☐ ☐ ☐

Beskriv vad: _____

Lindesberg

Av:

Sara Jansson, enhetschef familjeenheten

Ann-Marie Johansson, familjerättssekreterare

Erika Pettersson-Badr, familjerättssekreterare

Eva Strand, socialsekreterare

Syfte med projektet

Syftet med projektet är att synliggöra och förbättra situationen för barn som lever i vårdnads- och umgängeskonflikter och att se till att dessa barn får rätt stöd och hjälp. Syftet är också att få till stånd ett gemensamt lärande kring förbättringsarbete med fokus på hur socialtjänsten kan utveckla och förbättra stödet till barn och föräldrar.

Projektet

Allmänna Barnhuset arrangerade under våren 2010 ett möte med forskare, praktiker och myndigheter med lång erfarenhet av frågor om vårdnad, boende och umgänge. Detta möte blev utgångspunkten för hur utvecklingsarbetet ”barnets rättigheter i vårdnadstvister” kom att utformas. Stiftelsen Allmänna Barnhuset har tillsammans med Socialstyrelsen, FoU i Väst/GR, Region Örebro samt 6 kommuner genomfört ett utvecklingsprojekt kring barn som befinner sig i vårdnadskonflikter. Lindesberg är en av de deltagande kommunerna.

Bakgrund

Lindesbergs kommun är en landsortskommun i Bergslagen med cirka 23 000 invånare, varav 5 000 barn i åldern 0-18 år. Inom socialtjänstens familjeenhet arbetar 19 personer, varav nio som socialsekreterare i barn- och ungdomsgruppen. Inom familjerätten arbetar två familjerättssekreterare. Under ett år berörs cirka 15 barn av vårdnadsutredningar, 60 av samarbetsamtal och 20 barn av upplysningar till tingsrätten. Omkring 200 barn är berörda av barnavårdsutredningar, insatser i öppenvård och familjehemsplaceringar.

Familjerättsgruppen och barn- och ungdomsgruppen har gemensamma lokaler i kommunhuset på samma våningsplan. Vi hade innan projektets början ett ostrukturerat samarbete mellan grupperna.

Kartläggning

Vi har i projektet kartlagt och gått igenom barn som tillhör målgruppen. Kartläggningen gick till så att vi granskade fem ärenden som varit aktuella samtidigt vid båda enheterna de senaste åren. Vi genomförde kartläggningen genom att upprätta en tidsaxel och linje och vi fick då fram en översikt som blev tydlig. Vi kunde se både förbättringsområden och goda exempel. När det gäller förbättringsområden blev det uppenbart för oss att vi inte har haft lämpliga stödinsatser till barnen och deras föräldrar.

I ett ärende såg vi att vi skulle ha erbjudit stöd till vårdnadshavare och barnen, i stället hade ett antal förhandsbedömningar genomförts och beslut fattats att utredning inte skulle inledas. Förhandsbedömning görs alltid då en anmälan inkommer till socialtjänsten för att bedöma om utredning ska inledas eller inte.

I förhandsbedömningen hade ingen kontakt tagits med barnen. De goda exemplen handlade om ärenden som varit aktuella på båda enheterna och samordnats mellan social- och familjerättssekreterare. Vi hade även samordnat barnsamtalen ”när det passade”. I vissa ärenden hade ingen samordning skett. I ett ärende genomfördes ett omedelbart omhändertagande enligt LVU. Samarbetet, som bestod av erfarenhetsutbyte mellan handläggarna, underlättade genomförandet.

Målgrupp

Projektets målgrupp är barn i ”svåra” vårdnadskonflikter. Barnen lever med föräldrar som har en hög konfliktnivå (värdekonflikt) och det kan förekomma exempelvis våld, psykisk ohälsa, kognitiva svårigheter, missbruk och omsorgssvikt. Barnen är aktuella inom barnavården och familjerätten. Värdekonflikter innebär att konflikten mellan föräldrarna är djup och grundläggande. Föräldrarna litar inte på varandra som föräldrar.

Vi har arbetat med sex familjer med sammanlagt 12 barn, fyra flickor 8-10 år, sex pojkar 10-14 år och två pojkar i förskoleåldern. Utöver detta har samråd skett mellan socialsekreterare och familjerättssekreterare i flera ärenden. Familjerättssekreterare har även inbjudits för konsultation vid familjers besök hos mottagningsgrupp och barn- och ungdomsgrupp vid ett flertal tillfällen.

I samtliga familjer har en hög värdekonflikt varit en del av problembilden. Till problembilden hör också psykisk ohälsa/kognitiva svårigheter hos förälder/föräldrar i fem av familjerna. Omsorgssvikt finns i tre av familjerna. Våld mellan föräldrarna förekommer i en familj. I två av familjerna har fäderna ensam vårdnad sedan flera år tillbaka. Vi har ingen kännedom om missbruk, kriminalitet eller sexuella övergrepp i någon av familjerna. Symptom som huvudvärk, sömnsvårigheter och oro förekommer hos fem av barnen.

Mål och delmål

Vi har brutit ner projektets övergripande mål i delmål som vi har jobbat med enligt följande:

Övergripande mål 1: Utveckla samarbetet mellan familjerättssekreterare och socialsekreterare som ansvarar för barnavårdsutredningar.

Teamets mål 1a:

Familjerättssekreterare/socialsekreterare initierar kontakten när vi uppmärksammar barn som tillhör målgruppen. Ingången sker mestadels via mottagningen och enhetschef.

Teamets mål 1b:

Gemensamt möte genomförs med föräldrar, barn, familjerättssekreterare och socialsekreterare. Syftet med mötet är planering, samordning samt sammanhangsmarkering.

Övergripande mål 2: Stärka barnets roll och rätt till delaktighet, att komma till tals samt att få information (artikel 3, 6, 9 och 12 i Barnkonventionen).

Teamets mål 2:

Samordna barnsamtalen.

Övergripande mål 3: Anpassa insatser och stöd till barn och föräldrar under hela vårdnadsprocessen (artikel 18 o 19 i Barnkonventionen).

Teamets mål 3:

Barnen i målgruppen ska erbjudas tre stödsamtal utifrån sin livssituation.

Förändringar som testats

Mål 1 a) Familjerättssekreterare/socialsekreterare initierar kontakten när vi uppmärksammar barn som tillhör målgruppen. Ingången sker mestadels via mottagningen och enhetschef.

Mål 1 b) Gemensamt möte genomförs med föräldrar, barn, familjerättssekreterare och socialsekreterare. Syftet med mötet är planering, samordning samt sammanhangsmarkering.

Vi har genomfört test med flera olika familjer. Det handlar dels om att vi tillsammans ska uppmärksamma barn som kan tillhöra målgruppen och dels ha ett gemensamt möte med föräldrar/familj för att tillsammans belysa barnets situation, göra sammanhangsmarkering och planera fortsatt kontakt. Sammanhangsmarkering innebär att samtalsledare tydliggör syftet med mötet och tar ansvar för mötesformen.

När ett ärende blir aktuellt genom anmälan eller ansökan i mottagningsgruppen, resonerar socialsekreterarna med sin arbetsledare om barnen tillhör målgruppen. Det kan resultera i olika ”ingångar”, till exempel att socialsekreterarna ger information om möjligheten till samarbetsamtal, att socialsekreterarna bjuder in familjerättssekreterare för konsultation i ett gemensamt samtal.

Barnet kan också bli aktuellt genom familjerätten om det uppkommer oro för barnet.

Om barnet blir aktuellt både vid familjerätten och barn- och ungdomsgruppen, träffas handläggarna för att överväga om ett samarbete mellan grupperna ska inledas. Det gemensamma mötet tillsammans med föräldrarna ska belysa barnets situation och klargöra på vilket sätt respektive grupp kan vara till hjälp. Vi berättar om våra olika roller.

Mål 2) Samordna barnsamtalen.

Att samordna barnsamtalen syftar till att minska antal handläggare som barnet har kontakt med. Vi vill minimera antalet personer som barnet träffar under utredningsprocesserna. Barnen får då möjlighet att få en relation till de utredare de träffar. Vi har haft gemensamma barnsamtal i tre av ärendena. Inför barnsamtalen lade vi stor vikt vid det förberedande arbetet. Vi tänkte särskilt på tydlighet, syftet och formen för samtalet – sammanhangsmarkering.

Mål 3) Barnen i målgruppen ska erbjudas tre stödsamtal utifrån sin livssituation.

Utifrån målet om insatser för barn i vårdnadskonflikter har vi testat stödjande samtal för tre syskon. Det rörde sig om tre barn som varit kända hos socialtjänsten i flera år, där det förekommer värdekonflikt samt psykisk ohälsa hos en förälder. Vårdnadshavaren erbjöds tre samtal för sina barn hos familjeterapeut. Syftet var att de skulle få en möjlighet att ge sin berättelse utanför myndighetsutövningen eftersom tidigare kontakter ”använts” i konflikten. Vårdnadshavaren pratade med barnen och följde dem till familjeteamet. Vi utvärderade samtalen genom att prata med familjeterapeuten och vårdnadshavaren.

För att åskådliggöra vårt arbete bifogas en testcykeljournal (bilaga 1).

Analys och resultat

Efter varje testcykel har vi fört resonemang och utvärderat resultatet. Vi har provat oss fram med enkätfrågor, räknat pinnar och diskuterat. Vi har använt enkätfrågor som testats på familjeenheten och upptäckt att de inte fyller sitt syfte. Frågorna är delvis felformulerade och utgår från ett vuxenperspektiv. Vi tänker att vi istället för enkätfrågor ska prata med föräldrar och barn och ställa frågor efter avslutad kontakt. Vi tror att vi bättre kan *fånga deras upplevelser och synpunkter* på det sättet. En viktig del av vårt utvecklingsarbete är att ta tillvara barns och föräldrars egna erfarenheter. Vi förstår också att vi framöver konkret behöver mäta hur många barn som vi samverkar omkring.

Samordningen utifrån barnens behov gör att vi *minskar antalet myndighetskontakter/personer* och att barnen får tillgång till ett snabbare stöd i sin situation. Vi planerar noggrannare inför de gemensamma samtalen för att situationen för barnen ska bli så bra som möjligt under utredningstiden, t.ex. att träffa så få personer som möjligt. Det viktigaste är att barnen får hjälp – inte vem som administrerar den.

Barnen blir mer uppmärksammade och synliga i och med att vårt barnperspektiv blivit skarpare. Vi har gemensamt flyttat fram positionerna till att *titta på barnets behov tillsammans istället för att lägga vikt vid ”ska vi göra detta?”* Är det inte bättre att ”de andra” gör det?

En erfarenhet är att vi fått en ökad gemensam medvetenhet om barnens svåra situation och behov av stöd. Vi kommer fortsätta att utveckla den insats som prövats i en testcykel.

Under projektets gång har vi fått möjlighet att genom samarbete med Örebro kommun kunna erbjuda föräldrar att delta i BIFF-grupper, Barn I Föräldrars Fokus.

I projektet har vi också haft hjälp av en *kunskapssammanställning*¹⁰. Det är en sammanställning av aktuell forskning och kunskap med fokus på projektets förbättringsområden. Sammanställningen har varit och kommer att fortsätta vara en värdefull kunskapskälla att återkomma till i det fortsatta arbetet.

Aktiviteter

Inom ramen för projektet har vi även genomfört följande aktiviteter:

- Två planeringsdagar för avdelningen för Individ- och Familj på konferensanläggning. Utgångspunkten var barnperspektivet inom avdelningen, information om projektet och inspiration från Genombrottsmetoden.
- Information på avdelningsmöte om projektet.
- Regionkonferens. Samlad konferens runt projektet med inbjudna gäster från Rädda Barnen, Maskrosbarn, Barn- och ungdomspsykiatri samt Barn- och utbildningsförvaltningen.
- Fördjupad information inom familjeenheten till socialsekreterargruppen.
- Tingsrätten i Örebro – informationsutbyte mellan projektdeltagare och domare vid rätten.

¹⁰Läs mer om kunskapssammanställningen i rapportens inledande kapitel.

Samverkan har lett till tydligare roller

Vi gör ett ställningstagande när vi säger att vi utgår från barnets och familjens behov och i mötet planerar vi vad var och en ska göra utifrån vår profession, lagstiftning och ram. Vi har upplevt att vi tar ett fördjupat ansvar, var och en, för barnet.

Istället för att tro att ”vi ska göra allt” får vi tänka att vi alla i vår profession ska arbeta gränsöverskridande och bidra med vår del. Det obligatoriska samrådet vi börjat med ser vi som A och O. Det utmynnar inte alltid i ett fortsatt gemensamt arbete, men det hjälper oss att i början av en kontakt se vilka behov av samarbete som finns. Även insatserna behöver anpassas för att kunna användas på ett tillfredsställande sätt.

Samverkan har resulterat i att vi blivit tydligare med våra olika roller, både mot de familjer vi möter och mot våra kollegor.

Hur blev det?

Vi har barnens behov i fokus mer än organisation och utredning. Vi arbetar gränsöverskridande när det gagnar barnen.

Vi följer våra mål, vi har gemensamma planeringsmöten och vi erbjuder stöd till barnen.

Vi upplever att vi har större barnfokus i våra ärenden. Vi diskuterar mycket utifrån kunskaper omkring barns delaktighet med inspiration från Roger Harts steg för barns delaktighet. Hart delar in barns delaktighet i åtta olika nivåer. De tre första stegen omfattar bara skenbar delaktighet, följt av fem steg för barns egentliga deltagande. Han skriver om barn som informanter, medaktörer och aktörer. Vi anser att det är viktigt att barnet ska ses som subjekt, att barnet har rätt att få information som berör det och att det inte bara handlar om att ge information.

Vi har lärt oss att arbetet kräver uthållighet och för oss har det varit viktigt att vi har en gemensam utgångspunkt och ambition att utveckla arbetet.

Implementering

Vi har påbörjat ett arbete med att implementera arbetssättet bland våra kollegor, både i barn- och ungdomsgruppen och hela avdelningen för Individ och Familj.

När det gäller barnsamtal ska vi i vårt implementeringsarbete fortsätta med ett kollegialt utvecklingsarbete med Haldor Övreeide¹¹, litteraturstudier och film. Vi har bokat in en gemensam utbildningsdag.

¹¹ Haldor Övreeide är verksam i Norge som familjeterapeut och specialist i klinisk psykologi. Han är författare till flera böcker bl.a. ”Samtal med barn”.

Vi ser ett stort behov av att nå ut och försöker hitta sätt att involvera hela familjeenheten. Två av socialsekreterarna har hittills deltagit genom att vara med och göra testcykler. Ett besök hos kommunens socialnämnd planeras under våren då vi tänker berätta om projektet.

När det gäller vårt första mål har vi skrivit en rutin som kommer att implementeras på familjeenheten (bilaga 2).

Att arbeta med Genombrott

Vi har ökat vår medvetenhet i och med den dokumentation som följer Genombrottsmetoden; den hjälper oss att synliggöra det praktiska arbete vi faktiskt gör och den förändringsprocess som pågår.

Vi tycker att Genombrottsmetoden med sitt ”underifrånperspektiv”, där man tar tillvara på praktikernas kunskaper och erfarenheter är en bra utgångspunkt för förändring.

Att synliggöra våldsutsatta barn i vårdnadstvister

Vi har påbörjat vårt arbete med att synliggöra barn i våldsutsatta situationer. Vi har testat frågor i liten skala som har att göra med skyddsbedömning angående våld i nära relationer. Frågeställningarna är tagna ur Socialstyrelsens rekommendationer om vad som ska framgå i barnavårdsutredning gällande våld i nära relationer.

- Vilket behov har barnet/familjen av stöd och hjälp i den akuta situationen?
- Hur ser våldets karaktär och omfattning ut?
- Hur har våldet påverkat barnet och dess relation till föräldern/föräldrarna?
- Barnets egen uppfattning om våldet?
- Är även barnet utsatt för våld, i så fall – karaktär och omfattning?
- Barnets behov av stöd och hjälp på kort/lång sikt och familjens behov av stöd och hjälp på kort/lång sikt?

Under våren 2013 kommer vi att göra en kartläggning där alla socialsekreterare kommer att intervjuas om arbetet med familjer där det varit indikationer om våld. Hur har de arbetat och lyft fram frågorna? Några familjer kommer också att genomgå en strukturerad intervju. Bedömningsinstrument skall utarbetas och det skall även ses över vilka insatser som finns och vilka som behöver läggas till. En person har anställts på halvtid för att arbeta med detta.

Slutord

I arbetet med projektet har vi fått en ökad förståelse och kunskap för barns delaktighet. Det har funnits med oss och utmanar oss i att se på oss själva. Hur tänker vi kring barns delaktighet och hur gör vi i praktiken? Hur tar vi vara på barnets berättelse inom barnavård och familjerätt?

I sin doktorsavhandling "Kan barn tala?" skriver Jeanette Sundhall¹² om vuxnas/professionellas svårigheter att hålla fast vid ett barns berättelse om våld.

Det finns en tendens att information från barnet försvinner på vägen i utredningen, det ger oss en tankeställare. Vi behöver stå ut med barnets berättelse och hålla den vid liv!

Jeanette Sundhall för även ett intressant resonemang kring barnets ålder och synen på barnet som subjekt utifrån det. Vi kommer att fortsätta utveckla vårt arbetssätt mot att inkludera barnet som subjekt och aktör. Våra testcykler har bara börjat!

Vi har också noterat och problematiserat en annan fråga under projekttiden. Barnens och föräldrarnas röster saknas! Vi tycker att det hade varit viktigt att ställa frågor till barn och föräldrar. Vad tycker ni? Vad tror ni skulle varit hjälpsamt av det vi diskuterat och utvecklat? Vi kunde då ha haft med en berättelse från en familj, barnet och dess mamma och pappa som upplever konflikter och svårigheter och tagit del av deras erfarenheter.

I projektet har det handlat mycket om samverkan med följande kännetecken:

Att arbeta och planera tillsammans med berörda personer

Tydlighet omkring roller

Inställningen "vad kan jag bidra med?"

Öppet sinne för att hitta nya former för samverkan.

Vi menar att sättet att använda Genombrottsmetoden genererar ny kunskap från det praktiska arbetet. För att generera ny kunskap behöver vi vara i rörelse. I rörelsen skapar vi gemensamt något nytt som leder till förändring i mötet mellan människor. Genom det kan vi fokusera mer på barns behov och mindre på organisation och byråkratiska hinder. Det är inspirerande tankar för oss.

Ledningsgruppens reflektioner

I Lindesbergs kommun fanns goda förutsättningar för samarbete mellan den sociala barnavården och familjerätten, redan före projektet "Barns rättigheter i vårdnadskonflikter". Dels eftersom handläggarna är samlokaliserade på social-

¹² En genusvetenskaplig undersökning av ålder i familjerättsliga utredningar, Göteborgs universitet.

kontoret sedan lång tid tillbaka, dels eftersom ett visst samarbete redan fanns mellan grupperna. Projektet har upplevts som framgångsrikt då man kunnat fördjupa sig i de aktuella frågeställningarna, på ett sätt som man annars förmodligen inte hade kunnat göra av "egen kraft" så att säga. Utvecklingsarbetet har genom projektet kommit igång på allvar för att förebygga och förhindra att barn far illa, på grund av föräldrarnas olösta värdekonflikter. Allmänna Barnhuset har genom seminarierna på Sättra Bruk, erbjudit en mycket givande arena för diskussioner och reflektioner. Förhoppningen är att vi ska kunna fortsätta arbetet och ta tillvara på de erfarenheter som vunnits genom projektet. Inte minst genom att arbeta vidare, över enhetsgränserna på avdelning Individ och Familj, med det förhållningssätt som vi testat genom den så kallade genombrottsmetoden.

Under 2013 ska vi arbeta vidare med att identifiera och uppmärksamma de barn som vi får kännedom om, när det gäller våld i nära relation. Barnen och även föräldrarna ska informeras om vilka insatser som kan erbjudas dem. Hela avdelning Individ och Familj ska vara med i detta arbete. Genom att vi beviljats projektmedel för 2013, kommer vi att kunna kompetensutveckla all personal.

*Majlill Persson
Avdelningschef Individ och Familj
Lindesbergs kommun*

Lindesberg Bilaga 1

Testcykel

Familj D testcykel 1

Att stärka barns rättigheter i vårdnadskonflikter

Team Lindesberg

Mätbart mål 3

Barnen i målgruppen ska erbjudas tre stödjande samtal utifrån sin livssituation

Beskrivning av familjen:

Barnen kända hos socialtjänsten sedan början av 2000-talet. Hög konfliktnivå. Psykisk ohälsa hos förälder 2. Se tidsaxel.

Förändringsidé:

I reflektion kring arbete med tidsaxeln synliggörs att barnens situation inte tillräckligt har uppmärksammats eller snarare har kontakten med barnen varit obefintlig.

Vad vill ni uppnå med förändringen?

Vi vill erbjuda tre samtal för barnen för att få deras berättelse och upplevelse av sin livssituation. Utanför myndighetsutövningen, så att inget skrivet ska kunna användas i något eller någons syfte.

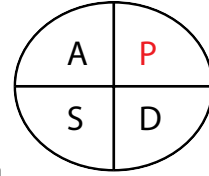
Hur ska ni mäta/utvärdera resultatet?

Vi kommer att följa upp med familjeterapeut och förälder 1 hur tre samtal har utfallit.

Testen börjar 2011-05-01 och slutar 2011-08-30

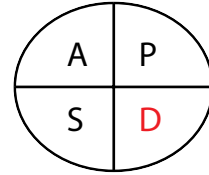
Planera

Förälder 1, ensam vårdnadshavare, bjuds in till familjeteamet tillsammans med enhetschef. Enhetschefen berättar om det behov som har framkommit och delgetts förälder 1. Familjeterapeuterna berättar om vad de kan erbjuda, barnen kan komma med förälder 1 på ett första samtal. Ett gemensamt samtal hur deras liv ser ut, inget annat, ett utforskande. Förälder 1 kommer att prata med barnen. Förälder 1 meddelar senare att de vill komma till familjeteamet.

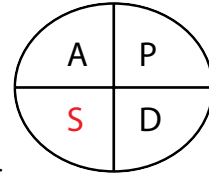
Testa

Barnen kommer med förälder 1, träffar två familjeterapeuter. De har berättat för förälder 2 som stöttat dem i att komma till teamet och genomföra samtalen. Tre samtal genomförs.

Följ upp/Utvärdera

Familjeterapeuten berättar att det var tre lustfyllda och öppna samtal. Barnen var fria i sina sätt att prata. De var olika men hade en samstämmighet och nära relation. De berättade om sin skola och om sin vardag hos förälder 1 och förälder 2. Det fanns många saker som var lika i respektive hems regler etc. Det var inget konstigt att leva med skilda föräldrar. ”Det är många av våra kompisar som lever så”.

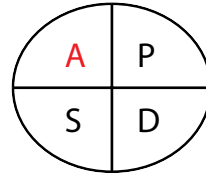

Familjeterapeuten upplevde att förälder 1 uppmuntrade barnen till att uttrycka det de ville och kände att det fanns en varm och respektfull ton mellan barn och förälder. Familjeterapeuten tror att barnen hade glädje av att komma, det kändes bra. Familjeterapeuten var även glad över att de pratat med förälder 2 och fått bekräftat att det var ok med samtalen.

Enhetschefen som initierade kontakten hade ett uppföljande samtal med förälder 1. Hen tyckte att det gick bra att prata för barnen även om de kanske inte förstod vad det skulle syfta till. De lever i det som är och det som de är vana. Förälder 1 vet heller inte själv om det egentligen gagnade barnen men det var bra att de kunde gå dit utan utredningar och registrering. Hen märkte inget särskilt på barnen efter eller före samtalen men de hade inget emot att gå dit.

Hur ska ni använda resultatet i ert fortsatta arbete?

Vi ska testa fler ggr.

Vad har ni lärt er av denna test?

Vi ska diskutera och analysera i gruppen. Reflektion: För vem erbjöd vi samtal-
len? Vems behov?

Lindesberg Bilaga 2

Att tänka på vid: Barns rättigheter i vårdnadstvister

Barnperspektivet

Barnperspektivet innebär att vuxna, så långt det är möjligt, sätter sig in i barnets situation för att bättre kunna ta tillvara barnets intresse och verka för barnets bästa. Barnkonventionen uttrycker ett förhållnings-sätt till barn som sätter barnet i fokus vid beslut eller åtgärder. Dessa kan beröra ett enskilt barn eller en grupp av barn.

Behov av samarbete finns gällande barn som är eller kan vara aktuella inom Barn- och ungdom samt Familjerätt.

Barnet uppmärksammas via:

- Mottagningsenheten
- Enhetschef
- Och/eller Familjerätten

Konsultation sker tillsammans med ovanstående inblandade.

- Om behov av samarbete finns så träffas socialsekreterare från Barn- och familj, Familjerätten tillsammans med barnet och dess föräldrar.
- Föräldrarna och barnet informeras om respektive handläggares olika roller och erbjuds planerade möten samt uppföljning.

Mölnadal

Av:

Eva-Maria Frisack, familjerättssekreterare

Liselotte Dedon, familjerättssekreterare

Ann-Charlotte Lindblom, socialsekreterare

Birgitta Wrangsjö Busch, socialsekreterare

Kommunen

Mölnadal kommun är en kranskommun till Göteborg med cirka 61 000 invånare varav cirka 14 760 barn under 18 år. Årligen är cirka 35 barn föremål för vårdnadsutredningar, cirka 46 för snabbupplysningar till tingsrätten och 70 för samarbetsamtal. Under ett år inleds omkring 270 barnavårdsutredningar.

Kartläggning

Initialt i projektet, våren 2011, gjordes en kartläggning inom varje team för att få en nulägesbeskrivning att arbeta utifrån.

Kartläggningen gjordes på så sätt att teamet gick igenom de senaste tio utredningarna som genomförts både på familjerätten och på utredningsgruppen i Mölnadal där man gör barnavårdsutredningar.

Således granskades fem barnavårdsutredningar (11§1 SoL) och fem vårdnads-, boende- och umgängesutredningar, gjorda på fem familjer. Granskningen gjordes utifrån projektets tre mål:

1. Utveckla samarbetet mellan familjerättssekreterare och socialsekreterare som ansvarar för barnavårdsutredningar
2. Stärka barnets roll och rätt till delaktighet, att komma till tals samt att få information
3. Anpassa insatser och stöd till barn och föräldrar

Marginellt samarbete och få insatser

Även om barnen i de utredningar vi gick igenom förekom i både familjerättsutredning och barnavårdsutredning tycktes samarbetet mellan de olika utredarna minimalt eller så fanns det inget samarbete. Oftast hänvisade utredningsgruppen till familjerätten och tvärtom och man väntade in varandras utredningar.

Det tycktes i barnavårdsutredningarna som att familjerättsliga problem fortfarande sågs som något mindre allvarligt för barnen jämfört med annan social problematik. Föräldrarna i dessa familjer har ofta både arbete och är socialt välfungerande personer i en socioekonomiskt stark grupp. Därför fanns det en tendens att man tappade bort hur illa dessa barn for och man belyste inte behovet av förändring och stöd för barn och föräldrar.

Insatserna och stödet i de barnavårdsutredningar vi gick igenom gavs som rekommendation eller insats och var sällan förankrade med familjerätten, trots att rekommendationerna ofta handlade om att hänvisa till familjerätten. Det var

endast insatserna som följdes upp. Om man i utredningen gav rekommendationer, såsom att föräldrarna borde gå på samarbetsamtal eller att barnet borde delta i gruppverksamheten *Skilda världar*, följdes detta inte upp. Alltför ofta avslutades barnavårdsutredningarna endast med rekommendationer trots att det i utredningarna framkom tydligt hur illa barnen for.

Teamet tolkade detta utifrån att man i Mölndal under de sista tio åren periodvis varit en kommun som har försökt minska insatser och främst fokuserat på att ge medborgarna rekommendationer, vilket säkert var en av orsakerna till att det var så få insatser.

I barnavårdsutredningarna tycktes föräldrarnas konflikt sinsemellan överskugga annan problematik, om det exempelvis förekom våld, missbruk eller psykisk sjukdom. Detta färgade även av sig i bedömningen vilket ibland ledde till att familjen rekommenderas exempelvis samarbetsamtal och *Skilda världar* när de egentligen behövde hjälp utifrån på grund av att den ena föräldern var psykiskt sjuk. I de familjerättsliga utredningarna gjordes förvisso riskbedömningar men man förlitade sig i stor utsträckning på att barnavårdsutredningen utredde föräldraförmågan på alla de sätt som krävdes.

Kartläggningen visade att Mölndal inte hade tillräckligt bra insatser att erbjuda barnen och föräldrarna, framförallt inte som bistånd. Det vi kunde erbjuda var *Skilda världar* och samarbetsamtal på rekommendation eller samtalsstöd via öppenvården (som bistånd eller rekommendation).

Hur var det för barnen?

Kartläggningen visade att barnen generellt kom till tals i utredningarna, utifrån ålder och mognad. Det fanns dock både för- och nackdelar med det. Inte sällan var det tydligt att barnen, inom familjerätten, kom med ett uppdrag från en eller båda sina föräldrar exempelvis om hur umgänget skulle se ut. I kartläggningen framkom tydligt behovet av utbildning och handledning avseende barnsamtal.

I en utredning fanns Johan (fingerat namn), tio år. Johan hade sammanlagt träffat åtta socialsekreterare på förvaltningen och haft flera barnsamtal, dock ej några återkopplande samtal. När man tittade närmare på detta ärende så berodde de åtta kontakterna främst på att Johans ärende hade ”bollats” mellan utredning och familjerätt samt att familjen hade förekommit på förvaltningens olika enheter under flera år. Detta tillsammans med hög personalomsättning hade lett till att Johan hade träffat dessa åtta socialsekreterare. Teamet upplevde att Johans situation var ett avskräckande exempel och det stärkte oss i tron på att vi måste arbeta med att förbättra barnens roll i utredningarna.

Vilka mål har vi arbetat med?

Mål 1: Utveckla samarbetet mellan familjerättssekreterare och socialsekreterare som ansvarar för barnavårdsutredningar

- 1a. Att skapa nya rutiner för inledande kontakt mellan utredande socialsekreterare och familjerättssekreterare vid parallella utredningar eller där utredning förekommit under det senaste året.
- 1b. Att förbättra samverkan genom att mottagningsgruppen drar förhandsgranskningar, där föräldrar är i konflikt, med projektgruppen.
- 1c. Att familjerättssekreterare och socialsekreterare samråder med varandra vid parallella utredningar eller där utredning förekommit under det senaste året.
- 1d. Att vid parallella utredningar samköra flera möten/besök såsom barnsamtal, hembesök och referentsamtal.
- 1e. Att föräldrar som är aktuella på utredningsenheten får familjerättslig information av familjerättssekreterare när de bedöms ha behov av det.
- 1f. Att vid parallella utredningar helt samköra barnavårdsutredningen och familjerättsutredningen.
- 1g. Att bättre kunna utreda föräldraförmågan när det har förekommit våld mellan föräldrar som är i konflikt genom att använda sig av metoden MPV (möta pappor/personer med våldsproblematik).

Mål 2. Stärka barnets roll och rätt till delaktighet, att komma till tals samt att få information

- 2a. Att barn som förekommer eller har förekommit under det senaste året, inom familjerätten eller utredningsgruppen, ska erbjudas ett återkopplande samtal.
- 2b. Att vid barnsamtal kunna ha med en, för barnet, redan känd person inom förvaltningen.

Mål 3: Anpassa insatser och stöd till barn och föräldrar

- 3a. Att separerade föräldrar i familjerättslig konflikt ska erbjudas att delta i gruppverksamheten BIFF (barn i föräldrars fokus).

Förändringar som testats

Utifrån handlägningsprocessen:

Vid varje förhandsgranskning utifrån oro för barn, där separerade föräldrar är

i konflikt, tar mottagningsgruppen kontakt med projektgruppen. När mottagningsgruppen bollar ett ärende med projektgruppen beslutas om ärendet ska gå vidare till utredning eller inte. Om det ska det görs en inventering kring hur vi kan samverka för att hålla nere antalet kontakter för barnen och föräldrarna.

När familjerätten får in en begäran om vårdnad-, boende och umgängesutredning eller upplysningar enligt 6 kap 20 § föräldrabalken ska utredande familjerättssekreterare kolla om barnet under det senaste året har förekommit på utredningsenheten. Likaså, när utredningsgruppen ska påbörja en barnavårdsutredning ska socialsekreteraren kolla om barnet under det senaste året har förekommit på familjerätten. Om så är fallet ska utredande socialsekreterare ta kontakt med familjerätten *för vidare samarbete.*

Familjerättssekreterare och socialsekreterare samråder med varandra vid parallella utredningar eller där utredning förekommit under det senaste året. Om antingen BBIC-utredningen eller familjerättsutredningen/upplysningen är avslutad kanske det främst blir för att få information och delge varandra uppdateringar medan om ärendet är öppet kan exempelvis barnsamtal, hembesök och referentsamtal samköras. Målet är att minska kontakterna för barnen och föräldrarna och förbättra utredningsarbetet. Det är också tidsbesparande för samtliga parter.

Föräldrar som är aktuella på utredningsenheten får familjerättslig information av familjerättssekreterare när de bedöms ha behov av det.

När en familj förekommer helt samtidigt i en barnavårdsutredning och vårdnads-, boende- och umgängesutredning/upplysning kan *socialsekreterare och familjerättssekreterare göra utredningarna tillsammans* och vara medhandläggare åt varandra.

Metoden MPV (möta pappor med våldsproblematik) används vid parallella utredningar där det har förekommit våld (se sid 12).

Utifrån att stärka barnets roll och rätt till delaktighet

I ärenden där barnet på något sätt har förekommit både på familjerätten och på utredningsgruppen erbjuds barnet ett återkopplande samtal av utredande socialsekreterare eller familjerättssekreteraren.

I samtliga ärenden på utredningsgruppen eller familjerätten i Mölndal ska utredarna *inför barnsamtal fundera på om det finns någon, för barnet känd person, inom IFO som kan medverka vid barnsamtalet* för att trygga barnet.

Utifrån att anpassa insatser och stöd till barn och föräldrar

Familjer i familjerättslig konflikt som kommer i kontakt med socialtjänsten i

Mölnadal ska av mottagningsgrupp, utredningsgrupp eller familjerätt erbjudas att delta i den kostnadsfria föräldracirkeln Barn I Föräldrars Fokus.

Analys och resultat

Målgrupp

Sammantaget har 22 familjer passerat genom projektet, samt ytterligare några som har varit berörda av insatsen BIFF eller familjerättslig information i barnavårdsutredningar. För att skapa oss en bild av målgruppen har vi tittat närmre på dessa 22 familjer.

- Sammanlagt 34 barn, varav 14 flickor och 20 pojkar

I dessa ärenden förekommer det:

- Utsagor¹³ om våld (86%)
- Psykisk ohälsa hos någon av föräldrarna¹⁴ (73%)
- Insatser till vuxna (64%)
- Insatser till barn (64%)
- Psykiatriska symptom hos barnen (45%)
- Omsorgssvikt (41%)
- Missbruk (23%)
- Anklagelser om sexuella övergrepp (18%)
- Hög konfliktnivå (100%)

Mål 1. Handläggningsprocessen

Tidigt i projektet visade mottagningsgrupp, familjerätt och utredningsgrupp att de var i stort behov av förbättrade handläggningsrutiner vad gäller dessa ärenden. Samtliga professionella var positiva till att teamet på olika sätt försökte upptäcka, belysa och i ett tidigt skede samverka och tillsammans hitta vägar för att förbättra handläggningen, framförallt gentemot barnen.

Redan från början framstod mottagningsgruppen som en mycket viktig länk. Mottagningsgruppen ville också ha hjälp i dessa ärenden. En enkät togs fram som mottagningsgruppen fyllde i när de mötte en familj där det förelåg en konflikt mellan separerade föräldrar:

¹³ Vi har valt att använda benämningen utsagor om våld/sexuella övergrepp när det i ärendet förekommer uppgifter om våld. Vilket inte behöver innebära fällande dom.

¹⁴ Med psykisk ohälsa menar vi föräldrar med någon form av diagnos, behandling inom psykiatri och/eller medicinering.

Konflikt mellan separerade föräldrar finns, kontakt togs ej med projektgruppen
Anledning:.....

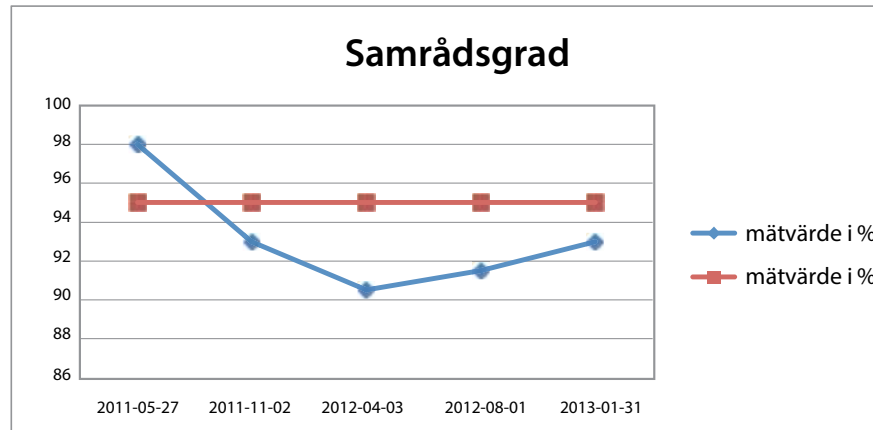
Konflikt mellan separerade föräldrar finns, kontakt togs med projektgruppen
Noteringar:.....

Det fanns flera syften med enkäten. Dels att projektgruppen tidigt skulle kunna fånga upp de parallella ärenden som aktualiserades som utredning. Dels att teamet i kartläggningen hade fått uppfattningen att flera av dessa familjer aldrig utreds, utan att man ofta hänvisar familjen tillbaka till familjerätten. Samt att mottagningsgruppen själva upplevde dessa ärenden som svåra och önskade hjälp med att hantera dem.

Enkäten ovan användes mest under det första projektåret. Anledningarna till detta kan vara flera men det som analysen främst har visat är att mottagningsgruppen numera känner sig säkrare i bedömningen av dessa ärenden och att alltfler av dessa familjer aktualiseras som utredning. Behovet av att diskutera ärenden med projektgruppen tycks också minska i takt med att samarbetet överlag inom organisationen har blivit bättre.

Den största delen av projektet kom att handla om att/hur familjerättssekreterare och socialsekreterare samråder med varandra vid parallella utredningar och hur man kan göra delar av utredningarna gemensamt, såsom barnsamtal, referentsamtal, hembesök mm.

Under projekttiden har vi i Mölndal samrått i 22 familjer. Vårt mål var att man i 95 procent av de gemensamma ärendena ska samråda med varandra, vi kom under projektets tvåårsperiod upp till 93 procent. Dessa siffror baserades på statistiken på berörda barn i de familjer som förekom på både familjerätt och utredningsgrupp inom loppet av ett år, datumen står för de datum då vi har mätt samrådsgraden.

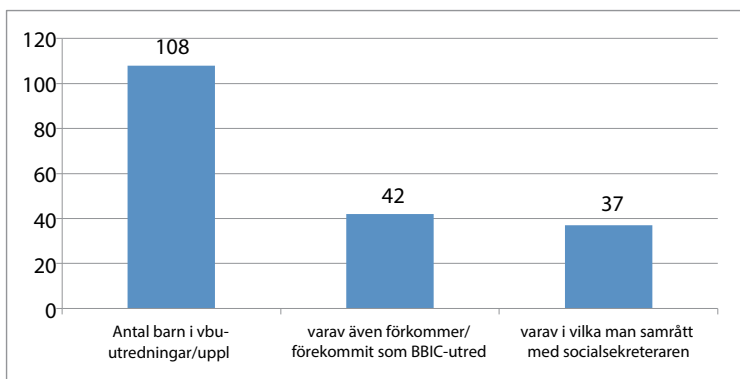
Tyvärr blir ganska få barn utslagsgivande rent statistiskt när materialet är så pass litet som barnen i 22 familjer, vilket gör att hacket i diagrammet där vi var nere på 92 procent endast utgörs av en familj på 5 barn. I den familjen var det 2 helt olika frågor som handlades på familjerätt kontra utredningsgrupp, varför familjerätten ej samrådde med socialsekreteraren vid snabbyttrandet.

Teamets analyser av samarbetet visar att berörda socialsekreterare/familjerättssekreterare är mycket positiva till genomförandet av flera gemensamma moment under utredningarnas gång. Det ställer dock höga krav på planering och tydlighet men det ger tidsvinster och förbättrar utredningsarbetet.

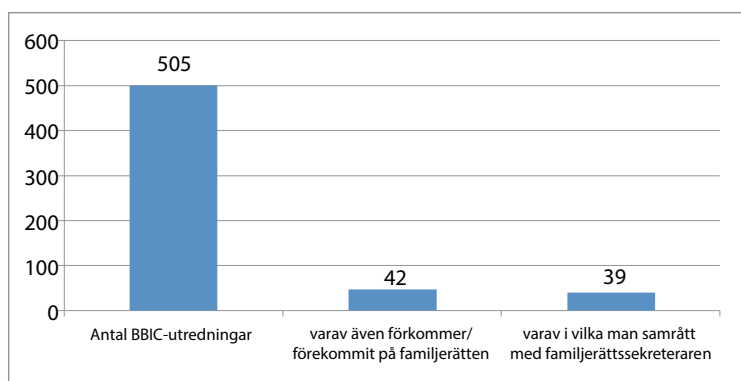
Hur gjorde vi då för att gemensamt planera och samråda avseende 22 familjer?

En grundbult var att få upp dessa ärenden på bordet, i det avseendet spelade mottagningsgruppen stor roll. Vidare fick familjerättssekreterare och socialsekreterare i samtliga utredningar/snabbyttranden kolla förekomst i datasystemet. Om då familjen förekom på den andra enheten samrådde socialsekreterarna/familjerättssekreterarna med varandra.

Familjerättssekreterarna fick fylla i blanketter avseende detta. En sammanställning av blanketterna visade att av 42 barn på familjerätten som förekom parallellt så samrådde man med socialsekreteraren kring 37 av dessa. Nedanstående statistik visar att 42 av 108 barn på familjerätten (39%) under projektiden även var aktuella i en barnavårdsutredning samtidigt. Dessa siffror visar tydligt hur familjerättens ärenden har förändrats de senaste åren och blivit ”tyngre” än tidigare. Vilket också klargörs genom den analys av målgruppen som teamet gjort (se avsnittet Målgrupp).

Socialsekreterarna fick också fylla i blanketter avseende detta vilket visade att av 42 barn som förekom parallellt så har socialsekreteraren samrått med familjerättssekreteraren kring 39 av dessa.

I 7 av de 22 familjerna genomförades flera gemensamma moment såsom barnsamtal, referentsamtal, hembesök mm. Anledningen att vi inte gjorde det i fler familjer är att utredningarna tidsmässigt inte har varit tillräckligt parallella för detta samt att några utredningar är ganska nyligen påbörjade. Teamets uppfattning är dock att det i ytterligare fyra familjer skulle ha varit möjligt med gemensamma aktiviteter. Detta har inte gått att genomföra på grund av för hög ärendebelastning samt personalomsättning.

Teamets analys av detta samarbete över enhetsgränserna sporrar oss att vilja arbeta mer på detta sätt. Teamet ser en viss farhåga i att samarbetet skulle kunna skapa förvirring hos föräldrarna vilket ställer höga krav på tydligt information om vem som gör vad och vad våra respektive utredningar ska leda fram till.

Vi följde upp arbetet i våra 7 familjer med att skicka ut enkäter till föräldrarna, tyvärr besvarades bara 1 av 14 skickade enkäter. Den var förvisso positiv men det går inte att dra några slutsatser utifrån detta underlag. Den låga svarsfrekvensen kan också tyda på något men huruvida det tyder på att föräldrarna tycker att vårt samarbete är dåligt eller om de inte bryr sig om att vi samarbetar kan vi inte veta.

Familjerättslig information

Under våren 2012 prövades en förändringsidé där utredarna skulle kunna kontakta familjerätten och be dem medverka vid ett besök för att ge föräldrarna i ett ärende familjerättslig information. Detta utifrån att det är familjerättssekreterarna som främst besitter denna kunskap och det är också ett bra tillfälle att göra reklam för samarbetssamtal.

Sammanlagt har 10 familjer erbjudits familjerättslig information. En familj tackade nej, och av de återstående nio påbörjade fyra föräldrapar samarbetsamtal.

När erbjudandet om familjerättslig information väl etablerades i utredargruppen blev intresset stort och socialsekreterarna är mycket nöjda med att kunna erbjuda detta till klienterna. Familjerätten belastas något rent tidsmässigt, men familjerättssekreterarna upplever det ändå som viktigt och värdefullt att arbeta på detta sätt.

Mål 2. Barns delaktighet

Att vid barnsamtal ha med en, för barnet, redan känd person inom förvaltningen

En förändringsidé vi prövade är *att vid barnsamtal ha med en, för barnet, redan känd person inom förvaltningen* (se bilaga 1). Tanken var att minska antalet handläggarkontakter och att göra barnsamtalen till en bättre och tryggare upplevelse för barnen.

Under projekttiden är det i fem ärenden som vi har funnit en trygg person att fråga och i fyra av dessa har dessa personer medverkat. Teamets mål var att i 100 procent av de ärenden som det fanns en trygg, lämplig person skulle denne på något sätt medverka. Således har måluppfyllesen av denna förändring varit mycket god. I ett försök att få en analys av metoden från de berörda barnen har vi lämnat ut/skickat enkäter till de äldre barnen men endast en av fem enkäter har besvarats.

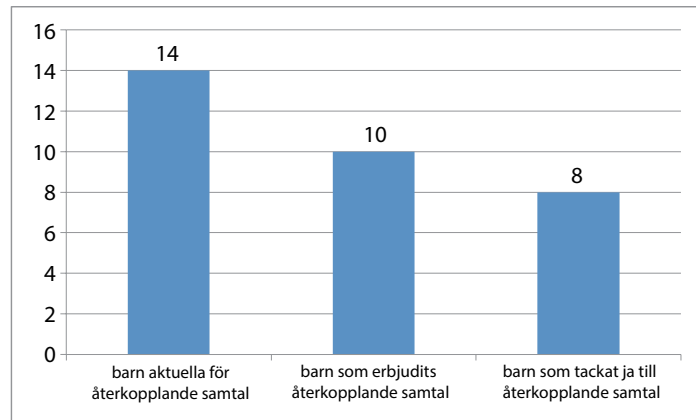
Barns delaktighet i stort är dock inte en helt enkel fråga, vi har i teamet och på lärandeseminarierna diskuterat vad det innebär. Var går gränsen för när delaktighet är något positivt kontra när blir delaktighet ett ansvar för barnen

som de inte ska behöva bära? Inom forskningsområdet socialt arbete och barns delaktighet finns det (minst) två synsätt på barns delaktighet (se exempelvis Röbbäck, Sundhall, Wilhelmsson m.fl). Det ena synsättet betonar vikten av att barn ska ha rätt att påverka och bli hörda i frågor som avser dem. Den andra inriktningen säger inte att detta är fel men betonar samtidigt barns utsatthet som informanter i dessa utredningar. Att föräldrar dels kan pressa på vad barnen ska säga och dels att barn, framförallt under 10-12 års ålder, har svårt att överblicka konsekvenserna av det som de berättar.

I teamet har vi enats kring att alla barnsamtal ska vara genomtänkta, väl förberedda och att erforderliga hjälpmedel (såsom tejpning, familyboard, skalor och liknande) ska finnas tillgängligt. Utifrån barns delaktighet är det av stor vikt att barnet informeras om utredningen och om situationen. Om barnet ska användas som informant i utredningen är det oerhört viktigt att handläggaren träffar barnet flera gånger under en utredning och att barnet får reda på vad som kommer att stå i utredningen och vad mamma och pappa kommer att läsa. Dessa tankegångar har gjort att teamets förhållningssätt vid exempelvis snabbyttranden, då utredaren endast har några veckor på sig, är att samtal med de yngre barnen alltid bör övervägas om det är lämpligt. Detta i enlighet med de allmänna råden (SOSFS 2012:4). Vidare att ett sådant barnsamtal främst bör vara ett informationssamtal till barnen. Detta utifrån att man generellt har svårt att hinna träffa barnet vid flera tillfällen i ett snabbyttrande.

Erbjuda barnen ett återkopplande samtal efter utredning

Vår andra förändringsidé avseende barnen är att barnen ska erbjudas ett återkopplande samtal efter utredning. Analyserna gjorda under projekttiden visar att berörda socialsekreterare/familjerättssekreterare har varit nöjda med att barnen ska erbjudas ett återkopplande samtal och tycker att det är av stor vikt. Teamet upplevde att det är påtagligt hur snabbt en rutin sätter sig och tas för given. Samtidigt är det också tydligt att initialt erbjöds de flesta barnen återkopplande samtal men under projekttidens gång har socialsekreterarna/familjerättssekreterarna blivit sämre på att erbjuda återkopplande samtal. Vi har mätt de återkopplande samtalen med pinnstatistik. Sammanlagt har 14 barn, över fyra års ålder, varit aktuella för återkopplande samtal. Av dessa barn är det 10 som har erbjudits återkopplande samtal under projekttiden, varav 8 har tackat ja.

Teamet tolkar dessa siffror utifrån att det på både utredningsgruppen och familjerätten har varit hög personalomsättning under projektiden samt att arbetsbelastningen har varit mycket hög, framförallt på utredningsgruppen. Mätningarna visar med all önskvärd tydlighet att när man inte hinner med så prioriteras exempelvis återkopplande samtal med barn bort. Detta är oerhört beklagligt framförallt för barnen men också utifrån att det står i allmänna råd om socialnämndens ansvar för vissa frågor om vårdnad, boende och umgänge (SOSFS 2012:4) att ” Om det inte är olämpligt, bör även barnet erbjudas ett avslutande samtal och informeras om vad utredaren har kommit fram till i utredningen”.

Gällande de återkopplande samtalen har vi haft svårt att hitta en bra tidsrymd för när det återkopplande samtalet ska ske: i samband med avslutandet av utredningen, 1-2 månader efter avslutad utredning, eller efter domen från tingsrätten, eller när? Teamet har kommit fram till att det lämpligaste är i samband med avslutande av utredning, vilket kan kombineras med ytterligare ett samtal efter dom.

Teamet har också testat en *utvärderingsenkät för barn* (eller snarare två enkäter, för olika åldersintervall). Gällande enkäten för barn 5-10 år har vi diskuterat det problematiska i att barnet då får göra en utvärdering tillsammans med en av sina föräldrar samtidigt som barnet befinner sig i en lojalitetskonflikt med sina föräldrar. Detta är helt klart problematiskt men det vi har kommit fram till är att utvärderingsenkäten rimligen inte kan dra in barnet/skada barnet mer än vad som redan är fallet i den pågående konflikten mellan föräldrarna. Materialet är därför värt att pröva. Däremot måste handläggarna naturligtvis i varje enskilt ärende fundera över om användandet av enkäten är lämpligt och tillsammans med vilken förälder den ska fyllas i (exempelvis vid växelvist boende).

Avseende enkäten för barn över 10 år (se bilaga 2) är användandet av en enkätbrevlåda i väntrummet en bra lösning för att barnet inte ska behöva fylla i enkäten tillsammans med handläggaren men samtidigt slippa lägga den ifyllda enkäten på brevlådan. Tyvärr har vi endast fått in 4 av 8 utskickade/utdelade enkäter så det är svårt att dra några slutsatser av dem mer än att det är svårt att få barn att fylla i enkäter om det inte görs på plats vid ett återkopplande samtal.

Mål 3: Insatser

De insatser som fanns för dessa familjer vid projektstarten var samarbetsamtal, barngruppsverksamheten *Skilda världar* och familjebehandlare. Hösten 2011 gick 11 medarbetare inom förvaltningen på en utbildning: Barn I Föräldrars Fokus, BIFF. Det är en föräldracirkel för föräldrar i familjerättslig konflikt som är framtagen av Rädda Barnen. Anledningen att så många som 11 medarbetare gick på utbildningen var att sprida kunskapen om BIFF i förvaltningen samt att ha några gruppleddare att välja emellan.

Under våren 2012 genomfördes BIFF-grupper för mammor och pappor i Mölndal. I mammagruppen deltog fyra mammor och i pappagruppen fem pappor. Utvärderingarna var mycket positiva och det framkom synpunkter som att det var ”bra att träffa personer i liknande situation”, ”Jag tänker efter mer gällande hur jag pratar med barnen”, ”det har känts som om tiden inte räckte till, önskar fler kurstillfällen”.

Rekrytering till BIFF görs av familjerätten genom att man informerar föräldrar brevlades redan vid underrättelse om skilsmässa. Vidare informeras alla som kommer på samarbetsamtal. Mottagningsgruppen och utredarna informerar och bjuder in föräldrar till BIFF. Information om kurserna finns på Mölndals webbplats.

Aktiviteter i projektet

- Vi i teamet avsatte redan från början tre timmar varannan vecka för projektmöte och de timmarna har vi lyckats ganska bra med att upprätthålla. Denna tid har vi använt till att göra uppföljningar, skriva testcyklar och fundera ut nya tester.
- Vi har även haft tid på våra avdelningsmöten och APT-möten för att kunna informera hela arbetslaget om projektet. Vi har också varit och informerat andra kommuner såsom Umeå och Kungsbacka.
- Vi har informerat arbets- och familjestödsnämnden vilket vi återigen ska göra i samband med slutrapporten.

- Vi medverkade på projektets spridningskonferens som hölls i Göteborg i mars 2012 med över 300 anmälda.
- Vi höll också i ett seminarium på mötesplats IFO i Göteborg i oktober 2012.
- *Möte med tingsrätten:* I projektet framkom ganska omgående att tingsrätten är en part som det är nödvändigt att ha en dialog med. Därför träffade de tre teamen i västra Sverige fyra rådmän från Göteborgs tingsrätt på ett möte hösten 2012. Agendan för dagen var huvudsakligen att informera varandra om vad som är aktuellt inom området vårdnad, boende och umgänge samt att diskutera samverkansfrågor. Att överhuvudtaget få möjlighet att mötas upplevde båda parter som mycket givande.
- *Möte med Rädda Barnen.* En diskussion började föras med Rädda Barnen utifrån att teamen tydligt såg att det finns barn som faller mellan stolarna och inte får den hjälp och det stöd de behöver. Barn i dessa svåra vårdnadstvister har ofta svårt att få en egen samtalskontakt/egen arena som är friad från föräldrarnas konflikt. Göteborgsteamet hade den första kontakten med Rädda Barnen avseende detta. Därefter tog Rädda Barnen fram en arbetsmodell för hur dessa barn ska kunna få en fristående samtalskontakt och erbjöd Göteborg, Ale och Mölndal att börja använda denna modell.

Samverkan – får man verkligen göra såhär?

Den första fråga vi oftast får när vi berättar om projektet är: får man verkligen göra såhär? Föreligger det inte sekretess mellan utredningsgrupp och familjerätt? Svaret utifrån att vi arbetar i Mölndals kommun är: Nej, det är ingen sekretess då vi tillhör samma nämnd. När vi väl visste att vi fick samverka och började arbeta tillsammans var det som ”Sesam öppna dig”. Att möta kollegor med goda kunskaper, men ändå skillnader i inriktning, som känner till ärendet är oerhört givande. Andra fördelar är:

- Att tillsammans kunna ”bolla” och diskutera. Det har givit mersmak.
- Att familjen inte behöver träffa så många olika tjänstemän.
- Att barnavårdsutredare och familjerättssekreterare blir mer samspelta och tillsammans gör en mer omfattande utredning.
- Tidsvinster i utredningsarbetet.
- Att klienterna inte skickas mellan enheterna.
- Det blir många goda ”spin-off”-effekter när man börjar tänka nytt i ett sammanhang, då tankegångarna sprider sig till andra enheter.

Det kan dock uppkomma problem längs vägen. Exempelvis i ett av våra projektärenden, där den ena föräldern uppfattade socialsekreteraren som väldigt hotfull och därför vägrade träffa henne. Det var då nära att samarbetet mellan socialsekreterare och familjerättssekreterare avbröts, men efter ett krismöte kom handläggarna fram till att det ändå var viktigt att fortsätta samarbetet och göra vissa delar av utredningen gemensamt. Detta för att utredningsarbetet skulle bli så gediget och korrekt som möjligt för barnens skull. Dessa handläggare fick också gemensam handledning i ärendet.

I ärendet som nämns ovan blev förvaltningen anmäld till Socialstyrelsen på grund av samarbetet. Svaret löd (i korthet): *Anmälaren klagar också på att nämndens olika enheter samarbetar när det gäller utredningar rörande barnen. Nämnden har valt att samarbeta i utredningar rörande barnavård och vårdnad för att barnen ska slippa träffa flera olika handläggare och svara på liknande frågor vid flera tillfällen. Socialstyrelsen finner inga skäl att kritisera nämnden för sitt ställningstagande.*

Socialstyrelsens uttalande gav en tydlig fingervisning om att samarbete mellan enheterna är att rekommendera. Samtidigt vittnar både socialsekreteraren och familjerättssekreteraren i det specifika ärendet om att ärendet var oerhört tungt.

Andra svårigheter som kan uppstå i samarbetet:

- Att vid tidsbrist hålla fast vid rutinen att samarbeta.
- Att förändra ett arbetssätt kräver tid och engagemang.
- Att samarbetet ställer höga krav på information till klienterna för att kunna förklara de olika utredningarna ordentligt.
- Att det krävs mycket samarbete när det hettar till i ett ärende, exempelvis hur gör man när ena handläggaren ”blir svart och den andre blir vit”? Det gäller att ändå se sig som en enhet istället för två.
- Att det initialt i utredningsarbetet kan krävas mer tid.

Hur vi ska gå vidare med samarbetet på förvaltningen redogörs under implementering.

Våldsutsatta barn i vårdnadstvister

Teamets utgångspunkt är att, oavsett om det har förekommit våld eller inte, så påverkar utsagor om våld i en vårdnadstvist alltid familjen och barnen. Som framkommit under avsnittet Målgrupp finns utsagor om våld i 86 procent av projektärendena. Utifrån den siffran är det tydligt att projektet i Mölndal i mångt

och mycket har kommit att handla om hur vi kan göra situationen för barn som har utsatts för/bevittnat våld bättre. Svaret vi har funnit är:

- Att ett ökat samarbete mellan berörda enheter förbättrar utredningsarbetet.
- Att flera av dessa familjer bör gå vidare till utredning vid anmälan, för att kunna erbjudas adekvat stöd och hjälp
- Att man inför ett barnsamtal ska se om det finns, en för barnet, trygg person inom förvaltningen som kan bistå vid barnsamtalet.
- Att barnet ska erbjudas återkopplande samtal efter genomförd utredning
- Att insatsen ”trappan-samtal” ska användas när det bedöms som lämpligt.
- Att använda FREDA kortfrågor som screening om våld.

Vi har även testat ”Att bättre kunna utreda föräldraförmågan när det har förekommit våld mellan föräldrar som är i konflikt genom att använda sig av metoden MPV.”

MPV är en semistrukturerad utredningsmetod där man vid en BBIC-utredning, som föranletts av en anmälan om partnervåld, använder sig av metoden för att bättre kunna utreda samt sedemera erbjuda stöd och hjälp till förövaren. För mer information: <http://www.goranlinden.se/MPV/>.

Vår testcykel avseende MPV visade följande resultat: I fyra av projektets familjer har MPV använts men bara i två familjer har utredningen kommit till sitt slut. Teamets analys visar att användandet av MPV är ett bra sätt att få med pappan i utredningsarbetet. Vidare kan MPV förebygga utdragna vårdnadstvister genom att det är ett omfattande utredningsarbete i kombination med stöd och behandling under utredningstiden, vilket tycks kunna motverka konflikter mellan föräldrarna.

Social- och arbetsmarknadsförvaltningen i Mölndal anser att arbetet med MPV går framåt och har för avsikt att fortsätta använda sig av metoden.

Implementering

Det är flera av våra testade förändringar som vi planerar att föra in som skriftliga rutiner:

- Att vi ska stämna av förekomst i datasystemet vid öppnandet av ett ärende för att se om familjen också inom det senaste året har blivit utredd någon annanstans.
- Att vi ska samråda, samplanera och samköra de aktiviteter som är möjliga i dessa ärenden.

- Att familjerätten kan konsultera i barnvårdsutredningar med familjerättslig information.
- Att socialsekreterare/familjerättssekreterare ska kolla om det finns någon trygg person för barnet inom förvaltningen som kan göras delaktig vid barnsamtalet.
- Att barnet ska erbjudas återkopplande samtal.

Avseende insatser har vi nu BIFF som permanent insats och funderar på hur vi kan få mer föräldrar att anmäla sig till BIFF. Vidare funderar vi på att börja med insatsen "Föräldrakoordinator", men ännu är inget beslutat.

Hålla arbetet levande

Hur ska vi då göra detta? Vi har beslutat att i en förvaltning av vår storlek krävs det att utredarna får olika spetskompetens och att inte alla utredare ska hantera alla typer utav ärenden. Därför kommer nu fem socialsekreterare tillsammans med de fyra familjerättssekreterarna och fem från öppenvården, en från våld i nära relationer-teamet samt en från mottagningsgruppen att bilda en samverkansgrupp utifrån projektarbetet. Tanken är att det främst är på de socialsekreterarna den här typen av ärenden ska fördelas. Gruppen kommer att ha avstämningar cirka en gång per månad för att diskutera gemensamma ärenden, samverka och insatser. Det ska också finnas möjlighet till gemensam handledning.

Att arbeta med Genombrott

Genombrottsmetoden användes ursprungligen inom sjukvården. Att applicera den på socialt arbete kan initialt upplevas lite som att få in kuber genom runda hål. Vi har dock i projektet sett att när man väl har kommit in i "genombrottstänket" går det mycket väl att använda metoden i vårt arbete. Det som tilltalar oss är att:

- Man arbetar nerifrån och upp, medarbetarna tar fram förbättringarna.
- Man börjar se möjligheter och ges möjlighet att testa olika förändringar.
- Vi har lärt oss otroligt mycket på lärandeseminarieerna, både från föreläsningar och de andra teamen.
- Mätbara mål är bra eftersom det synliggör problemen och man ser lättare hur man skall återgärda dem. Metodens mätbarhet är också en fördel vid utvärderingar och uppföljningar.
- Med små medel kunna göra stora genombrott.

Svårast har varit:

- Tidsbristen, både för teamets medlemmar men även för övriga medarbetare. Förändringar tar tid!
- Att få med hela arbetsgruppen.
- Att det är svårt att följa upp våra förändringar med enkäter då svarsfrekvensen varit så låg. Det är troligtvis enklare att få mätbara resultat om man exempelvis arbetar med genombrott på ett äldreboende eller inom sjukvården.

Att vi i vår yrkesroll själva ska hitta förbättringsområden och lösningar är stimulerande och roligt. Metoden syftar till att vi ska arbeta med glappet mellan det vi vet och det vi gör. Genombrottsmetoden är också enkel, konkret och överskådlig, även om det är en viss startsträcka innan man verkligen greppar den. Vi i teamet kan starkt rekommendera att använda Genombrottsmetoden vid ett förbättringsarbete!

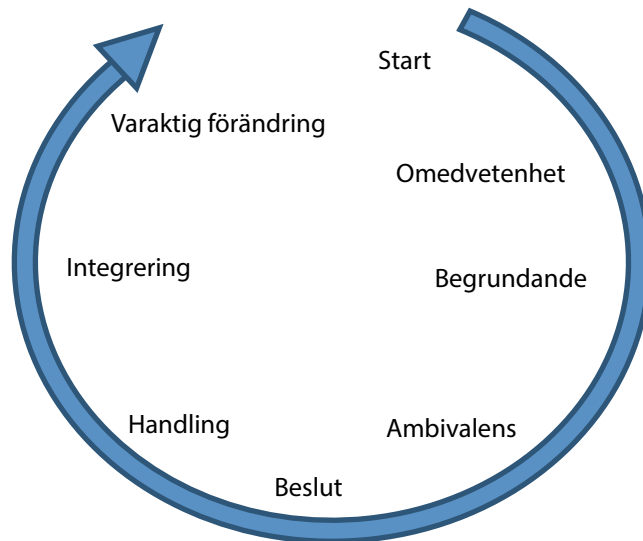
Måluppfyllelse och förbättringsarbete i vardagen

Förändringsarbetet har gått både trögt och lätt, kan gruppen konstatera när man tittar tillbaka. Trögheten kan exempelvis handla om att den höga arbetsbelastningen i arbetsgrupperna gör att det är svårt att införa nya rutiner. Något som har varit lätt är att förvånansvärt fort radikalt förändra tanke sättet kring samarbete avseende de här familjerna.

Under projektet har vikten av att kollegorna får kontinuerlig information kring projektet så att alla i verksamheten känner sig delaktiga varit påtaglig. Vi har löst detta genom att delta på enheternas metodmöten och avdelningsmöten. Spin-off-effekter från projektet är att samarbetet kring de här barnen har ökat inom nästan hela familjeavdelningen, åtminstone mellan utredningsgrupp, familjerätt, mottagningsgrupp, öppenvård och våld i nära relationer-teamet. Detta är så positivt, glädjande och eftersträvansvärt!

Att det går upp och ner i förändringsarbete är tydligt. Förändringsarbete försvåras helt klart av tidsbrist eller förändringströtta medarbetare och ibland känns det som man har backat två steg i utvecklingen. Andra dagar inser teamet med all önskvärd tydlighet att arbetet med de här familjerna verkligen har förändrats och att vi på ett helt annat sätt är ”en socialtjänst” numera. Någon form av samarbete, avstämningar eller gemensamma aktiviteter tas nästan för givet. Detta är glädjande och ger även ringar på vattnet när det gäller andra typer av ärenden eller annan problematik.

Den här figuren är en ganska bra illustration på hur medarbetarna har reagerat på förändrade arbetssätt, vi befinner oss fortfarande ibland på "Ambivalens" men generellt är vi på "Integrering" och "Varaktig förändring".

Ledningsgruppens synpunkter och reflektioner

Drivkraften för oss att gå med i projektet vilade på bristen av samarbete mellan familjerätt och utredningsgrupp. Vi såg osämjan som kunde bli mellan handläggarna från de olika grupperna och det saknades en idé om ett gemensamt ansvar för de familjer som var aktuella i båda grupperna. Familjerätten lämnade anmälningar till utredningsgruppen och utredningsgruppen lämnade rekommendationer att familjerna skulle söka samarbetsamtal på familjerätten.

När vi fick möjlighet att delta i projektet utsågs enhetscheferna för familjerätt och utredning att tillsammans med avdelningschefen vara styrgrupp för projektet. Vi utsåg deltagare som från början var två utredare och tre familjerättare (som senare minskades till två). De två familjerättarna har hela tiden varit samma personer medan utredarna växlat.

Vi ser positivt på resultatet av projektet utifrån flera olika aspekter. Som chefer har vi kunnat se hur vår personal har blomstrat och utvecklats när de deltagit i projektet. Projektet och dess upplägg har uppmuntrat personalen till att självständigt utforma arbetet (med stöd från projektledningen). Genombrotts-

metoden har lett till att vi åstadkommit små och märkbara förändringar som blivit bestående. Intresset för frågorna som projektet varit föremål för har varit stort från omvärlden och engagemanget från projektledningen har smittat av sig. Förändringar har på det här sättet kommit underifrån i organisationen och det har ökat ansvarstagandet och engagemanget. Idag kommer allt oftare förändringstankar uppifrån eller utifrån och vi ser en större kraft när man istället låter handläggarna ansvara själva för hela processen.

Framgångsfaktorer i projektet har varit att vi haft tillgång till pengar för att anställa projektsamordnare, de återkommande seminarierna om hållit ihop projektet och Genombrottsmetoden som hjälpt oss till bestående förändring.

Det gemensamma arbetet har minskat klienternas möjlighet till manipulation mellan familjerätt och utredargrupp. Däremot har det medfört att fler klienter hör av sig till oss chefer när man upplever att man inte blivit lyssnad på. Vi behöver kvalitetssäkra arbetet och kan se en viss risk med att det bildas en stark enighet mellan utredare och familjerätt så att rättssäkerheten inte bibehålls. Vi har också sett att man behöver ha gemensam handledning i dessa svåra ärenden då det finns risk för parallellprocesser.

Vi upplever inte att det varit speciellt svårt att få samman grupperna. De har berikat varandra och arbetet fortsätter efter projekttiden. Vi vill inte gå tillbaka till hur vi arbetade förut! Vi planerar en kick off med familjerätten och en utvidgad grupp av utredare som tillsammans med personal från öppenvården och våld i nära relationer ska utforma det fortsatta arbetet med barn i vårdnadskonflikter.

Tips till andra: Låt personalen prova och använda Genombrottsmetoden. Små förändringar skapar stora förändringar i slutändan. Ge personalen möjlighet till gemensam handledning.

Anna-Britt Uddgren, enhetschef för övrigt familjearbete

Catarina Liljestrand, enhetschef för utredning, barn och unga

Mölnadal bilaga 1

Exempel på Testcykeljournal

Mätbart mål 2b: Att vid barnsamtal kunna ha med en, för barnet, redan känd person från IFO.

Förändringsidé; I samtliga ärenden på utredningsgruppen eller familjerätten i Mölnadal ska utredarna inför barnsamtal fundera på om det finns någon, för barnet känd person, inom IFO som kan medverka vid barnsamtalet för att trygga barnet

Vårt mål är att där det finns ska man i 90 % av dessa ärenden använda sig av denna person på något sätt.

Vad vill ni uppnå med förändringen?

Att trygga barnen i barnsamtalen och att barnen ska få träffa så få nya handläggare som möjligt.

Hur ska ni mäta/utvärdera resultatet?

Finns det i ärendet en för barnet känd person från IFO? Ja/nej (pinnstatistik)

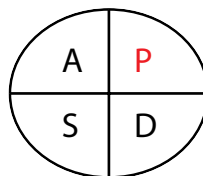
Är det en för barnet trygg person Ja/Nej(baserat på en analys av deras kontakt)

Kan denne person medverka vid samtalet ja/nej och i så fall hur?

Testen börjar 2012-01-01 slutar 2012-08-01

Planera

- Inför ett barnsamtal, i ett ärende där man vet att barnet är/har varit aktuellt på IFO, fundera över om det finns någon kollega som känner barnet. Är denna person någon som barnet verkat ha varit trygg med, när sågs de senast?
- Isf kolla med denna kollega om dennes syn på att medverka vid ett barnsamtal och i sådana fall hur. Upplevs det som lämpligt? Ska man fråga barnet först ?
- ISF informera föräldrarna och undersök deras inställning och eventuellt barnets.
- Planera barnsamtalet tillsammans med kollegan från IFO

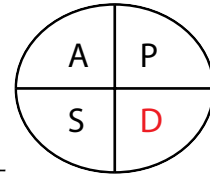

Testa

Familj B

Vid ett snabbyttrande framkom att familjen var aktuell på både öppenvården samt utredningsgruppen. Barnet, som var 4 år, hade träffat en socialsekreterare på förvaltningen vid flera tillfällen och upplevdes trygg med henne. Familjerättssekr.

Frågade om socialsekreteraren kunde medverka vid samtalen och sedan hölls barnsamtalen tillsammans, utifrån en gemensam planering.

Familj C

Vid en vbu-utredning framkom att familjen var aktuell på både öppenvården samt utredningsgruppen. Barnet, som var 6 år, hade en pågående kontakt med en familjebehandlare på öppenvården. I samråd kom familjerättssekr. och familjebehandlaren fram till att pojken endast skulle träffa familjebehandlaren och att denne skulle skriva ett samtalsreferat till utredningen. Sedemera fick hon också vittna vid huvudförhandlingen.

Familj D

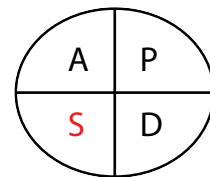
Då det vid snabbyttrandet framkom att barnet precis hade träffat socialsekreteraren och att man då hade pratat om barnets relation till föräldrarna genomfördes ej något specifikt barnsamtal, utan referat från det gjorda barnsamtalalet lades till snabbyttrandet.

Följ upp/Utvärdera

I samtliga ärenden har familjerättssekreteraren upplevde det som mycket positivt att ha med en för barnet trygg person vid barnsamtalen alternativt att överlåta barnsamtalen till någon annan. De medverkande socialsekreterarna/familjebehandlarna har också tyckt att samarbetet har fungerat väl även om detta för några har blivit en extra arbetsuppgift. Samtliga uppger dock att då det är deras ärenden och ”deras” barn så har det upplevts som självklart och viktigt att ställa upp.

Hur ska ni använda resultatet i ert fortsatta arbete?

Vi har för avsikt att föra in detta i våra skriftliga rutiner.

Möln dal bilaga 2

1. Hur tyckte du att det var att prata med familjerättssekreterarna?

(Bra, lätt)

(Sådär, ibland bra och ibland dåligt.)

(dåligt, jobbigt)

2. Förstod du varför du träffade familjerättssekreterarna?

(Ja)

(vet inte)

(Nej)

Kommentar:.....
.....

3. Var det frivilligt att svara på frågorna?

(Ja)

(ibland, vet inte)

(Nej)

Kommentar:.....
.....

4. Kunde du säga det du ville säga till familjerättssekreterarna?

(Ja)

(Ibland)

(Nej)

Kommentar:
.....

5. Frågade familjerättssekreterarna om rätt saker?

(Ja)

(Ibland)

(Nej)

Kommentar:
.....

TACK FÖR ATT DU SVARADE PÅ FRÅGORNA!!

Örebro

Av:

Marja-Lena Fodéus, socialsekreterare

Ulrica Hadders, familjerättssekreterare

Maria Hosch, socialsekreterare

Marie Kindahl Karlsson, administrativ samordnare

Anders Sandberg, familjerättssekreterare

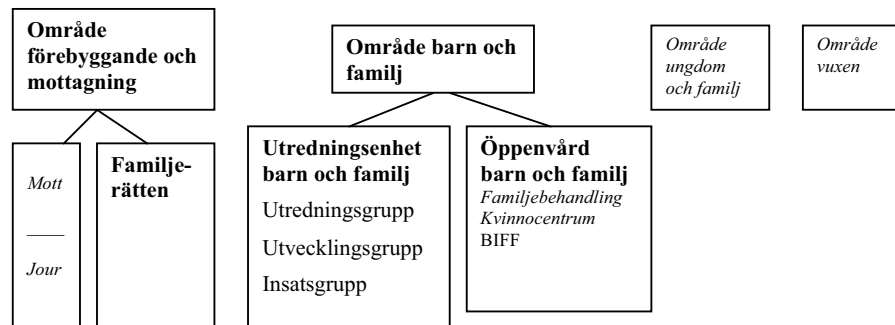
Bakgrund och problem

Allmänna Barnhuset, Socialstyrelsen, FoU i Väst/GR och Regionförbundet i Örebro bjöd in 6 kommuner – Örebro, Lindsberg, Degerfors, Göteborg, Ale och Mölndal – att delta i ett projekt vars syfte var att få till stånd ett gemensamt lärande kring förbättringsarbete med fokus på hur socialtjänsten kan utveckla och förbättra stödet till barn och föräldrar i vårdnadstvister.

Örebro kommun är en medelstor kommun med cirka 139 000 invånare, varav 30 695 är barn i åldersgruppen 0-18 år. Inom socialtjänstens familjerättsenhet arbetar 7 familjerättssekreterare och inom utredningsenhet barn och familj arbetar 23 socialsekreterare.

Under år 2012 genomförde familjerätten 50 utredningar, 87 samarbetsamtalsserier (2011) och lämnade 84 snabbupplysningar till tingsrätten. Cirka 1 300 barn berördes av barnavårdsutredningar, insatser i öppenvård och/eller placering i familjehem.

Så här är vi organiserade:

Öppenvård barn och familj

Från Örebro kommuns socialtjänst utsågs två familjerättssekreterare, Anders Sandberg och Ulrica Hadders, två socialsekreterare från utredningsenheten barn och familj, Maria Hosch och Marja-Lena Fodéus samt Marie Kindahl Karlsson vars uppgift var att vara lokal projektsamordnare och ett stöd för arbetsgruppen avseende dokumentation. Projektet hade även en lokal styrgrupp bestående av områdeschef Lena Mantler, enhetschef Lillemor Odenocrants samt gruppledarna Mikael Skansfelt och Ulrika Ringström. Styrgruppen innehöll vid projektets start fler personer, men minskades då den var för stor.

De områden som vi skulle arbeta med i projektet var handlägningsprocessen, barnets roll och rätt till delaktighet samt insatser till barn och föräldrar. Vi skulle börja vårt arbete våren 2011 med att ta reda på hur vi till dags dato arbetat med utredningar gällande barn som förekommit både på familjerätten och i utredningsgruppen. Vi fick i uppdrag att plocka fram fem familjerättsliga utredningar och fem barnavårdsutredningar. Utredningarna skulle handla om samma barn och helst av allt skulle de ha förekommit i båda grupperna samtidigt. Efter att utredningarna sekretessbearbetats lämnades dessa till Annika Rejmer, universitetslektor och forskare med familje- och socialrättslig inriktning vid Lunds universitet. Under våren 2013 lämnades fem nya familjerättsliga och fem barnavårdsutredningar till henne. Syftet var att Annika skulle analysera om några förändringar gjorts i vårt utredningsförfarande.

Tillsammans med Annika fick vi sammanställa två processkartor över vårt utredningsförfarande – en över de familjerättsliga utredningarna och en över barnavårdsutredningarna. När vi jämförde de båda processkartorna konstaterade vi att:

- Våra utredningar sällan sker parallellt utan för det mesta avlöser varandra. I sämsta fall innebar det för barnen att de kunde vara föremål för utredningar under en väldigt lång tid, ibland nästan ett år!
- Samarbetet mellan de båda grupperna var i det närmaste obefintligt, det vill säga att båda grupperna genomförde sina utredningar på varsitt håll.
- Barnet ibland fick genomgå flera samtal med olika personer. I vissa ärenden hade barnet pratat med handläggare i både mottagningsgruppen, utredningsgruppen samt i familjerättsgruppen.

Målgrupp

I projektet har arbetsgruppen arbetat med åtta familjer som omfattat sammanlagt tio barn – fyra flickor och sex pojkar. Barnen har varit mellan 3 och 14 år. Familjerna har haft olika typer av problematik där det bland annat förekommit uppgifter om våld, sexuella övergrepp och psykisk ohälsa. Alla familjer utom en har varit aktuella tidigare inom socialtjänsten. Tidigare öppenvårdsinsatser har förekommit i några familjer. Två av familjerna har erbjudits insats och tackat nej i ett första skede. Efter att samsjellsbedömning genomförts har de tackat ja till erbjudanden hos Öppenvårdsgruppen barn och familj.

Mål

Projektets mål var att

1) Utveckla samarbetet mellan familjerättssekreterare och socialsekreterare.

Våra lokala mål var att

- Erbjudna föräldrar som var aktuella hos barnutredare information från familjerättssekreterare. Informationen som getts har handlat om möjligheten till samarbetsamtal och om rättsprocessen vid eventuell vårdnadstvist.
- I större utsträckning använda oss av varandras utredningar.
- Genomföra utredningar gemensamt.
- Minimera antalet handläggare.

2) Stärka barnets roll och rätt till delaktighet

Våra lokala mål var att

- Genomföra gemensamma barnsamtal.
- Utifrån barnets roll och rätt till delaktighet inrikta oss på att minimera antalet samtal med barn. Vi har tidigare mött flera barn som upplevt sig ”sönderpratade” på grund av att de träffat många handläggare och inte alltid förstått de olika samtals syften. Vårt mål var att genomföra gemensamma barnsamtal samt att informera barnet om våra olika uppdrag, det vill säga om barnavårdsutredningen och den familjerättsliga utredningen.

3) Anpassa stöd till barn och föräldrar under hela vårdnadsprocessen

Våra lokala mål var att

- Ge information om och motivera föräldrarna till deltagande i föräldrabildningen ”Barn i föräldrars fokus” (BIFP). Under projektiden startades BIFP-grupper.
- Informera och motivera tvistande föräldrar om möjligheten till samarbetsamtal hos familjerätten.

Vad har vi testat – resultat och reflektioner?

För att utveckla samarbetet har vi haft gemensamma träffar med några familjer för att informera föräldrar om möjligheten till samarbetsamtal. I en familj ställde föräldrarna sig positiva till samarbetsamtal och en samtalsserie genomfördes. Att notera är dock att dessa föräldrar hade tidigare kännedom om sam-

arbetssamtal och att de för flera år sedan hade haft kontakt med familjerätten. Föräldrarna deltog även i BIFF.

Efter att ha genomfört några gemensamma informationssamtal tidigt i barnavårdsutredningarna började vi reflektera över hur lämpliga de egentligen var. Vi hade ett test där utfallet blev bra, men vi började ändå att i tankarna problematisera det vi gjort. Var det bra att i ett tidigt skede informera föräldrarna om samarbetsamtal och rättsprocess? Väckte vi den björn som eventuellt sov? Kanske vi medverkade till en tvist istället för att förhindra den? Vår diskussion har lett fram till att det eventuellt är lämpligare att informera om rättsprocess och samarbetsamtal under ett senare skede i utredningsprocessen.

För att *minimera antalet handläggare* för barnet *samt stärka barnets roll och delaktighet* har vi vid två tillfällen haft gemensamma barnsamtal varav ett samtal var med ett syskonpar. Under projekttiden har parallella utredningar inte förekommit. Däremot har begäran om snabbupplysning inkommit då familjer redan varit aktuella för barnavårdsutredning. Vid samtalen har vi varit en handläggare från familjerätten samt en från utredningsenheten. För att göra det så tydligt som möjligt för både barn och föräldrar har respektive handläggare så noga som möjligt informerat både föräldrar och barn om våra olika syften. Den ena handläggaren ställde sina frågor och den andre fick möjlighet att ställa kompletterande frågor. Det har inte varit några problem för oss handläggare att arbeta på detta sätt, se testcykel bilaga 1. Vår uppfattning är att det uppskattades av både barn och föräldrar eftersom antalet samtal halverades.

Gällande de gemensamma barnsamtalen har vi konstaterat att vi oftast har liknande frågeställningar kring barnets situation eftersom det handlat om tvistande föräldrar och hur osämjan påverkat barnen. I efterhand har vi funderat kring om barnen verkligen förstått våra olika roller och syftet med våra frågor. Hur ska vi kunna tydliggöra detta för barnen? Efter genomförd Tejpingutbildning tror vi att denna metod/samtalsverktyg skulle kunna vara ett sätt att underlätta för barnet att samtala med oss och förstå våra olika roller.

För att *minimera antalet handläggare* har socialsekreterarna valt att följa två familjer över tid. Föräldrarna oroade sig väldigt mycket för barnens psykiska mående i samband med umgänge. Vi valde att inte flytta över familjerna till insatshandläggare¹⁵ när *samspelsbedömning som anpassat stöd* beviljats. I båda ärendena har det lett till att färre utredningar inletts trots att det inkommit orosanmälningar av samma karaktär som tidigare. Socialsekreterarna som haft god kännedom om ärendet har då kunnat hänvisa till den pågående insatsen och att den bedömts vara tillräcklig. Vi uppfattar att föräldrarna får mindre bränsle att

¹⁵ Se organisationsskiss i avsnittet Bakgrund och problem.

elda på konflikten när handläggarna är desamma. I en av familjerna har socialsekreteraren och familjerättssekreteraren *gemensamt genomfört en familjerättslig utredning*, för att *minimera antalet utredningskontakter* för både barn och föräldrar. Barnets föräldrar uttryckte stor lättnad över att slippa ”berätta allt igen”.

En tanke som väckts efter de tester där barnutredarna inte flyttat över insatsen till ”insatsgruppen” är att vi för barnets bästa bör göra det i fler utredningar. Vi bör göra individuella bedömningar i varje ärende och särskilt när det handlar om barn som har föräldrar i konflikt. I dessa utredningar upplever vi att vi har lätt att tappa bort barnet på grund av att föräldrarna är så upptagna av sin egen konflikt och det är svårt för dem att se sina barns behov. Vi tycker att det skulle vara bra att minimera antalet handläggare i dessa ärenden för att inte ge föräldrarna utrymme att fastna i sin konflikt.

Vad har vi fått med oss från projektiden?

Under tiden vi arbetat med projektet har det visat sig att det är relativt vanligt att barn och deras familjer utreds för liknande frågeställningar inom olika enheter vid socialtjänsten. Tidigare har det endast varit familjerätten som haft möjlighet att kontrollera om barn och föräldrar förekommer i socialregistret. Tack vare projektet har detta förändrats. Under pågående projekt har gruppledarna i utredningsgruppen haft möjlighet att kontrollera om det finns någon familjerättslig förekomst, vilket resulterat i att vi alltmer har börjat använda varandra som referenter och som medhandläggare.

Efter vår spridningskonferens på Sättra Bruk kan vi konstatera att familjerättssekreterare vid flera tillfällen bjudits in av socialsekreterare för att informera föräldrar om bland annat samarbetsamtal och rättsprocess. Tidigare har socialsekreterarna hänvisat föräldrarna till att på egen hand ta kontakt med familjerätten. Många föräldrar har familjerättsliga frågor och vi ser det som positivt att kunna erbjuda dem denna information samt att direkt kunna erbjuda en tid för samarbetsamtal om de är intresserade. I dagsläget är det dessvärre lång väntan för att få tid för ett samarbetsamtal. Konsekvensen blir att vi erbjuder ett stöd som vi inte kan ge inom en rimlig tid.

Vid våra gemensamma barnsamtal har vi fått uppgifter som varit relevanta både för snabbupplysning och vid barnavårdsutredning. Det har inte varit svårt att ha gemensamma barnsamtal och det har varit lätt för handläggarna att komplettera med ytterligare frågor vid behov. Vi anser att det finns goda förutsättningar att fortsätta med gemensamma barnsamtal.

Under hela projekttiden har barns delaktighet i samband med barnavårdsutredningar och vid vårdnadsutredningar diskuterats. I samband med ett lärandeseminarium på Sätra Bruk fick vi information om samtalsmetoden Tejping. Metoden verkade intressant och fungerade väl vid utredande samtal med barn. Utifrån barnens olika ålder och mognad är det viktigt för oss att ha kunskap och möjligheter att använda olika samtalsmetoder för att på bästa sätt garantera barnets delaktighet. Den genomförda utbildningen i Tejping för utredare och familjerättare i Örebro kommun är resultatet av information och lärande som förmedlats genom projektet.

Vid projektstarten fanns det i Örebro inga riktade insatser för föräldrar i vårdnadskonflikt. Hösten 2011 drog behandlingsenheten igång den första BIFF-gruppen. För oss handläggare innebar det att vi äntligen hade något att erbjuda dessa föräldrar. Vi informerade om BIFF vid samarbetsamtal, information om BIFF skickades hem till de föräldrar som var aktuella för snabbupplysning och barnhandläggare informerade föräldrar i konflikt när de träffades vid utredningssamtal. Fyra grupper har genomförts, två mammagrupper och två pappagrupper, och i dagsläget pågår en diskussion på chefsnivå om Öppenvårdsgruppen barn och familj ska fortsätta att erbjuda denna utbildning eller om den ska ligga på annan plats i organisationen.

Hösten 2011 fick familjerätten information om att Svenska Kyrkan skulle informera om deras föräldrautbildning som riktade sig mot separerade föräldrar – Kommunikation för barnens skull. Informationen resulterade i en heldagsutbildning för familjerättssekreterarna samt de barnhandläggare som ingår i projektet. Vi fick samma utbildning som föräldrarna fast i komprimerad form. Vi upplevde utbildarna och utbildningsmaterialet som mycket bra och har tack vare detta haft två föräldrautbildningar att informera om – både BIFF och denna.

Skilda världar – en gruppverksamhet för barn som lever med separerade föräldrar – fick vi information om vid ett lärandeseminarium på Sätra Bruk. Vi diskuterade detta med styrgruppen som idag undersöker möjligheterna till eventuell utbildning. Vi har även diskuterat vilka som skulle kunna hålla i denna verksamhet. Förslaget är att de som arbetar med Sputnik är lämpliga för detta.

Aktiviteter – enstaka händelser

- Teamet lämnade ett förslag på rutin gällande ”Samverkan mellan familjerätten och utredningsgruppen barn och familj i ärenden med barn i svåra vårdnadskonflikter” i april 2011, se bilaga 2.
- Kommunikation för barnens skull – informationsträff i oktober 2011 i Svenska Kyrkans Hus. Vi fick information om kursen som sker i föreläsningsform och som ger föräldrarna möjlighet till frågor och samtal. Informationen ledde till att vi blev nyfikna på kursen och dess innehåll. Kursledarna gav denna utbildning i komprimerad form i januari 2012 till teamet samt övriga handläggare i familjerättsgruppen.
- I april 2012 gjorde vi en tidslinje över ett projektärende för att tydliggöra hur det kan se ut för ett barn som lever med tvistande föräldrar. Vi redogjorde både för förekomst hos familjerättsgruppen och hos utredningsenheten barn och familj, se bilaga 3.
- Vi träffade BIFF-ledarna i maj 2012. Vid träffen fick vi information om kursupplägget och pratade om att rekryteringen av deltagare skulle ske via utredningsenhet barn och familj samt familjerättsgruppen.
- I oktober 2012 besvarade vi frågor från Rädda Barnen som undersökte vilka resurser landets kommuner erbjuder som stöd till barn i vårdnads-, boende- och umgängestvister. Rädda Barnens syfte var att försöka klargöra huruvida barn ges stöd vid tvister hos olika myndigheter eller via projekt som bedrivs i landets kommuner.
- För att dela med oss av de erfarenheter vi fått under projekttiden samt sprida vårt budskap tillbringade all personal från familjerättsgruppen och utredningsenheten barn och familj två dagar i oktober 2012 på Sätra Bruk.
- I november 2012 träffade deltagare från projektkommunerna Degerfors, Lindesberg och Örebro, Ylva Söderlind Göthner, Allmänna Barnhuset och Gunilla Cederström från Socialstyrelsen rådmän från tingsrätten.
- I januari 2013 lämnade vi ett omarbetat förslag på rutinen från april 2011 till styrgruppen, ”Rutin för samarbete mellan familjerätt och utredningsenhet barn och familj i ärenden med barn i vårdnadskonflikter”, se bilaga 4.
- Efter våra dagar på Sätra Bruk har det vid flera tillfällen förekommit att handläggare från de olika enheterna i allt större grad har rådgjort med varandra.

Våldsutsatta barn i vårdnadstvister

År 2012 fanns möjlighet att ansöka om Socialstyrelsens projektmedel för kvalitetsutveckling av socialtjänstens arbete mot våld i nära relationer. I anvisningarna framgick att även vårt projekts målgrupp kunde komma ifråga. Projektkommunerna lämnade in en gemensam ansökan.

För arbetet i projektet i Örebro kommun beviljades 171 000 kr som avsåg utvecklingsmedel för fyra månader 2012. För dessa pengar har en spridningskonferens för familjerätten och utredningsenhet barn och familj genomförts. Tejpingsutbildning har genomförts för 40 personer och så har tejpingsmaterial köpts in.

Även för 2013 har utvecklingsmedel sökts gemensamt av projektkommunerna. Örebro har beviljats 131 000 kr till samma användningsområden som 2012.

Erfarenheter och reflektioner

Vår erfarenhet är att det varit tidskrävande att delta i projektet och att det tagit mer tid i anspråk än vad vi från början hade räknat med. Arbetsgruppen kände inledningsvis inte att projektet var prioriterat från ledningen. Arbetet med projektet skulle rymmas inom den ordinarie arbetstiden trots att arbetsbelastningen inom enheterna var hög. Vi beviljades inte heller några utvecklingsmedel från länsstyrelsen som möjliggjorde någon resursförstärkning.

Det har varit problem att strukturera upp projektarbetet. Inledningsvis var det oklart vilka ärenden som skulle fördelas av gruppledarna till arbetsgruppen. I princip alla ärenden där konflikt förekom fördelades till socialsekreterarna. Efter ett gemensamt möte med styrgrupp och arbetsgrupp gick vi igenom projektets kriterier för ärendena. Arbetsgruppen förtydligade att ärendemängden skulle begränsas.

Fördelningen av ärendena skedde även lite ”slumpmässigt”. Det fanns ingen rutin för fördelning av ärendena, vilket bland annat kunde leda till att våra kollegor uppmärksammade att de fått ”projektärenden”. Detta ledde till funderingar hos teamet och ett förslag på rutin för gruppledarna utarbetades, se bilaga 4. Syftet med rutinen var att få en bättre bevakning av möjligheterna till samarbete.

Styrgruppen var från början onödigt stor, vilket kan ha lett till att ansvarsfrågan varit otydlig. Arbetsgruppen fick arbeta fram egna förslag utan direktiv från styrgruppen vilket upplevdes negativt i inledningsskedet. Efter att arbetsgruppen lyft detta med styrgruppen gjordes förändringar i form av minskad styrgrupp, fasta träffar mellan arbetsgrupp och styrgrupp samt avsatt tid för projektarbete.

Styrgruppen har uppskattat det vi gjort och tagit till sig våra tankar och idéer kring utvecklingsarbetet.

Vi har under projektiden fått ökad kunskap om att barnets ålder påverkar deras förståelse av vad samtalet kan få för konsekvenser. Hur mycket av det vi får höra ska vi ta med i utredningen? Vi funderar utifrån detta över lämpligheten med barnsamtal, exempelvis i samband med snabbupplysning, där barnets berättelse lämnas okommenterad. Är det bäst att ha enskilda samtal med barn eller ska samtal med syskon göras tillsammans?

I den familjerättsliga utredningen där socialsekreteraren var medhandläggare uttryckte föräldrarna stor lättnad över att handläggningen skedde på detta sätt. Tanken var att minimera utredningskontakterna och sammanställa utredningen med hjälp av det omfattande och färska material som fanns hos barnhandläggaren. Vi som utredare är vana vid att inhämta vår information via personliga kontakter och upplever att det är svårare att sammanställa en utredning på befintligt material. Förhoppningsvis får vi rutin på detta arbetssätt och kan ta till vara på varandras resurser i större omfattning.

Att arbeta med Genombrott

Att arbeta med Genombrottsmetoden har varit lärorikt, svårt och tidskrävande. Testcyklerna har inte varit helt lätta att förstå. Vi har haft svårigheter att göra upprepade testcykler då ärendena har skiljt sig åt. Vår uppfattning är att det är svårt att applicera metoden på socialt arbete. Vi har lärt oss att reflektera över vikten av små förändringars betydelse. Kravet på att skriva rapporter under projektiden har varit bra då vi varit tvungna att reflektera över vad vi faktiskt gjort i projektet. Det har varit av vikt då projektet pågått under en längre tid. Lärandeseminarium har gett oss ökad kunskap om barnets situation i vårdnadskonflikter. Den lärdom vi fått har vi valt att använda i olika omfattning. Genom att vi har fått ökad kunskap om barnets situation har vi lärt oss att tänka mer annorlunda och vågat pröva nya arbetssätt med familjerna. Vi har till exempel använt samma samspelsbedömning som underlag för våra respektive bedömningar.

Implementering

I oktober 2012 hade vi en spridningskonferens på Sättra Bruk. Där deltog styrgrupp, utredningsenhet barn och familj samt familjerätten. Projektet och det förändringsarbete som gjorts hittills presenterades för våra kollegor.

Resultatet blev ett startskott för enheternas samarbete i denna typ av ärenden. Exempel på samarbete kan vara gemensamma barnsamtal, referenssamtal,

utredningssamtal, ta del av varandras utredningar samt att ge information om familjerätt/samarbetssamtal i barnavårdsutredningar.

Planeringen är att under hösten 2013 ha uppföljande dagar vid Sätra Bruk. Syftet med dessa dagar är bland annat att följa upp hur det fortsatta samarbetet mellan enheterna fungerar, samt att fortsätta arbetet med att underlätta och förbättra för barnen som lever med föräldrar i vårdnadstvist.

Marja-Lena Fodérus, Socialsekreterare

Ulrica Hadders, Familjerättssekreterare

Maria Hosch, Socialsekreterare

Marie Kindahl Karlsson, Administrativ samordnare

Anders Sandberg, Familjerättssekreterare

Styrgruppens reflektioner

- Projektets arbetsgrupp fortsätter att verka efter projekttidens slut, med ett förändrat uppdrag. Det nya uppdraget blir att på olika sätt verka för att den kompetens som byggts upp under projekttiden inom respektive verksamhet kan bibehållas och vidareutvecklas samt att samarbetet mellan verksamheterna i det praktiska utredningsarbetet kan vidmakthållas och fortsätta utvecklas.
- För att stödja och fördjupa samarbetet mellan familjerättsgruppen och utredningsgruppen barn planeras ytterligare ett tvådagars gemensamt möte på Sätra Bruk under 2013. Till att medverka på mötet inbjuds chefer och gruppledare på socialtjänstens förebyggande enhet och enheten för behandlingsinsatser för barn. Ett viktigt syfte med mötet är att inventera de insatser på individ- och gruppnivå som redan idag finns för barn och föräldrar och hur nya insatser ska kunna byggas upp.
- ”Rutin för samarbete mellan familjerätten och utredningsgruppen barn och familj i ärende med barn i vårdnadskonflikt” ska hållas levande. Gruppledare ska också i samband med introduktion av nyanställd personal försäkra sig om att ”Rutinen” blir känd och att den används i det dagliga praktiska arbetet.
- Den gemensamma planeringen av samtidiga utredningar på utredningsgrupp barn samt familjerättsgruppen fortsätter. Gruppledarna på respektive arbetsgrupp träffas regelbundet för att inventera möjliga samordningsmöjligheter och utredare på respektive enhet träffas för delvis gemensam utredningsplanering.

- Barnsamtalsmetoden ”tejping” används och utvecklas i barnsamtalen i utredningarna på båda verksamheterna och gemensamt erfarenhetsutbyte sker fortlöpande.
- Samarbetssamtal som genomförs av kuratorer på familjecentral fortsätter som en konkret förebyggande insats för separerade föräldrar i konflikt.
- Arbetet på ledningsnivå kommer att fortsätta och intensifieras vad gäller att utveckla nya insatser riktade till barn och föräldrar på individ- och grupp-nivå för målgruppen.

Lena Mantler, Verksamhetschef, myndighetsutövning

Lillemor Odenrants Enhetschef, mottagning/jour

Mikael Skansfelt, Gruppledare, familjerätten

Ulrika Ringström Gruppledare, utredningsenhet barn och familj

Örebro Bilaga 1

Testcykel

STEG 3 Nr 4 Barnets rättigheter i vårdnadstvister

Mål 1 Handlägningsprocess

c. Genomföra gemensamma barnsamtal

Team:

Örebro

Mätbart mål:

Familjerätten och Utredningsenheten Barn och familj genomför gemensamt barnsamtal.

Fam D

Bakgrundsinformation:

Pojke 13 år. Familjen har sedan många år tillbaka varit aktuell på Familjerätten, både i samarbetsamtal och vårdnadsutredning. Föräldrarna enades i domstol om fortsatt gemensam vårdnad och växelvis boende. I utredning gällande vårdnad, boende och umgänge framkommer att fadern pratar mycket illa om modern och att pojken tar efter pappan och liar sig med hans åsikter.

Ett flertal utredningar enligt SoL 11:1 har genomförts utifrån olika aspekter, dels att mamman uttrycker oro över att pappan hjärntvättar pojken att hon är en dålig mor samt vid senaste utredningstillfället görs anmälan om att fadern slagit pojken. Pojken bor nu med sin mamma och vill inte träffa sin pappa mer. Moderna har åter lämnat in en stämningsansökan angående vårdnaden.

Förändringsidé:

Minimera antalet samtal för barnet.

Vad vill ni uppnå med förändringen?

– Vi vill minimera antalet handläggare som barnet träffar under utredningsprocesserna samt minimera antalet utredningssamtal med barnet.

Hur ska ni mäta/utvärdera resultatet?

Genom pinnstatistik mäter vi:

- Antalet gemensamma barnsamtal.
Testen börjar 2012-01-02 och slutar 2012-01-11

Planera

I samband med att snabbupplysning inkommer och registreras hos Familjerätten framkommer att barnet är aktuellt på Utredningsenheten. Ansvarig handläggare på Familjerätten kontaktar ansvarig handläggare på utredningsenheten. Då framkommer att barnsamtal är inplanerat och bedömning görs att barnsamtal skall göras gemensamt. Föräldrarna informeras om detta. Utifrån moderns önskemål om att barnet vill ha samtal i hemmet planeras barnsamtal utifrån dessa önskemål.

Testa

Genomför planen. Beskriv avvikelser och oförutsedda effekter. Samla data/observera.

Barnet informerades om handläggares olika roller och syftet med samtalet. Syftet var också att minimera antalet kontakter och samtal för barnet. Information gavs om att uppgifterna skulle sammanfattas i text och att föräldrarna skulle få veta vad barnet framfört.

Följ upp/Utvärdera

- Hur fungerar gemensamma barnsamtal?

Handläggarna är nöjda med det gemensamma barnsamtalet, planeringen och med slutresultatet.

Hur ska ni använda resultatet i ert fortsatta arbete?

- För tidigt att säga, fler barnsamtal behöver genomföras mellan Familjerätt och Utredningsenhet då detta är aktuellt.

Vad har ni lärt er av denna test?

I detta test var barnsamtal inte svårt att planera, boka och genomföra.

Att förutsättningar finns för fortsatt samarbete mellan Familjerätten och Utredningsenheten.

Att den information som kom fram var relevant både för snabbupplysning och barnavårdsutredning.

Örebro Bilaga 2

Rutin för samverkan mellan Familjerätten och Utredningsgruppen Barn och familj i ärenden med barn i svåra vårdnadskonflikter

Ärenden inkommer till Mottagningsgruppen. Mottagningsgruppen gör bedömningen att ett inkommet ärende kan klassificeras som ”barn i svåra vårdnadskonflikter”. Om så är fallet ska ärendet märkas ”barnprojekt” på en post-it lapp och lämnas till gruppledare för Utredningsenheten Barn och familj. Gruppledaren överlämnar därefter omgående ärendet till de två socialsekreterare som ingår i projektet för enheten.

Gruppledare för Utredningsenheten Barn och familj ges titta-behörighet till Familjerättens utredningar, för att få möjlighet att se om ett aktuellt ärende på Barn och familj även är eller varit aktuellt inom Familjerätten.

Utredningssekreterarna kallar föräldrarna till ett första möte, där information ges om öppnande av utredning enligt BBIC, sekretess, samt arbetsmetoder i det nystartade projektet. Till ett andra möte bjuds familjerättssekreterare med för att informera om samverkanssamtal och rättsprocessen i vårdnadstvister.

Familjerätten får in ärenden från tingsrätt. I utredningsskedet kan framkomma uppgifter som leder till att familjerättssekreteraren bedömer risk för barnet, och därför gör en anmälan till Utredningsenheten Barn och familj.

När utredningar pågår samtidigt inom de båda enheterna ska barnsamtalen göras gemensamt.

Insatser:

- BIFF
- Samarbetssamtal
- Vårdnadsutredning

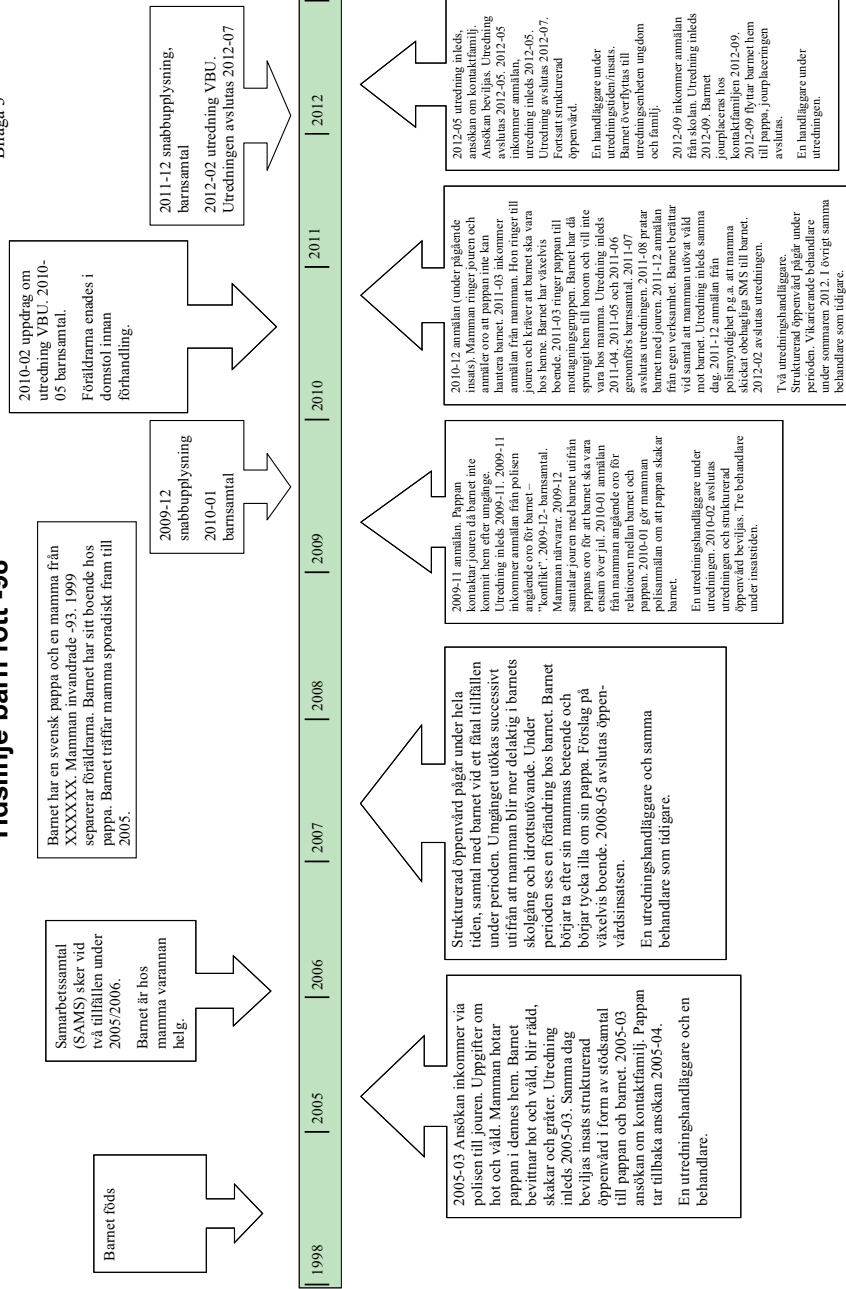
Övrigt:

- Parallella barnsamtal ska minimeras
- I utredningens slutskede ska uppföljning göras med utredningens parter.

Örebro Bilaga 3

Tidslinje barn fött -98

Bilaga 3

Örebro Bilaga 4

Rutin för samarbete mellan familjerätten och utredningsgruppen barn och familj i ärenden med barn i vårdnadskonflikter

Bakgrund

Syftet med rutinen är bl a att

- minimera barnets kontakter med olika handläggare
- minimera familjens kontakter med olika handläggare
- använda varandras kunskap och kännedom om ärenden

Vissa familjer förekommer/har förekommit inom både familjerätten och utredningsenheten. För att ta tillvara varandras kunskap och kännedom om familjen har rutin för samarbete utarbetats. Exempel på samarbete kan vara gemensamma barnsamtal, referenssamtal, utredningssamtal, ta del av varandras utredningar, ge information om familjerätt/samarbetsamtal i barnavårdsutredningar.

Vid behov kan handläggare medverka i varandras externa handledning och vid samråd/gruppträff.

Rutin för gruppledare vid familjerätt och utredningsgrupp barn och familj

Gruppledare för familjerättsgrupp/utredningsgrupp kontrollerar förekomst inom den andra enheten i samband med att ett nytt ärende aktualiseras. Gruppledarna bedömer tillsammans om ärendet är aktuellt för samarbete i något avseende och ger förslag på samarbetsformer. Gruppledarna utser en handläggare från respektive enhet. Utredningsplan och samarbetsområde överenskommes gemensamt av gruppledare/handläggare från båda enheterna.

Gruppledare för utredningsenheten barn och familj har behörighet att se familjerättens utredningar. Samtliga handläggare inom familjerätten har behörighet till utredningsenhetens utredningar (socialregistret).

Föräldrar till cirka 7000 barn tvistar om vårdnaden, boendet eller umgänget varje år. Hur påverkar det barnet? Ger samhället tillräckligt eller rätt stöd till barn och föräldrar? Om inte – vad kan vi göra bättre? De här frågorna har varit vägledande i projektet *Barnets rättigheter i vårdnadstvister*. Sex kommuner har deltagit i projektet och i den här rapporten kan du läsa om det utvecklingsarbete som de bedrivit. Fokus har varit att utveckla samarbetet mellan familjerättssekreterare och socialsekreterare som ansvarar för barnavårdsutredningar, att stärka barnets roll och rätt till delaktighet samt att anpassa insatser och stöd till barn och föräldrar. Arbetet i kommunerna har bedrivits med stöd av Genombrottsmetoden, en metod för systematiskt förbättringsarbete. Allmänna Barnhuset har drivit projektet i samarbete med Socialstyrelsen, FoU i Väst/GR, Regionförbundet i Örebro och sex kommuner; Ale, Degerfors, Göteborgs Stad, Lindesberg, Mölndal och Örebro. Länsstyrelsen i Västra Götalands län har också bidragit till projektet. Annika Rejmer, rättssociolog vid Lunds universitet, har utvärderat projektet och hösten 2013 kommer en hennes rapport att publiceras av Allmänna Barnhuset.

FORSKNING OCH UTVECKLING INOM VÄLFÄRDSOMRÅDET
Besök Gårdavägen 2 • Post Box 5073, 402 22 Göteborg • Tel 031-335 50 00
Fax 031-335 51 17 • e-post fou@grkom.se • www.grkom.se/fouivast